

VI KRAJOWA NARADA AKTYWU KRAJOZNAWCZEGO

W dniach 16—17.XI.1968 r. w dawnej sali balowej zamku-muzeum w Łańcucie odbyła się VI Krajowa Narada Aktywu Krajoznawczego. Zgromadziła ona około 100 delegatów i gości. Na naradzie dokonano oceny działalności krajoznawczej w PTTK w okresie minionej kadencji, prze-

dyskutowano i przyjęto główne kierunki pracy na najbliższe 4 lata oraz dokonano wyboru nowego składu Komisji Krajoznawczej Zarządu Głównego PTTK. Udział w naradzie wzięli m. in.: dr Franciszek Błoński, wiceprzewodniczący Wojewódzkiego Komitetu Frontu Jedności Narodu w

Łańcut. Zamek z XVII w.

Fot. L. Święcicki

Rzeszowie, mgr Ludwik Marzec przewodniczący Prezydium PRN, Tadeusz Szczepk sekretarz KM PZPR w Łańcucie, zastępca sekretarza generalnego ZG PTTK Wojciech Miłtż, kierownik Szkołnego Wojewódzkiego Ośrodka Krajoznawczo-Turystycznego w Rzeszowie Marian Pobożniak i prezes Oddziału PTTK w Łańcucie Stanisław Rogoź.

Otwarcia Krajowej Narady dokonała przewodnicząca Komisji Krajoznawczej ZG PTTK dr Maria Irena Mileska podkreślając, że odbywa się ona w dniu, w którym obraduje w Warszawie V Zjazd Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Ogłoszone przez KC PZPR tezy przedjazdowe spotkały się w środowisku aktywu krajoznawczego z żywym oddźwiękiem, wpłynęły na dalszy rozwój aktywności Komisji Krajoznawczej. Przewodnicząca Komisji Krajoznawczej ZG PTTK wyraziła nadzieję, że obrady czołowego aktywu krajoznawczego w Polsce będą odbywały się w duchu rzetelnej troski o dalszy rozwój społecznego ruchu krajoznawczego.

Ze sprawozdania Komisji Krajoznawczej ZG PTTK, złożonego przez dr Marię Ire-

nę Mileską wynika, że praca krajoznawcza w Towarzystwie prowadzona jest w 17 Okręgowych i 166 Oddziałowych Komisjach, 309 przychodniach krajoznawczych i 689 punktach informacji. W okresie sprawozdawczym wygłoszono 2823 odczytów, których wysłuchało 129 199 osób. Wszystkie Komisje prowadziły akcję szkoleniową, czynnie włączały się do organizowanych w Okręgach, Oddziałach i kołach imprez turystycznych zabezpieczając im właściwą treść krajoznawczą. Niektóre Okręgowe Komisje wspólnie z regionalnymi towarzystwami naukowymi i kulturalno-oświatowymi organizowały sesje popularnonaukowe, konkursy krajoznawcze, fotograficzne, quizy i inne imprezy. Aktyw krajoznawczy opracowywał przewodniki, foldery, przeprowadzał inwentaryzację miejscowości, organizował sejmiki, zloty, konferencje krajoznawcze itp. Jedną z poważnych dziedzin pracy krajoznawczej było przewodnictwo, popularyzujące zwiedzane miejscowości, zakłady pracy i inne obiekty krajoznawcze, szerzące wiedzę o współczesnych zdobyczach w okresie Polski Ludowej.

Łańcut. Sienk zamkowa — miejsce ożywionych dyskusji.

Fot. Z. Postępski

Prezydium obrad VI Krajowej Narady Aktywu Krajoznawczego.

Fot. A. Hadzina

Całokształtem pracy krajoznawczej w Towarzystwie kierowała Komisja Krajoznawcza ZG PTTK. W okresie sprawozdawczym odbyła ona 3 posiedzenia plenarne, 16 posiedzeń prezydium, 10 posiedzeń zespołów roboczych, 8 posiedzeń podkomisji fotograficznej. W ramach Komisji istniały następujące zespoły: popularyzacji, dokumentacji i inwentaryzacji, organizacyjno-szkoleniowy, regionalizmu, fotografii i filmu krajoznawczego oraz wydawniczy. Główne kierunki działania Komisji Krajoznawczej wynikały z uchwał VI Walnego Zjazdu Delegatów i wytycznych V Krajowej Narady Aktywu Krajoznawczego w Olsztynie, przyjętych przez plenum Zarządu Głównego PTTK w dniu 18.XII.1965 r.

W zakresie popularyzacji dążono do upowszechnienia zasad współczesnego krajoznawstwa poprzez rozwijanie sieci turystyczno-krajoznawczej PTTK i punktów informacji turystycznej. Wiele uwagi poświęcono krajoznawczemu wystrojowi obiektów turystycznych, organizowaniu w zakładach pracy kącików krajoznawczych i prowadzeniu bibliotek krajoznawczych.

W 1966 r. Komisja Krajoznawcza wspólnie z Komisją Historyczną ZG PTTK zorganizowała uroczystości związane ze 100-leciem urodzin pioniera polskiego krajoznawstwa Aleksandra Janowskiego.

W zakresie dokumentacji i inwentaryzacji inicjowano i udzielano pomocy w prowadzeniu przez poszczególne Komisje kompleksowej inwentaryzacji krajoznawczej. Wiele Komisji prowadzi kartoteki krajoznawcze. Na szczeblu centralnym prowadzona jest centralna kartoteka krajoznawcza. W dniach 27.VI. do 2.VII.1966 r. zorganizowano Centralny Ogólnopolski Kurs Inwentaryzatorów Krajoznawczych. Odbyły się także dwa okręgowe kursy inwentaryzatorów: w Gdańsku i Krakowie. Wydano drukiem pięć skróconych opracowań inwentaryzacji powiatów. Dużym przedsięwzięciem było podjęcie przez aktyw krajoznawczy Oddziałowych Komisji w Nowym Targu i Zakopanem prac inwentaryzacyjnych na terenie przyszłego zalewu na Dunajcu.

W zakresie regionalizmu realizowano systematycznie hasło „Każdy zna swój region” inspirując imprezy zmlerzające do

budzenia i rozwijania zainteresowania własnym regionem. Ważnym kierunkiem działalności Zespołu Regionalizmu w okresie sprawozdawczym było zwrócenie uwagi na rozwój współpracy PTTK z towarzystwami regionalnymi. Zagadnieniu temu poświęcono plenum Komisji w dniach 10—11.IX. w Tarnowskich Górach, połączone z udziałem w obchodach „Dni Tarnogórskich Gwarków”.

Prezydium ZG PTTK na posiedzeniu w dniu 4.X.1967 r. podjęło uchwałę w sprawie form współpracy ogniw PTTK z towarzystwami społeczno-kulturalnymi w dziedzinie popularyzacji krajoznawstwa, regionalizmu i turystyki.

W zakresie organizacyjno-szkoleniowym wiele uwagi poświęcono ścisłemu powiązaniu pracy wszystkich ogniw naszego Towarzystwa ze Szkolnymi Kołami Krajoznawczo-Turystycznymi. W tym celu odbyło się w Warszawie plenum Komisji z udziałem przedstawicieli Ministerstwa Oświaty, kierowników Szkolnych Wojewódzkich Ośrodków Krajoznawczo-Turystycznych i nauczycieli. Omówiono na nim zagadnienia ideowo-wychowawcze i formy pracy PTTK z młodzieżą a także metody pracy krajoznawczej w szkole. W dyskusji podkreślono potrzebę ścisłego powiązania szkolnego ruchu krajoznawczo-turystycznego z działalnością PTTK oraz pozytywnie oceniono wyniki dotychczasowej współpracy PTTK z Ministerstwem Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Zespół ten wydał w 1966 r. drukiem broszurę pt. *Dokumenty dotyczące działalności krajoznawczej w PTTK*.

Mając na uwadze potrzebę większego zespolenia aktywu krajoznawczego opracowano projekt regulaminu instruktora krajoznawczego oraz projekt szkolenia instruktorów. Dokonano też analizy materiałów i programów szkoleniowych obowiązujących w PTTK i ustalono zasady zabezpieczania elementów krajoznawstwa w programach szkolenia.

Podkomisja fotograficzno-filmowa przy Komisji Krajoznawczej ZG powołała przy Oddziale Stołecznym Klub im. Jana Buhaka, który prowadzi ożywioną działalność i realizuje zadania stawiane przez Komisję. Komisja uczestniczyła w zorganizowaniu i przeprowadzeniu seminarium poświęconego fotografiom w służbie krajoznawstwa (organizatorem była Komisja Krajoznawcza w Opolu). Dużym osiągnięciem Komisji jest podjęcie realizacji uchwały V i VI Walnego Zjazdu Delegatów w sprawie wydawania rocznika krajoznawczego *Ziemia*. Dotychczas ukazały się drukiem roczniki: 1965, 1966 i 1967. Po-

nadto opublikowano pięć skrótych opracowań inwentaryzacji krajoznawczej miejscowości: Kłobuck, Kwidzyn, Działdowo, Słubice i Węgorzewo, kwestionariusz inwentaryzacji krajoznawczej oraz dokumenty dotyczące działalności krajoznawczej w PTTK. Wydano również drukiem broszurę pt. *Regionalizm krajoznawczy*.

Informację o przebiegu prac Komisji nad inwentaryzacją terenów, które ulegną zalaniu w związku z budową zbiorników wodnych na Dunajcu złożył Andrzej Bledrzycki. Stwierdził on, że prace nad przeprowadzeniem kompleksowej inwentaryzacji krajoznawczej podjęła Oddziałowa Komisja Krajoznawcza w Zakopanem. Wykonano już bibliografię dotyczącą 12 wsi znajdujących się na terenie Spisza, wykonano podkłady w skali 1:100 000 i mapy turystyczne do 12 tematów. Zgromadzono również bardzo bogaty materiał ikonograficzny.

Doc. dr Juliusz Braun przedstawił delegatom projekt programu działalności krajoznawczej PTTK w latach 1969—72. Stwierdził on, że VII Walny Zjazd Delegatów w maju 1968 r. obradował pod hasłem „Krajoznawstwo szkołą patriotyzmu” co wydatnie podkreśliło rolę krajoznawstwa w procesie ideowego wychowania społeczeństwa, a szczególnie młodzieży, poprzez stosowanie różnorodnych form turystyki. Rola krajoznawstwa wyraźnie uwidoczniła się w programach imprez turystycznych organizowanych w okresie obchodów 1000-lecia państwa polskiego w latach 1960—66 oraz XXV-lecia Ludowego Wojska Polskiego w 1968 r. Wypracowane dotychczas formy w zakresie krzewienia współczesnego krajoznawstwa stały się podstawą do opracowania perspektywicznych kierunków działalności krajoznawczej we wszystkich ogniwach PTTK.

Obszerne sprawozdanie Komisji Krajoznawczej oraz przedłożony delegatom na Krajową Naradę program działalności w latach 1969—72, stały się podstawą do ożywionej dyskusji. Głos zabrało 30 osób: Andrzej Bledrzycki, Juliusz Braun, Bronisław Cmela, Michał Chelchowski, Stanisław Czarnocki, Adam Czarnowski, Augustyn Dworzaczek, H. Gawarecki, Janusz Grzybowski, Kazimierz Jagiello, Janusz Kamocki, Jerzy Komorowski, Tomasz Kowalik, Wiesław Krakowiecki, Jadwiga Kuśmerek, Rudolf Lauer, Maria Irena Milewska, Wojciech Millitz, Wacław Musiał, B. Osiński, Antoni Patla, Ewa Polaszek, Zygmunt Pomierny, Wiesław Radomski, Marian Sobafski, Tadeusz Sobieszek, Czesław

Sala obrad VI Krajowej Narady Aktywu Krajoznawczego.

Fot. A. Hadala

Skonka, Zbigniew Tomkowski, Janusz Zaręba, Jan Żarkowski.

W dyskusji wiele uwagi poświęcono ocenie dotychczasowego dorobku Komisji; wskazywano na osiągnięcia, podkreślano występujące jeszcze liczne braki, zgłaszano wnioski i propozycje zmierzające do dalszego polepszenia pracy Komisji. Istotne miejsce w dyskusji zajęły problemy działalności krajoznawczej w środowisku młodzieży oraz kwestia współdziałania z towarzystwami regionalnymi na polu krzewienia idei krajoznawczej w społeczeństwie. Przedyskutowano również projekt regulaminu odznaki instruktora krajoznawstwa. Uczestnicy narady uchwaliли bogaty program określający główne kierunki działania Komisji Krajoznawczej w okresie następnej kadencji.

Krajowa narada stała się również okazją do wręczenia wielu aktywistom-krajoznawcom przyznanego im Medalu im. Aleksandra Janowskiego, nadawanego za wybitne zasługi na polu krajoznawstwa. Wręczenia medalu dokonała przewodnicząca Komisji Krajoznawczej ZG PTTK

Maria Irena Mileska w towarzystwie zastępcy sekretarza generalnego Wojciecha Militza i przewodniczącego narady, Bronisława Cmeli. Wielu uczestników narady otrzymało dyplomy ZG PTTK.

W ramach programu odbywającej się krajowej narady uczestnicy zwiedzili muzeum wewnątrz pałacowych, muzeum porządów oraz inne zabytki w mieście. Zarząd Oddziału PTTK w Łańcucie przygotował dla uczestników narady bardzo udane spotkanie z miejscowym aktywem PTTK.

W wyniku przeprowadzonych wyborów w skład 30-osobowego plenum Komisji Krajoznawczej ZG PTTK weszli: Krystyna Bacciarelli, Jan Bałdowski, Andrzej Biedrzycki, Juliusz Braun, Ryszard Cetnarski, Bronisław Cmela, Adam Czarnowski, Krystyna Czerner, Zbigniew Górniewicz, Janusz Grzybowski, Kazimiera Jagiello, Janusz Kamocki, Jerzy Korsak, Maria Irena Mileska, Jerzy Pawlik, Tadeusz Pawoniak, Czesław Piskorski, Ewa Polaszek, Andrzej Rakowicz, Czesław Skonka, Henryk Smyk, Marian Sobański, Tadeusz Sobieszek, Stefan Stefański, Bro-

nisław Szwałm, Zbigniew Tomkowski, Jacek Węgrzynowicz, Antoni Worobiec, Janusz Zaremba, Janusz Żmudziński.

W dniu 10.XII.1968 r. odbyło się konstytucyjne posiedzenie nowo wybranej Komisji Krajoznawczej Zarządu Głównego PTTK. Przewodniczącym Komisji wybrano Jacka Węgrzynowicza, wiceprzewodniczącymi: Juliusza Brauna, Mariana Sobańskiego i Zbigniewa Tomkowskiego. Sekretarzem Komisji został Tadeusz Pawoniak. Do prezydium Komisji wybrani zostali ponadto: Andrzej Biedrzycki, Ryszard Cetnarski, Bronisław Cmela, Adam Czarnowski, Janusz Grzybowski, Maria Irena Mileska, Ewa Polaszek i Czesław Skonka. Powołano również nowe składki zespołów Komisji. Przewodniczącym Zespołu Programowo-Szkoleniowego i Zespołu Organizacyjnego został Zbigniew Tomkowski; przewodniczącym Zespołu Regionalizmu oraz Dekomumentacji i Inwentaryzacji — Juliusz Braun; przewodniczącym Zespołu Popularyzacji — Marian Sobański.

Z DZIAŁALNOŚCI KOMISJI KRAJOZNAWCZEJ OKRĘGU MAZOWIECKIEGO PTTK

Lata 1967 i 1968 przyniosły dalsze ożywienie działalności Komisji Krajoznawczej Okręgu Mazowieckiego PTTK. Kontynuując tradycję imprez regionalnych popularyzujących sztukę ludową i folklor Mazowsza, zorganizowano dwa następne Złoty Krajoznawczo-Turystyczne pod nazwą „Kolbielska niedziela”. Stały się one okazją do zaprezentowania szerokim kręgom społeczeństwa starych strojów ludowych i tkanin oraz zwyczajów, pieśni i tańców ziemi kolbielskiej. Propagandę walorów krajoznawczych regionu ułatwiło wydanie drukiem folderu *Sztuka ludowa ziemi kolbielskiej*, który wśród turystów wzbudził duże zainteresowanie.

Ciekawą inicjatywą Komisji Krajoznawczej są coroczne sejmiki krajoznawcze z udziałem prezesów oddziałów, przewodniczących oddziałowych komisji krajoznawczych oraz innych działaczy zainteresowanych zagadnieniami krajoznawstwa.

Dwa kolejne sejmiki odbyły się w latach 1966 i 1967 w Warszawie. W ich programie znalazły się prelekcje na temat tradycji idei krajoznawstwa, treści imprez turystycznych i metod przekazywania treści krajoznawczych, uzupełnione filmami i przezroczkami. Ostatni sejmik, zorganizowany wspólnie z Oddziałem w Ploc-

ku miał charakter regionalny, związany tematycznie z ziemią płocką. Program zawierał interesujące wykłady na temat przeszłości i teraźniejszości Płocka, wybitnych ludzi ziemi płockiej oraz ostatnich odkryć archeologicznych w tym regionie. Dla urozmaicenia sejmiku zorganizowano występy zespołu pieśni i tańca z Sannik poprzędzone prelekcją jego kierownika Jana Siedlarka na temat sztuki ludowej regionu sannickiego.

Komisja Krajoznawcza Okręgu Mazowieckiego PTTK kontynuuje także działalność wydawniczą. W 1967 i 1968 r., obok *Sztuki ludowej ziemi kolbielskiej*, ukazał się folder *Puszczka Kampinoska — turystyczne szlaki pieaszczowe* oraz, wydane wspólnie ze SWOKT, dwa foldery z cyklu tras młodzieżowych obozów wędrownych — *Z Łukowa do Warszawy* i *szlak podlaski im. Zygmunta Glogera — Z Siedlec do Siemiatycz*. W druku znajduje się folder *Ziemia kryje tajemnice przeszłości*, poświęcony ochronie mazowieckich zabytków archeologicznych oraz cykl 8 folderów, wydawanych z okazji 25-lecia Ludowego Wojska Polskiego, pod wspólnym tytułem *Szlakami chwały oręża polskiego przez Mazowsze*. W folderach omówione są pola bitew i potyczek oraz miejsca pamięci narodowej związane z walkami rewolucyjnymi i narodowowyzwoleńczymi na terenie województwa warszawskiego, począwszy od powstania kościuszkowskiego i bitwy pod Raszynem, poprzez powstanie listopadowe i styczniowe aż po II wojnę światową.

Z inicjatywy Komisji Krajoznawczej ukazał się przewodnik turystyczny *Mazowsze Płockie*.

Podobnie jak w latach ubiegłych, Komisja organizowała zbiorowe lustracje krajoznawcze powiatów: garwolińskiego, ryckiego i ostrowsko-mazowieckiego. W ramach współpracy z Komisjami Turystyki Kwalifikowanej Komisja Krajoznawcza systematycznie opracowywała opisy krajoznawcze tras imprez turystycznych, m. in. Nadwiślańskiego Złotu Turystów w Dęblinie, Ogólnopolskiego Spływu Kajakowego „Pilica 1967” i Złotu Turystów w Mińsku Mazowieckim.

Działająca przy Komisji Korespondencyjna Poradnia Krajoznawcza prowadzi stałe poradnictwo dla aktywnych oddziałów oraz wydaje komunikaty. Ostatnio ukazało się II uzupełnione wydanie podstawowej bibliografii prac poświęconych ziemi mazowieckiej oraz komunikat o muzeach i zakładach pracy udostępnionych do zwiedzania.

A. Ślaska

ZASŁUŻONY ODDZIAŁ

Babiogórski Oddział PTTK w Żywcu obchodził w 1968 r. jubileusz 65-lecia swego istnienia. Oddział ten, jeden z najstarszych w Polsce, wniósł istotny wkład w rozwój turystyki w Beskidzie Żywieckim. W okresie istnienia Oddziału jego działacze założyli przeszło 20 stacji turystycznych, wyznakowali wiele szlaków prowadzących przez najpiękniejsze zakątki tego regionu kraju. Aktualnie oddział prowadzi 2 schroniska, osadę turystyczną i stanicę wodną o łącznej liczbie prawie 100 miejsc noclegowych. Babiogórski Oddział PTTK od lat rozwija bardzo ożywloną i wszechstronną działalność: organizuje rajdy, zloty, wycieczki i zjazdy oraz inne imprezy turystyczno-krajoznawcze.

W uroczystościach zorganizowanych z okazji jubileuszu 65-lecia istnienia Oddziału Babiogórskiego wzięli udział m. in. prezes ZG PTTK Piotr Gajewski, sekretarz generalny PTTK Stefan Strogulski, I sekretarz Komitetu Powiatowego PZPR w Żywcu Adam Kawalec oraz wiceprzewodniczący WKKFiT w Krakowie Marceł Ofiarski.

W uroczystym zebraniu Oddziału uczestniczyli także przedstawiciele Zarządu Okręgu PTTK w Krakowie, Katowicach oraz kierownictwo beskidzkiej grupy GOPR. W uznaniu zasług i dorobku Oddziału w dziedzinie rozwoju turystyki prezes ZG PTTK Piotr Gajewski udekorował sztandar Oddziału złotą odznaką PTTK. Złotymi i srebrnymi odznakami PTTK wyróżniono również kilkunastu działaczy tego zasłużonego Oddziału.

Z. T.

II BĘDOMIŃSKIE SPOTKANIE KRAJOZNAWCZE

W maju 1968 r. odbyło się II Seminarium Krajoznawcze na temat popularyzacji Będolina i Józefa Wybickiego, zorganizowane przez Okręgową Komisję Krajoznawczą PTTK przy współudziale Zarządu Wojewódzkiego TRZZ oraz Zarządu Głównego Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego w Gdańsku. Obrady, w których wzięło udział przeszło 40 osób toczyły się w zabytkowym dworku w Będominie powiecie kościerzyńskim, w którym urodził się twórca naszego hymnu narodowego — Józef Wybicki (1747—1822). W czasie spotkania wygłoszone zostały 3 odczyty: *Józef Wybicki jako prawnik na tle swej epo-*

ki (mgr W. Ślubowski, Gdańsk), *Pobyty Józefa Wybickiego na Dolnym Śląsku* (Jerzy Komorowski, Wrocław) oraz *Spoleczne inicjatywy dotyczące popularyzacji Będolina i Józefa Wybickiego* (mgr Cz. Skonka, Gdańsk).

Po odczytach, organizatorzy spotkania przekazali prawie cały nakład nowego prospektu pt. *Będolina stała wystawa muzealna o Józefie Wybickim* (ok. 1500 egz.), jako dar dla znajdującej się tu wystawy muzealnej. Następnie omówiono dotychczasowe osiągnięcia, przedyskutowano nowe inicjatywy i zadania związane z dalszą popularyzacją Będolina oraz sformułowano wiele istotnych wniosków, dotyczących m. in.:

— czynienia dalszych starań, by w miejsce obecnych 2 salek, cały zabytkowy dworek przekształcony został w Muzeum Hymnu Polskiego i Józefa Wybickiego,

— wystąpienia z apelem do społeczeństwa i zainteresowanych instytucji (apel ten zawarty jest też we wspomnianym, nowym prospekcie o Będominie) o dalszą pomoc dla muzeum w Będominie poprzez ofiarowywanie różnych wydawnictw i fotokopii dokumentów, związanych z Józefem Wybickim, a także dawnej zegarynki, na której można by nagrać nasz hymn narodowy w różnych wykonaniach oraz z różnymi wersjami tekstów,

— zaspelowania do Wyższej Szkoły Muzycznej w Gdańsku o pomoc w przygotowaniu i nagraniu różnych wykonń naszego hymnu narodowego (m. in. chór żołnierski jak pod Reggio, orkiestra, pozytywka, trąbka itp.),

— poczynienia starań o „zdobycie” dla Będolina urządzeń stereofonicznych,

— wystąpienia z apelem do Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych w Gdańsku o wykonanie i ofiarowanie dla Będolina, makiety terenu pod Reggio we Włoszech, gdzie powstała i śpiewana była po raz pierwszy pieśń pt. „Jeszcze Polska nie zginęła...”,

— przygotowania i wydrukowania obszerniejszej publikacji o Będominie,

— ustawienia tablicy informacyjnej o Będominie przy szosie Gdańsk — Będolina — Kościerzyna oraz wyznakowania okolicznych szlaków turystycznych (powiązanie Będolina z innymi miejscowościami turystycznymi),

— powiązania zwiedzania Będolina ze współczesną tematyką gospodarczą (ciekawostki nowoczesnej kultury rolnej dotyczące pobliskiego Rejonowego Rolniczego Zakładu Doświadczalnego w Lubaniu, na terenach którego leży obecnie Będolina),

— opracowywania dalszych opisów i wykonanie zdjęć miejsc pobytów Józefa Wybickiego w poszczególnych regionach kraju (Dolny Śląsk, Wielkopolska, Pieniny i inne) oraz przekazanie ich do Będomina,

— kontynuowania co 2—3 lata „Będomińskich spotkań krajoznawczych”, a także organizowanie seminariów krajoznawczych na temat Józefa Wybickiego w innych związanych z nim miastach i miejscowościach (Manieczki woj. poznańskie, Wrocław, Tarnowskie Góry, Piotrków Trybunalski, Warszawa, Nowy Sącz, Świecie i inne).

Podczas II Krajoznawczego Spotkania Będomińskiego poinformowano zebranych, że w nowej pięcioletce (1970—75) powstanie w Będominie nowa szkoła, w wyniku czego cały zabytkowy dworek w tej miejscowości (a nie tylko dwie salki) przeznaczony zostanie na Muzeum Hymnu Polskiego i Józefa Wybickiego w Będominie. Obecny na spotkaniu dyrektor Gdańskich Okręgowych Zakładów Gazownictwa w Gdańsku — Edward Jakutis zobowiązał się w imieniu załogi do udzielenia pomocy w nabyciu i uruchomieniu dawnej zegarynki. Wiadomość ta jest tym bardziej miła, że załoga tego przedsiębiorstwa podjęła i zrealizowała już jedno zobowiązanie. Mianowicie, w 1967 r. (170 rocznica narodzin naszego hymnu) przekazała ona dla Będomina duży portret Józefa Wybickiego w pięknej oprawie z metaloplastyki, stanowiącej ciekawe dzieło sztuki (proj. Edward Jakutis, wykonał — Władysław Tujko z Gdańska).

Po obradach, uczestnicy seminarium obejrzeli Wystawę Muzealną J. Wybickiego w Będominie, po której oprowadził kierownik miejscowej szkoły i społeczny opiekun Będomina — Tadeusz Zieliński. Zwiedzono również nowoczesny ośrodek kultury rolnej — Rejonowy Rolniczy Zakład Doświadczalny w Lubaniu (5 km od Będomina), po którym oprowadził dyrektor tej placówki — Tadeusz Maderski.

Reasumując można stwierdzić, że seminarium było udane i bardzo pożyteczne oraz że inicjatywy krajoznawców PTTK Pomorza Gdańskiego dotyczące Będomina, przy współpracy ze Zrzeszeniem Kaszubsko-Pomorskim i TRZZ, dają coraz lepsze wyniki i powinny być kontynuowane. Będomin bowiem, jako miejsce drogie sercu każdego Polaka i jedyne aktualnie „muzeum społeczne” w województwie gdańskim, w pełni zasługuje na coraz większą pomoc oraz opiekę zainteresowanych organizacji, instytucji i całego społeczeństwa.

C. S.

„REGIONALIZM” W WYKŁADACH NA UMK W TORUNIU

Od szeregu lat na Uniwersytecie w Toruniu (na kierunku historii) istnieje specjalizacja archiwalistyczna przygotowująca kadry dla archiwów państwowych. Sieć tych archiwów jest w chwili obecnej znacznie rozbudowana (108 placówek, w tym większość w miastach powiatowych). Archiwa państwowe są ważnymi placówkami kulturalnymi, gromadzącymi w swych magazynach dokumentację aktową do badań nad przeszłością poszczególnych regionów. Od kierowników archiwów powiatowych wymaga się dziś, aby byli nie tylko dobrymi archiwalistami, lecz prowadzili również czynnie badania w zakresie historii regionalnej.

W związku z tym istnieje potrzeba odpowiedniego przygotowania przyszłych pracowników archiwów. Na specjalizacji archiwalistycznej w Toruniu wprowadzono przed kilku laty wykład (w I semestrze V roku studiów) „Zagadnienia regionalistyki”. W programie tego wykładu znalazły się m. in. następujące zagadnienia: teoria regionu, dzieje ruchu regionalistycznego w Europie i w Polsce (dzieje stowarzyszeń reprezentujących regionalizm, w tym PTT i PTK), warunki rozwoju regionalizmu w PRL. Obok tego wykład porusza również problem historycznych badań regionalnych, omawia rolę archiwów w tych badaniach oraz rolę archiwów w ruchu regionalistycznym. Zwraca się także uwagę studentów na możliwość współpracy archiwów z PTTK, zwłaszcza z Komisjami Krajoznawczymi i Komisjami Ochrony Zabytków.

A. Tomczak

JUBILEUSZ GDYŃSKIEJ „WANOGI”

Jednym z najżywoniejszych Klubów Turystycznych na Pomorzu Gdańskim jest Klub „Wanoga”, działający przy Oddziale Morskim PTTK w Gdyni. Nazwę swą zaczerpnął z kaszubskiego słowa określającego chodzenie, wliczenie się, łączęstwo.

W bieżącym roku Klub ten uroczystie obchodził dziesięciolecie swego istnienia, goszcząc wśród zgromadzonych na jubileuszowym spotkaniu członków i sympa-

tyków również znaczne grono założycieli i wieloletnich działaczy „Wanogi”. Dzień 27 maja 1958 r., kiedy to zorganizowano pierwszą wzorcową wycieczkę pieszą z Pucka do Krakowa, stanowi faktyczną datę powołania Klubu. Jego założyciele zachęćni zainteresowaniem społeczeństwa gdyńskiego tą pierwszą udaną imprezą, zorganizowali do końca 1958 r. jeszcze 20 dalszych wycieczek pieszych i 12 kolarskich. Uczestniczyło w nich łącznie 349 osób.

Wspominając o założycielach Klubu, wymienić trzeba przynajmniej kilku z nich, tych którzy położyli podwalinę pod zorganizowaną turystykę w Gdyni. Należeli do nich między innymi: A. Jedrusik, R. Groth, W. Jankowska, E. Pytko, J. Gorazdowski, K. Ruśniak, J. Koczoń, E. Stanek, Z. Zochowski.

Następne lata były okresem coraz bardziej ożywionej działalności statutowo-programowej Klubu i rozszerzania zainteresowań członków na inne, poza pieszymi, dyscypliny turystyki. Wiele uwagi poświęcono również sprawie propagowania idei krajoznawstwa, zdobywania odznak turystycznych oraz szkolenia organizatorów i przewodników turystyki. Coraz bujniej rozwijało się też życie klubowe, urozmaicane prelekcjami, filmami, wystawami i konkursami o tematyce turystyczno-krajoznawczej, spotkaniami z ciekawymi ludźmi i wieczornicami turystycznymi.

Rosnąca popularność „Wanogi” przyczyniała się do wzrostu jego szeregów. Wśród nowych członków i sympatyków znalazło się wielu spoza Gdyni, a nawet z innych województw. Drużyny złożone z członków Klubu uczestniczą we wszystkich niemal imprezach kwalifikowanych i masowych organizowanych przez Okręg i Oddziały PTTK w kraju. W corocznych kalendarzach imprez coraz więcej pozycji zajmuje „Wanoga” organizując szereg poważnych imprez, z których do tradycyjnych już zaliczyć można Rajd Szlakiem Walk Wyzwolenia Gdyni i Rajd Szlakiem „Stu z nieba” po Borach Tucholskich.

Powstało kilka sekcji przyklubowych: piesza, kolarska, górską, kajakowa, narciarska, motorowa i krajoznawczo-przyrodnicza. Nawiązano ścisłą współpracę z bratnimi klubami turystycznymi, zwłaszcza z terenu Trójmiasta. Na cotygodniowych wycieczkach ogólnodostępnych i kwalifikowanych, najliczniej reprezentowani są piechurzy. W okresie dziesięciolecia zorganizowano 413 wycieczek tej dyscypliny turystyki, w których uczestniczyły łącznie 15 163 osoby. Sekcja kolar-

ska zorganizowała w tym czasie 37 wycieczek dla 260 kolarzy, górską 7 — dla 42 turystów górskich, kajakowa 8 — dla 47 wodniaków, motorowa 10 — dla 21 motorowców, narciarska 9 — dla 500 zwolenników białego szaleństwa oraz krajoznawcza 23 wycieczki dla 595 miłośników przyrody. Ogółem zorganizowano 537 wycieczek dla 16 698 osób z różnych środowisk społecznych, szukających wypoczynku i wytchnienia po pracy.

Prócz popularnych wycieczek niedzielno-świętecznych, ważną pozycję w działalności Klubu zajmują rajdy i zloty, których na przestrzeni dziesięciolecia zorganizowano łącznie 22, przeważnie pieszych. Do najpopularniejszych należały Rajdy Szlakiem Walk o Wyzwolenie Gdyni. W pięciu dorocznych rajdach, udział wzięło łącznie 6767 turystów. Poważny był udział „Wanogi” w ogólnopolskim konkursie krajoznawczo-turystycznym „Przez X wieków Polski”. Zgodnie z hasłami konkursu zorganizowano dla społeczeństwa gdyńskiego 8 imprez, w których uczestniczyło 2205 osób.

Działalność klubową w minionym dziesięcioleciu zamknęto dobrymi wynikami. Zorganizowano w tym okresie łącznie 163 różne imprezy kulturalno-rozrywkowe, w tym 53 odczyty krajoznawcze dla 7833 osób.

W wyniku przeprowadzonych szkoleń 39 osób uzyskało uprawnienia organizatorów turystyki, 14 przewodników turystyki pieszej oraz po jednej osobie uprawnienia przewodnika turystyki kajakowej, górskiej, motorowej i kolarskiej.

Wyniki osiągnięte w okresie dziesięciolecia możliwe były dzięki bezinteresowności i ofiarności aktywu turystycznego Klubu, jego dużemu wyrobieniu oraz dojrzałości społeczno-politycznej. Dzięki jego wysiłkom, ranga turystyki w społeczeństwie gdyńskim, znacznie wzrosła a walory krajoznawcze regionu zyskały dużą popularność i zainteresowanie w całym kraju. Dowodem uznania dla działalności „Wanogi” ze strony władz administracyjnych i PTTK były liczne wyróżnienia i pochwały zarówno dla Klubu, jak i jego zasłużonych działaczy.

W. Ring

PTTK NA 600-LECIE MIASTA TYCZYNA

W ramach prowadzonej działalności krajoznawczej Zarząd Oddziału PTTK w Rzeszowie postanowił włączyć się czynnie

do obchodów 600-lecia Tyczyna, miasteczka położonego na niewielkim wzniesieniu (około 230 m n.p.m.) krawędzi Pogórza Dynowskiego nad doliną rzeczki Strug i potoku Harmanówka.

W tym celu zorganizowano w dniach 5—6.X.1968 r. okręgowy pieszy, kolarski i motorowy rajd turystyczny połączony ze zlotem turystycznym w Tyczynie. Cztery trasy rajdu prowadziły przez malownicze podgórskie tereny. Uczestnicy rajdu oraz turyści, którzy przybyli na zlot autokarami, zebrali się na rynku w Tyczynie, gdzie w imieniu władz miejskich wygłosił okolicznościowe przemówienie przewodniczący Prezydium Miejskiej Rady Narodowej Jan Rabczak. Następnie uformował się pochód, który przy dźwiękach ludowej kapeli z Krasnego ruszył w kierunku parku miejskiego. Tutaj przy płonącej watrze odbyła się uroczysta akademii. Zagali ją przez Oddział PTTK w Rzeszowie Mieczysław Rachwał podkreślając wkład pracy aktyw PTTK w aktywizację kulturalną i gospodarczą małych osiedli i miasteczek. Następnie członek Prezydium Zarządu Okręgu PTTK Bronisław Cmela wygłosił przemówienie, w którym przedstawił najważniejsze wydarzenia w dziejach miasta w okresie jego 600-letniej historii.

W części artystycznej wystąpiła kapela ludowa z Krasnego (pow. rzeszowski), przypominając zebranym dawne, już zapomniane dziś melodie i przyspiewki pod-rzeszowskich wsi. Chór z Zarzeczca (pow. rzeszowski) zaprezentował kilka dawnych i nowych utworów. Nie zabrakło też deklamacji nawiązujących tematycznie do obchodów XXV-lecia Ludowego Wojska Polskiego. Miłym akcentem tej interesującej imprezy krajoznawczej były gościnne występy Teatru Amatorskiego „Fredreum” z Przemyśla. Jeden z najstarszych w kraju teatrów wystąpił przed publicznością ze sztukami Witolda Wandurskiego *Śmierć na gruszy* i Stefana Kiedrzyńskiego *Szczęście od jutra*. Spotkały się one z życzliwym przyjęciem miejscowego społeczeństwa i uczestników rajdu. Organizatorzy rajdu wydali artystycznie wykonane znaczki turystyczny przedstawiający najstarszą znaną pieczęć 600-letniego Tyczyna.

Oddział PTTK w Rzeszowie od kilku lat współpracuje na odcinku popularyzacji krajoznawstwa z różnymi amatorskimi teatrami, między innymi z „Fredreum” w Przemyślu. Do ciekawszych wspólnych imprez zaliczyć należy rajd nocny na Pogórze, który zakończył się plenerowym przedstawieniem „Zemsty” na tle ruin zamku odrzykońskiego (z jego historii zaczerpnął Fredro wątek do napisania sztuki).

Włączenie się aktyw PTTK z Rzeszowa do obchodów 600-lecia Tyczyna było równocześnie wielką akcją popularyzacyjną działalności krajoznawczej PTTK.

B. Cmela

DWA JUBILEUSZE

W maju 1968 r. w Piotrkowie Trybunalskim powstał jeden z pierwszych na ziemi łódzkiej Oddział Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Inicjatorem powołania do życia Oddziału oraz prezesem w ciągu 35 lat był Michał Rawita-Witanowski. Oddział zrzeszał w swych szeregach paręset osób spośród postępowej inteligencji Piotrkowa. Z inicjatywy Oddziału zorganizowano w 1919 Muzeum Regionalne oraz bibliotekę krajoznawczą. W okresie międzywojennym Oddział ten należał do najbardziej aktywnych w Towarzystwie, prowadził wszechstronną działalność na polu krzewienia idei krajoznawstwa wśród społeczeństwa ziemi łódzkiej. Znaczne osiągnięcia ma też na swym koncie aktualnie istniejący w Piotrkowie Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego.

W 1968 r. minęła również 60 rocznica powstania pierwszego w Wielkopolsce Oddziału Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego w Kaliszu. Aktualnie istniejący w tym mieście Oddział PTTK, spadkobierca tradycji PTK posiada bogaty dorobek i należy do produjących w województwie. Staraniem członków Kaliskiego Oddziału PTTK oznakowano znaki turystyczne prowadzące przez piękne zakątki powiatu, wykonano tablice informacyjne dla 20 zabytków, zorganizowano Dom Wycieczkowy dla turystów. Oddział wychował liczne rzesze pracowników, przewodników turystyki i społecznych opiekunów zabytków. W Kaliszu pracuje obecnie 10 kół zakładowych PTTK i 25 SKKT.

Z. T.

O SKAŁACH NA POMORZU ZACHODNIM I NAJWIĘKSZYCH W POLSCE DZWONACH

Prace Okręgowej Komisji Krajoznawczej w Szczecinie w ostatnich trzech latach zostały uwieńczone dość pomyślnymi

wynikami, mającymi duże znaczenie dla rozwoju regionalnego ruchu turystycznego.

Spośród ważniejszych odkryć należy odnotować odszukanie w jarze rzeki Płoni (nieдалеко Barlinka w południowej części województwa) koło wsi Równe jedynego miejsca, w którym na tym obszarze występują skały. Nie są one wielkie, wysokość ich bowiem dochodzi zaledwie do kilku metrów. Są to piaskowcowe zlepki, jakie powstały w morenie i zostały wypłukane przez wody opadowe. Podobne zjawisko na polskim niżu występuje jeszcze tylko w Mechowic (północna część woj. gdańskiego). Komisja zorganizowała do jara koło wsi Równe kilka wycieczek dla przewodników i aktywu PTTK. Do osiągnięć w pracy Okręgowej Komisji Krajoznawczej zaliczyć należy skonstatowanie, iż prawdopodobnie na wieży w kościele Mariackim w Trzebiatowie znajduje się drugi co do wielkości w Polsce dzwon. Krakowski „Zygmunt” ma wagę około 8 ton, trzebiatowska „Maria”, odlana w 1515 r. — 7,2 tony. Trzecie miejsce zajmowałby wobec tego toruński „Tuba Dei” ważący 7 ton. Być może, że powyższe dane dotyczące kolejności nie są jeszcze bezwzględnie ścisłe, niemniej jednak „Maria” jest jednym z największych dzwonów w Polsce.

Ostatnie odkrycia są wynikiem pracy Okręgowej i Powiatowych Komisji Krajoznawczych województwa szczecińskiego. W okresie 1966—68 Komisja Okręgowa pracowała w składzie: przewodniczący Czesław Piskorski, sekretarz — Helena Wojczewska, skarbnik — Helena Niemierowska, członkowie: Bolesław Czwojdziański, Lech Sarosiek, Stanisław Rzeszowski oraz 6 przewodniczących Powiatowych Komisji Krajoznawczych.

Podstawowym kierunkiem działania Komisji Okręgowej w okresie ostatnich lat było, zgodnie z programem pracy przyjętym na posiedzeniu Zarządu Okręgu w dniach 10—11.IX.1966 r. upowszechnianie współczesnego krajoznawstwa. W tym celu opracowano eksperymentalnie wykazy ciekawych obiektów przemysłowych Stargardu i Gryfic. Materiały te zostaną powielone i rozესiane do kół PTTK oraz SKKT. Mają one stać się podstawą do planowania wycieczek, których celem jest zwiedzanie najbardziej interesujących zakładów pracy. Komisja planuje prowadzenie tej pracy również w przyszłości, zwłaszcza w większych ośrodkach miejskich województwa szczecińskiego. W najbliższych latach ma się ukazać specjalny przewodnik poświęcony godnym zwiedzania fabrykom i placówkom przemysłowym Dolnego

Przyodrze. Materiały te są dorobkiem zespołu inwentaryzacji krajoznawczej. Zespół ten współdziałał również z Komisją Turystyki Pieszkiej w sprawie zmiany szlaków znakowanych na wyspie Wolin (dokumentację nowych tras opracowano łącznie z dyrektorem Wolińskiego Parku Narodowego mgr. inż. L. Niedzielskim). Zespół opracował również wykaz miejscowości w województwie szczecińskim, które powinny posiadać krajoznawcze tablice informacyjne.

Zespół dla spraw imprez wniósł znaczny wkład w opracowanie materiałów na XVI Centralny Rajd w Moryniu w 1967 r. Z tej okazji wydano przewodnik kolarski po województwie oraz przygotowano kilka imprez na zakończenie Rajdu. Aktyw krajoznawczy uczestniczył również w przeprowadzeniu konkursu „Przez X wieków Polski”, współpracując czynnie z organizatorami powiatowymi konkursu. Można więc stwierdzić, iż nie było w ostatnich latach imprezy, w której nie uczestniczyliby aktywnie działacze Komisji Krajoznawczych. Szczególnie duży wkład pracy wnieśli działacze w Stargardzie, Gryficach, Myśliborzu i Swinoujściu.

Komisja współpracowała z powiatowymi towarzystwami kulturalnymi; między innymi dostarczono materiały typu turystycznego na coroczny festiwal chórów w Międzyzdrojach. Dobrze układało się współdziałanie w sprawie popularyzowania festiwalu muzyki organowej w Kamieniu Pomorskim.

Lata, które są tutaj omawiane, były w pewnym sensie jubileuszowymi. Zarząd Okręgu obchodził uroczystie 20-lecie pracy krajoznawczej i turystycznej na Pomorzu Zachodnim; z tej okazji Komisja opracowała skrypt pt. *Zarys rozwoju organizacyjnego PTK i PTTK w województwie szczecińskim w latach 1946—1966*. Podsumowano także dorobek komisji górskiej; zebrano wiele interesujących danych i opracowano materiały o działalności tej Komisji w Szczecinie w okresie XX-lecia.

Z innych ciekawszych wydawnictw należy wymienić mapę szlaków turystycznych województwa szczecińskiego opracowaną przez Bolesława Czwojdziańskiego (wydaną przez WOIT), liczne foldery oraz 10 wycieczek krajoznawczych. Dzięki dobrej współpracy z WOIT-em powyższe zostały opublikowane i już służą krajoznawcom zwiedzającym Dolne Przyodrze.

Ponieważ stale odczuwa się brak literatury krajoznawczej Komisja Interweniowała w wydawnictwie „Sport i Turystyka” prosząc o wznowienie (a raczej

wydanie nowej pozycji) przewodnika po Międzyzdrojach. Bardzo odczuwa się również brak przewodników po Swinoujściu i Kamieniu oraz południowych partiach województwa.

Podczas jednego z posiedzeń, wobec zbliżającej się 10 rocznicy śmierci dra Mieczysława Orłowicza, jednego z twórców polskiego krajoznawstwa, który zmarł w 1959 r., Komisja wystąpiła do ZG PTTK z wnioskiem o powołanie ogólnopolskiego komitetu uczczenia pamięci dra Orłowicza, wydanie medalu pamiątkowego i opracowanie odpowiedniej broszury.

Komisja stale współpracowała z rocznikami PTTK *Ziemia*. W roczniku ukazało się sprawozdanie z działalności szczecińskich krajoznawców oraz materiały o ziemi chojeńskiej i o myśliborskiej.

Podczas wyjazdów w teren kontrolowano obiekty PTTK wnosząc wyposażenie ich w materiały krajoznawcze (tzw. kwestia wystroju schronisk) i wskazując, co jest niezbędne. Często we własnym zakresie zaopatrywano schroniska i inne obiekty w potrzebne mapy, foldery itp.

Spośród Komisji Powiatowych największą aktywnością wyróżniały się placówki w Stargardzie.

Cz. Piskorski

NOWY ODDZIAŁ PTTK

W kwietniu 1968 r. odbyło się założycielskie zebranie Oddziału PTTK przy Komitecie Centralnym Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Wzięli w nim udział pracownicy polityczni i administracyjni KC Partii oraz Zakładu Historii Partii przy KC PZPR. Na zebranie oddziału przybyli m. in.: sekretarz generalny PTTK Stefan Strogulski, zastępca sekretarza generalnego Wojciech Militz, wicedyrektor Biura Turystyki Zagranicznej PTTK Grzegorz Zalewski, I sekretarz Komitetu Zakładowego Partii przy KC PZPR Aleksander Zarajczyk oraz sekretarz Rady Zakładowej Józefa Gebler.

Referat poświęcony przedstawieniu programowych i wychowawczych założeń PTTK oraz podstawowych zadań Towarzystwa w krzewieniu idei krajoznawczej i turystyki wygłosił sekretarz generalny PTTK St. Strogulski. Program pracy nowo powstałego Oddziału, uwzględniający podstawowe formy statutowej działalności PTTK, przedstawił zebranym w imieniu organizatorów Oddziału — Zbigniew

Tomkowski. Na konstytucyjnym zebraniu Oddziału PTTK wybrano 13-osobowy Zarząd w następującym składzie:

Prezes — Zbigniew Tomkowski, wiceprezesi — Bogdan Hillebrandt, Stanisław Stolpe,
Sekretarz — Stanisława Rychlewska,
Skarbnik — Stefania Węgielewska oraz członkowie Zarządu Oddziału: Stanisław Dec, Stanisław Gierszewski, Witold Głowacki, Józef Koszyczek, Józef Kwiatkowski, Jerzy Łazarz, Tadeusz Sierocki, Waldemar Tomaszewski.

Wybrano również Komisję Rewizyjną i Sąd Koleżeński.

Delegatem na VII Walny Zjazd Delegatów wybrany został Zbigniew Tomkowski. Nowo powstały Oddział liczy już ponad 120 członków PTTK.

Działalność swą Oddział rozpoczął zorganizowaniem spotkania z uczestnikiem wyprawy jachtem „Smiały” Bronisławem Śladkiem. Na interesującą prelekcję, ilustrowaną oryginalnymi przezroczami z wyprawy, przybyło ponad 150 osób.

W pierwszym roku swego istnienia Oddział zorganizował 10 krajoznawczych wycieczek, w których wzięło udział przeszło 800 osób. Szlaki tych wycieczek prowadziły do Białowieży, w Góry Świętokrzyskie, na Roztocze Lubelskie, do Puław i Kazimierza, na Warmię i Mazury oraz w inne regiony kraju.

Sezon letnio-jesienny został zakończony w październiku 1968 r. wyprawą do Puszczy Kampinoskiej, gdzie mimo niesprzyjającej pogody, odbyło się tradycyjne turystyczne „pieczenie barana”. W imprezie udział wzięli m. in. zastępca kierownika Wydziału Organizacyjnego Komitetu Centralnego PZPR Tadeusz Rudolf oraz sekretarz generalny PTTK Stefan Strogulski.

Staraniem Oddziału zorganizowano również w holi KC PZPR wystawę wydawnictw turystyczno-krajoznawczych przekazanych Oddziałowi przez Zarząd Okręgu PTTK w Warszawie.

Z. T.

W LIMANOWEJ

Siódmy rok działalności Oddziału PTTK w Limanowej, jednego z najmłodszych w Okręgu Krakowskim, był w pewnym sensie okresem przełomowym. W 1967 roku Oddział podwoił liczbę kół i członków,

dzięki czemu uzyskał w ogłoszonym przez Zarząd Okręgu konkursie pod hasłem „Zwiększamy liczbę członków i kół PTTK w Krakowskiem” zaszczytne II miejsce. Liczba zorganizowanych imprez oraz ich różnorodność najlepiej świadczą o pracy Zarządu i komisji społecznych.

Rok 1967 upłynął w Oddziale pod znakiem imprez. W czerwcu przeprowadzono finał i podsumowano I Młodzieżowy Konkurs Krajoznawczy, w którym udział wzięło ponad 600 uczniów wszystkich typów szkół. Konkurs zawierał głębokie treści dydaktyczno-wychowawcze i dostarczył wiele ciekawych materiałów historycznych, przyrodniczych i etnograficznych zebranych i opracowanych przez uczestników tej imprezy.

Imprezą o szczególnym znaczeniu był I Ogólnopolski Rajd im. Janka Krasickiego, zorganizowany wspólnie z Zarządem Wojewódzkim i Powiatowym Związku Młodzieży Socjalistycznej. Pierwsza w historii Oddziału impreza o zasięgu ogólnopolskim zgromadziła ponad 1200 turystów i była dobrym sprawdzianem możliwości organizacyjnych limanowskiego aktywu PTTK. Rajd przyczynił się również do zacieśnienia współpracy z organizacjami młodzieżowymi i do szerokiego rozpropagowania wsiółków turystyczno-krajoznawczych okolic Limanowej. Niezwykle znaczenie mają również treści społeczno-polityczne i wychowawcze Rajdu im. Janka Krasickiego. Impreza zbliżyła młodym turystom postać bohatera „Kazika”, który urodził się i spędził dzieciństwo w Limanowej. Zakończenie Rajdu połączone było z wielkim ZMS-owskim zlotem młodzieży i uroczystością odsłonięcia obelisku ku czci Janka Krasickiego.

Poczesne miejsce w działalności Oddziału PTTK w Limanowej zajęły obchody 50 rocznicy Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej. Komisja Młodzieżowa zorganizowała z tej okazji zlot w Laskowej, w uroczej dolinie Łososiny. W programie zlotu przewidziano również projekcje filmów krajoznawczych poświęconych najpiękniejszym regionom ZSRR, konkurs i występy artystyczne zespołów szkolnych.

Urządzono również niezwykle ciekawą wystawę fotografii krajoznawczej, złożoną z prac wykonanych przez działaczy Oddziału podczas ich pobytu w Leningradzie.

O odbyło się również kilka mniejszych imprez o zasięgu lokalnym. Biorąc pod uwagę społeczne zapotrzebowanie zwiększenia liczby miejsc noclegowych Oddział znacznie rozwinął i udoskonalił bazę

noclegową. W 1967 r. zorganizowano 3 nowe stacje turystyczne i zmodernizowano pozostałe. Obecnie Oddział dysponuje 7 stacjami o łącznej liczbie 128 miejsc noclegowych. Dużo pracy włożono również w konserwację szlaków turystycznych. W 1968 r. szczególnie wiele uwagi poświęcono sprawie właściwej organizacji imprez i szkolenia kadry. W planie prac Oddziału poczesne miejsce zajmują imprezy organizowane z okazji 25-lecia Związku Walki Młodych i Ludowego Wojska Polskiego.

Na trwałe do kalendarza imprez ogólnopolskich wszedł Rajd im. Janka Krasickiego, którego program poszerzony został o trasy motorowe. Poza tą najważniejszą dla Oddziału imprezą turystyczną, podjęto prace mające na celu przygotowanie III Jesiennego Rajdu Górskiego, II Konkursu Krajoznawczego i Zlotu „W 25 Rocznice bitwy pod Lenino”.

Odbывający się obecnie kurs przewodników terenowych dostarczy Oddziałowi tak bardzo potrzebnej fachowej kadry przewodnickiej.

W porównaniu z dużymi Oddziałami o wieloletniej tradycji i doświadczeniach dorobek Oddziału PTTK w Limanowej jest wciąż jeszcze skromny. Oddział jest jednak na dobrej drodze i z roku na rok osiąga coraz lepsze wyniki.

P. Chmiel

ODZNAKI KOT

Z końcem 1967 r. minęło pięć lat od ustanowienia dwóch najwyższych stopni odznak kwalifikowanej turystyki kolarskiej: Dużej Srebrnej i Dużej Złotej KOT.

Regulaminowe warunki zdobywania tych najwyższych stopni odznak KOT są trudne. Przede wszystkim obowiązuje kolejność w zdobywaniu odznak: najpierw odznak młodzieżowych brązowej, srebrnej i złotej KOT, a następnie również kolejno Dużej Srebrnej i Dużej Złotej KOT.

Aby spełnić wymagania na Dużą Srebrną KOT należy między innymi zdobyć 1200 punktów, co jest równoznaczne ze spędzeniem 120 dni na wycieczkach kolarskich na terenie 10 województw. Ponadto obowiązuje poświadczony zwiedzenie najmniej stu zabytków architektonicznych podanych w regulaminie odznaki.

Na Dużą Złotą KOT należy między innymi zdobyć 1500 punktów, co jest równoznaczne ze spędzeniem 150 dni na wycieczkach kolarskich na terenie wszystkich w kraju województw, jak również poświad-

czone zwiedzenie najmniej dwustu zabytków architektury podanych w regulaminie odznaki.

W okresie minionego pięciolecia zdobyto ogółem 51 Dużych Srebrnych KOT, w tym turyści Łodzi zdobyli 19, Katowic 10, Gdańska, Poznania i Szczecina po 4, Bydgoszczy, Warszawy i Wrocławia po 2, Krakowa, Opola, Rzeszowa i Zielonej Góry po jednej.

Dużych Złotych KOT zdobyto w tym okresie ogółem 25 (w tym 7 nadano wieloletnim działaczom za zasługi). Turyści Łodzi zdobyli 7 Dużych Złotych KOT, Katowic 5, Poznania 2 oraz po jednej turyści z Bydgoszczy, Krakowa, Rzeszowa i Wrocławia. Do tej pory tylko 6 Dużych Srebrnych KOT zdobyły turyści. Duża Złota KOT jest jeszcze wciąż wyłączną domeną „plci brzydkiej”.

Jak wynika z zestawienia łódzcy turyści—kolarze zajmują zdecydowanie pierwsze miejsce w zdobywaniu najwyższych odznak KOT PTTK.

J. Klamann

STUDENCI NA WĘDROWNYM SZLAKU

W dniach 17—20.X.1968 r. setki studentów wzięło udział w tradycyjnym już Ogólnopolskim Rajdzie Zachodnim. Rajd, którego organizatorami byli: Rada Okręgowa ZSP, Oddział Międzyuczelniany PTTK oraz Wojewódzki Zarząd TRZZ w Poznaniu, rozpoczął się i zakończył na dziedzińcu piastowskiego zamku w Międzyrzeczu.

Organizatorzy zatroszczyli się o to, by szlaki wędrowek były bardzo urozmaicone. Zaplanowano tzw. trasy specjalistyczne uwzględniające zainteresowania uczestników rajdu: etnograficzną prowadzącą przez Dąbrówkę Wlk., szlak walk o polskość wiodący przez Babimojszczyznę oraz szlak miłośników przyrody wytyczony przez leśne uroczyska Skwierzyny. W czasie trwania Rajdu organizowano spotkania z ludnością oraz występy zespołów regionalnych.

SZLAKIEM WIEDZY I PRZYGÓD

Dużą popularnością cieszy się organizowana przez Związek Młodzieży Wiejskiej akcja szkolnych obozów wędrownych pod hasłem „Szlakiem wiedzy i przygód”. W 1968 r. szkolne koła ZMW zorganizowały

257 obozów liczących łącznie prawie 5000 uczestników. Szlaki wędrowek obozów prowadzą przez miejscowości upamiętnione w dziejach naszego narodu, miejsca straceń, bitew i walk partyzanckich, poprzez wsie, osiedla i nowe miasta. W czasie wędrowek młodzież spotyka się z uczestnikami walk o wyzwolenie kraju, spisuje ich relacje, gromadzi dokumenty i zdjęcia.

Uczestnicy obozów wędrownych ZMW podejmowali w wielu miejscowościach prace społeczne, organizowali dla miejscowej ludności ogniska i wieczornice.

Pożyteczna akcja ZMW stwarza młodzieży szkolnej doskonałą okazję do pogłębienia wiedzy o kraju ojczystym, jego dziejach i dynamicznym rozwoju w latach Polski Ludowej.

Z. T.

LEŚNY PAS OCHRONNY NA ŚLĄSKU

W województwie katowickim przystąpiono w 1968 r. do realizacji wieloletniego planu budowy leśnego pasa ochronnego, który ma stanowić bazę wypoczynkową dla tysięcy mieszkańców Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego.

Pas ten obejmuje obszar 36 tys. ha, z tego 12 tys. ha wymaga przebudowy drzewostanu: zasadzenia nowych drzew, uzupełnienia lub wymiany roślinności. Na terenie leśnego pasa ochronnego powstanie w pierwszym etapie 41 podmiejskich ośrodków wypoczynkowych. Podstawą szczegółowych planów zagospodarowania terenów rekreacyjnych Śląska jest program opracowany przez Wojewódzką Pracownię Urbanistyczną w Katowicach. Nakreśla on kierunki zagospodarowania leśnych obszarów, rozwiązania komunikacyjnych, wykorzystania warunków naturalnych i walorów krajobrazowych dla pełnego wypoczynku mieszkańców Śląska i Zagłębia.

STUDIUM OCHRONY PRZYRODY

Kolegium Rektorów wyższych uczelni Krakowa podjęło uchwałę o zorganizowaniu przy Wydziale Leśnym Wyższej Szkoły Rolniczej — Międzynarodowego Studium Ochrony Przyrody. Nowa placówka ma prowadzić studia nad racjonalną gospodarką i ochroną wszelkich zasobów przyrody. Jej kierownikiem został doc. dr Stefan Myszkowski.

KONKURS NA PRACE DOKTORSKIE I MAGISTERSKIE

Rada Turystyki GKKFIT ogłosiła konkurs na prace doktorskie i magisterskie poświęcone ekonomicznym zagadnieniom turystyki. Jury zgodnie z regulaminem konkursu — będzie oceniało prace napisane w latach akademickich 1968/69 oraz 1969/70. Przewiduje się również możliwość dopuszczenia do konkursu prac z dwu poprzednich lat akademickich z zastrzeżeniem, że powinny być one zaopiniowane przez promotorów. Tematyka prac doktorskich i magisterskich nadsyłanych na konkurs powinna dotyczyć m. in. następujących problemów: regionalnych planów zagospodarowania turystycznego, dochodowości turystyki i polityki handlowej na rynkach zagranicznych, badań nad sezonowością ruchu turystycznego, funkcjonowania ośrodków wczasowych i wypoczynkowych, hoteli, pensjonatów, gastronomii itp. Dla prac doktorskich ostatnim terminem jest 31.XII, a dla magisterskich 31.X.1970 r. Autorzy pięciu najlepszych prac otrzymają wysokie nagrody.

SZKOŁA TURYSTYCZNA

W październiku 1968 r. rozpoczęły się po raz pierwszy zajęcia w nowo powstałej w Warszawie Państwowej Szkole Turystycznej. Jest to już druga, obok Jeleniogórskiej, szkoła przygotowująca wysoko wykwalifikowane kadry turystyczne. Dwuletni program nauki na dwu kierunkach: organizacji i obsługi ruchu turystycznego oraz hotelarskim jest rozległy i wszechstronny. Obejmuje on m. in. wykłady z organizacji pracy, ekonomii, socjologii, zagospodarowania turystycznego, naukę trzech języków obcych. Do szkoły przyjmowano młodzież posiadającą już świadectwo dojrzałości oraz zainteresowanie pracą w dziedzinie organizacji turystyki.

POBYTY WYBITNYCH LUDZI W KARTUZACH

Jednym z najważniejszych centrów ruchu turystycznego Pomorza Gdańskiego są Kartuzy. Jest to stosunkowo małe miasto, leżące na Pojezierzu Kaszubskim,

które prawa miejskie otrzymało dopiero w 1923 r.¹ Obecnie liczy blisko 10 000 mieszkańców, a przewija się przez nie rocznie około 100 000 turystów.

Kartuzy, mimo swych ważnych funkcji turystycznych i ciekawych walorów krajoznawczych, nie doczekały się dotychczas odrębnej publikacji turystycznej, a omawiane były jedynie w wydawnictwach dotyczących całego województwa gdańskiego lub Pojezierza Kaszubskiego. Dodać należy, że w publikacjach tych, podawano tradycyjne, od wielu lat nie zmienione wiadomości o dziejach i zabytkach Kartuz (powstanie klasztoru Kartuzów, sprowadzonych tu w 1380 r. z Pragi przez szlachcica pomorskiego Jana z Różęcina² koło Gdańska oraz opisy znajdujących się w Kartuzach: zabytkowego kościoła poklasztorowego i budynków poklasztorowych, Muzeum Kaszubskiego, rezerwatów i pomników przyrody).

Ostatnio ukazała się jednak niezwykle cenna publikacja naukowa, zawierająca wiele ciekawych wiadomości, stanowiących rewelacje w dotychczasowym stanie wiedzy krajoznawczej o Kartuzach (wiadomości nie opublikowane dotychczas w żadnym wydawnictwie turystycznym). Jest nią książka Pawła Czaplewskiego pt. *Kartuzja Kaszubska* (wyd. Gdańskie Tow. Naukowe, Gdańsk 1966 r.).

Autor podaje tam m. in., że w Kartuzach gościli królowie polscy. Mianowicie, w 1598 r. przebywał tu w ciągu kilku rannych godzin Zygmunt III, który pojechał stąd do Oliwy. Natomiast w dniach 28—29 września 1651 r. zatrzymał się w Kartuzach król Jan Kazimierz. W sierpniu 1655 r. mówiono nawet, że król ten zamierza przenieść się na stałe do jednego z klasztorów Kartuzów (poza omawianą miejscowością, znajdowały się jeszcze one w Gidlach koło Radomska, w Berezie na Litwie i w Darłowie na Pomorzu Zachodnim).

Kartuzy odwiedzali również wybitni Polacy. Przebywał w niej Wilhelm Kochański — sekretarz królewski, pochowany tu w 1622 r. Natomiast w 1674 r. gościł tu słynny astronom gdański — Jan Heweliusz, który przy okazji ofiarował dla biblioteki klasztornej swoje słynne dzieło pt. *Machina Coelestis*. W lipcu 1741 r. przebywał tu przez dwa dni podkomorzy litewski, syn marszałka wielkiego koronnego — Jerzy Mniszech. W XVIII w. Kartuzy gościli także wybitnego historyka gdańskiego — Gotfryda Legnicha. Poza tym, P. Czaplewski podaje, że Kartuzy gościli też Stanisława Hozjusza.

Ale nie tylko Polacy odwiedzali ten niezwykle malowniczy zakątek, usytuowany wśród jezior i lasów. Zagiędało tu także wiele interesujących postaci zagranicznych. Mianowicie, 12 maja 1836 r. przebywał w Kartuzach sekretarz posła francuskiego — Karol Ogier, który ofiarował Kartuzom tom swych poezji łacińskich ze specjalną dedykacją. (Francuzowi temu zawdzięczamy bardzo dużo, gdyż napisał on szereg pamiętników, zawierających cenne wiadomości o życiu i najważniejszych wydarzeniach ówczesnego Gdańska i Pomorza.) W Zielone Świątki 1836 r. po zawarciu traktatu pokojowego w Sztumskiej wsi, zatrzymał się tu wraz ze swym dworem hrabia d'Avaut Klaudiusz de Mesmes (mediator wspomnianego traktatu). Kartuzi odwiedzili też dwaj kwaterze wschodni, zbierający jałmużnę na wykup swych dzieci z jasyru tureckiego. Byli to: w 1747 r. książę syryjski — Victorinus Nessar, a w 1760 r.

książę palestyński — Chadid Mathuch Abbasy.

Wspomniana praca zawiera też szereg ciekawych wiadomości o innych miejscowościach powiatu kartuskiego i Pojezierza Kaszubskiego. Warto wykorzystać niektóre z ciekawszych wiadomości podanych przez P. Czapplewskiego, w celu wzbogacenia wiedzy krajoznawczej o tym malowniczym i ważnym pod względem turystycznym, regionie Pomorza Gdańskiego.

C. S.

PRZYPISY

1. Herb tego miasta opracowany został według pomysłu żyjącego w latach 1870—1938 dra Aleksandra Majkowskiego wybitnego pisarza i działacza kaszubskiego, prezesa Oddziału PTK w Kartuzach, autora przewodnika pt. *Zdroje Raduni*.

2. Dotychczas niesłusznie używano nazwy: z „Rusocina”.

Fragment ekspozycji w Muzeum Plakatu w Wilanowie.

Fot. M. Sokółowski

NOWE MUZEA

MUZEUM PLAKATU W WILANOWIE

W czerwcu 1968 r. w Wilanowie odbyła się uroczystość otwarcia Muzeum Plakatu, pierwszej tego typu placówki w Europie. Muzeum Wilanowskie mieści się w nowoczesnym pawilonie, w którym poza salami wystawowymi znajduje się biblioteka, sala do projekcji filmów oraz gabinety naukowe. Zbiory nowego muzeum obejmują przeszło 16 000 eksponatów, w większości unikalnych. Znaczną część zbiorów stanowią prace artystów zagranicznych. Ekspozowane w muzeum zestawy plakatów będą zmieniane co trzy miesiące. Inauguracyjna ekspozycja obejmuje prace laureatów Grand Prix i Międzynarodowego Biennale Grafiki z 1968 r. — Jana Lenicy, Kazumasa Nagai i Hiroshi Tanaka, a także pośmiertną wy-

stawę plakatu jednego z najwybitniejszych polskich grafików, Wojciecha Zamcznika. Otwarcia muzeum dokonał minister Kultury i Sztuki Lucjan Motyka. W czasie uroczystości zespół „Warsztat Muzyczny” odegrał utwór E. Krauzego pt. „Entree”, skomponowany z okazji otwarcia Muzeum Plakatu w Wilanowie.

MUZEUM WISŁY W SANDOMIERZU

Z inicjatywy Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN przystąpiono do prac mających na celu otwarcie Muzeum Wisły. W muzeum, którego siedzibą stanie się gmach sandomierskiego Collegium Gostomianum znajdzie się odkryty w dorzeczcu Wisły sprzęt używany przez rybaków i flisaków w różnych okresach historycznych, modele spichrzy zbożowych, statków i łodzi oraz interesujące okazy flory i fauny wiślanej.

Fragment ekspozycji w Muzeum Plakatu w Wilanowie.

Fot. M. Sokołowski

MUZEUM GÓRNICICTWA RUD ŻELAZA

W Częstochowie otwarto pierwsze w Polsce Muzeum Górnicztwa Rud Żelaza. W nowo powstałej placówce, stanowiącej oddział Częstochowskiego Muzeum znajdują się działy: „Górnictwo i kuźnictwo średniowieczne w Polsce”, „Górnictwo renesansowe” oraz „Ruda żelaza na ziemiach polskich”. W muzeum znajdują się oryginalne zabytki górnicze, jak np. dźwig drewniany dawnej huty „Blachownia”, unikalne lampy górnicze, insygnia sztygarskie, medale górnicze. Ekspozycja zawiera bogate materiały ikonograficzne, dokumenty, plany, dyplomy górnicze.

MUZEUM PONIDZKIE

Muzeum Ponidzkie powstanie w Pińczowie. Nowa placówka mieścić się będzie w restaurowanym obecnie zabytkowym budynku. W muzeum znajdą się m. in. wyroby ze średniowiecznych zakładów kamieniarskich oraz cenna ceramika. Oddzielna sala zostanie przeznaczona na eksponowanie pamiątek po związanym z tym regionem kraju pisarzu Adolfie Dygasińskim. Przed muzeum stanie pomnik ufundowany pisarzowi przez mieszkańców Ponidzia.

MUZEUM ZAKŁADOWE

W zakładach „Ursus” k. Warszawy powstaje muzeum zakładowe, poświęcone dziejom tej fabryki. Zgromadzono dotychczas przeszło 700 ciekawych eksponatów. W muzeum znajduje się m. in. jeden z pierwszych polskich traktorów wyprodukowanych w 1922 r. w „Ursusie”. Organizatorzy muzeum planują otwarcie wystawy poświęconej dziejom zakładu od zarania jego powstania po dzień dzisiejszy.

Z. T.

MUZEUM BRATERSTWA BRONI

W nawiązaniu do przypadającej w 1968 r. 25 rocznicy powstania Ludowego Wojska Polskiego działacze PTTK województwa rzeszowskiego włączają się bardzo aktywnie do organizowania imprez krajoznawczych i turystycznych, mających na celu uczczenie tej wielkiej rocznicy.

Obok licznych rajdów, zlotów, spływów, wieczornic krajoznawczych, akademii, od-

czytów i pogadanek przedsięwzięto również akcje, które pozostawiają trwały ślad tego jubileuszu.

Jedną z najpiękniejszych i trwałych pamiątek tych obchodów będzie Muzeum Braterstwa Broni w Dukli.

Myśl zorganizowania takiego muzeum rzucono jeszcze w 1960 r. na zakończenie II Ogólnopolskiego Zlotu Turystycznego w parku dukielskim. Spotkała się ona z życzliwym przyjęciem około trzytysięcznej rzeszy turystów i sympatyków turystyki biorących udział w zakończeniu tej pięknej imprezy. Zyskała też aprobatę przedstawicieli Komitetu Powiatowego PZPR w Krośnie oraz powiatowych i miejskich władz administracyjnych.

Organizacja muzeum powierzona została kierownictwu Muzeum Regionalnego w Krośnie.

W dniu 9.II.1968 r. odbyła się w Krośnie konferencja poświęcona omówieniu profilu muzeum oraz ustaleniu harmonogramu prac, zapewniających ich wykonanie.

W konferencji udział wzięli: Aleksandra Uliaszowa — sekretarz propagandy KP PZPR w Krośnie, Zdzisław Kusiak — zastępca przewodniczącego Prez. PRN w Krośnie, Jan Zalewski — przewodniczący Prez. MRN w Dukli, Tadeusz Aksamit — wicedyrektor Muzeum Okręgowego w Rzeszowie, Bronisław Cmela — przewodniczący Okręgowej Komisji Krajoznawczej w Rzeszowie, Ignacy Zukowicz — przedstawiciel Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie, Stanisław Młodochowski — przedstawiciel Wydziału Kultury Prez. WRN w Rzeszowie, Józef Liniewski — kierownik Wydziału Kultury Prez. PRN w Krośnie, Józef Janowski — kierownik Muzeum Regionalnego w Krośnie, Andrzej Kosiek — asystent Muzeum Regionalnego w Krośnie.

Jak wykazał przebieg konferencji prace związane z zorganizowaniem muzeum, prowadzone od kilku lat, są poważnie zaawansowane. Sprawą utworzenia Muzeum Braterstwa Broni w Dukli zainteresowany jest żywo Główny Zarząd Polityczny Wojska Polskiego, Rada Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa, Ministerstwo Kultury i Sztuki, wojewódzkie i powiatowe instancje partyjne, władze administracyjne, a także szerokie kręgi społeczeństwa województwa rzeszowskiego. Dzięki pomocy i życzliwości wymienionych instytucji udało się uzyskać wiele cennego materiału dokumentującego udział Czechosłowackiego Korpusu Armijnego w walkach o Przełęcz Dukielską. Materiały te pozwoliły na organizo-

wanie i otwarcie w Dukli w dniu 14.XI. 1964 r. wystawy pt. „Dzieje oręża Armii Czerwonej i Czechosłowackiej”.

Prezydium MRN w Dukli przygotowało dla powstającego muzeum odpowiednie pomieszczenie w dawnym pałacu Mniszchów.

Scenariusz wystawy muzeum wykonany zostanie przez pracowników Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie. Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Rzeszowie zabezpieczyło na cele muzeum odpowiednie etaty i fundusze. Oddział PTTK w Krośnie przeprowadził kurs przewodników z zakresu oprowadzania po muzeach powiatu krośnieńskiego (Krosno, Żarnowiec, Dukla i Bóbrka).

Drugą trwałą pamiątką obchodów 25-lecia Ludowego Wojska Polskiego będzie tablica, która wmurowana zostanie przez aktywności PTTK Okręgu Rzeszowskiego na szczycie „Walter” w Bieszczadach. Na tablicy odlanej z brązu znajdzie się napis: „Walter” 828 m n.p.m. XXV-lecie Ludowego Wojska Polskiego 1943—1968.

Inna tablica umieszczona zostanie na cokole pomnika Karola Świerczewskiego w Jabłonkach. Będzie ona również odlana z brązu z napisem: *Szlak Wolności im. Generała Karola Świerczewskiego.*

W ten sposób aktywności PTTK Okręgu Rzeszowskiego nie tylko odkrywa i ukazuje szerokim rzeszom turystów walory krajoznawcze regionu, ale wzbogaca je też nowymi wartościami.

B. Cmela

10 LAT „POZNAJ SWÓJ KRAJ”

W styczniu 1968 r. minęło dziesięć lat od ukazania się pierwszego numeru magazynu krajoznawczo-turystycznego *Poznaj swój kraj*. Pismo przeznaczone jest dla miłośników krajoznawstwa, a zwłaszcza zaś młodzieży szkolnej zrzeszonej w Szkolnych Kółkach Krajoznawczo-Turystycznych, nauczycieli i studentów. *Poznaj swój kraj* jest kontynuatorem ukazującego się w latach 1920—50 miesięcznika młodzieży krajoznawczej *Orli Lot*.

W rozwoju społecznego ruchu turystyczno-krajoznawczego pismo odgrywa niepoślednią rolę. Stanowi ono bowiem dla młodzieży szkolnej dobre źródło wiedzy o kraju ojczystym, jego dziejach i współczesności. Na łamach swego pisma młodzi czytelnicy znajdują wiele interesujących materiałów z geografii, przyrody, historii i wychowania obywatelskiego.

W *Poznaj swój kraj* zamieszczane są artykuły poświęcone różnym regionom Polski, opisy ciekawych szlaków turystycznych oraz wskazówki metodyczne dotyczące organizacji wycieczek krajoznawczych.

Z okazji jubileuszu miesięcznik *Poznaj swój kraj* odznaczony został złotą odznaką PTTK.

Z. T.

II ZLOT PRZEWODNIKÓW TURYSTYCZNYCH PTTK OKRĘGU RZESZOWSKIEGO

W związku z Rokiem Międzynarodowej Turystyki i przypadającą w 1967 r. 50 rocznicą Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej, Okręgowa Komisja Przewodnicząca w porozumieniu z Okręgową Komisją Krajoznawczą zorganizowały w dniach 28 i 29.X.1967 r. II Okręgowy Zlot Przewodników PTTK w Baranowie Sandomierskim i Tarnobrzegu.

Lokalizacja Zlotu podyktowana była wysokimi walorami krajoznawczymi obu miejscowości, z których pierwsza posiada wspaniałe renesansowe zamek, zażytek grupy zerowej, druga zaś bogate tradycje ruchów rewolucyjnych oraz wspaniałe rozbudowane kopalnictwo i przemysł siarkowy.

Otwarcia Zlotu dokonał przewodniczący Okręgowej Komisji Przewodniczącej Stanisław Król. Po zagajeniu i przemówieniach powitalnych uczestnicy Zlotu zwiedzili renesansowy zamek (rezydencję Leszczyńskich z lat 1679—02) domniemane dzieło Santi Gucciego, założony na czworoboku, o arkadowym dziedzińcu z wieżami na narożach, oraz zorganizowane w jego pomieszczeniach muzeum. Po zwiedzeniu zamku, który ze względu na swe piękno nazywany jest małym Wawelem, wyświetlono film obrazujący powstanie i rozwój kombinatu siarkowego. W godzinach popołudniowych odbyły się obrady, podczas których zebrani wysłuchali dwóch odczytów: *Wpływ przemian społeczno-politycznych na kształtowanie się architektury* (Maciej Gutowski z Krakowa) i *Przewodnik, jego rola i obowiązki* (Wiesław Sanecki z Krakowa). Oba odczyty wzbudziły duże zainteresowanie zebranych.

Wieczorem, przy tradycyjnym ognisku, poszczególnym Kółkom Przewodników popisywały się własnymi programami artysty-

tycznymi, a organizatorzy Złotu przeprowadzili niezwykle interesującą zgadującą krajoznawczą. Zwycięzcy otrzymali nagrody.

Drugi dzień Złotu odbył się w Tarnobrzegu. W godzinach rannych przybyli na Złot przewodnicy zwiedzili kopalnię siarki w Piasecznie i zakłady przetwórcze siarki w Machowie. Końcowa część Złotu poświęcona była uczczeniu 50 rocznicy Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej. Uczestnicy wysłuchali informacji sekretarza propagandy KP PZPR w Tarnobrzegu na temat powstania Republiki Tarnobrzezkiej i jej powiązania z Rewolucją Październikową oraz złożyli wiązanki kwiatów przed tablicą twórcy tej Republiki Tomasza Dąbala i pomnikiem Bartosza Głowackiego. Następnie zwiedzili Tarnobrzeg i najbliższą okolicę, szczególną uwagę poświęcając nowym dzielnicom mieszkaniowym, obiektom kulturalnym, rozrywkowym, sportowym oraz urządzeniom socjalnym.

Złot zgromadził ponad 120 przewodników tj. 1/4 ogólnej liczby przewodników w Okręgu Rzeszowskim. Byli wśród nich zarówno przewodnicy terenowi niżinni, beskidzcy jak i zakładowi.

II Okręgowy Złot Przewodników uważa się za dobrze pomyślaną i przeprowadzoną imprezę krajoznawczą. Przewodnicy PTTK spełniają w turystyce bardzo poważną rolę. W 1987 r. przewodnicy województwa rzeszowskiego oprowadzili ponad milion turystów.

B. Cmela

SESJA W WIELICZCE

W kwietniu 1968 r. w salinach wielickich, w tamtejszej podziemnej sali odczytowej odbyła się sesja naukowa poświęcona statutowi Kazimierza Wielkiego, ogłoszonemu dnia 21 kwietnia 1968 r. a więc dokładnie przed sześćdziesiąt laty. Otwierając sesję prof. A. Długosz, dyrektor Muzeum Zup Krakowskich podkreślił, że statut Kazimierza Wielkiego można uważać za pierwsze polskie prawo górnicze. Z okazji sesji w salinach otwarto również wystawę jubileuszową.

Tysiącletnia kopalnia soli w Wieliczce cieszy się wśród turystów coraz większą popularnością. W 1968 r. podziemie kopalni zwiedziło 640 000 osób, w tym 70 000 turystów zagranicznych. Gościom umożliwiono zwiedzanie szeregu nowych obiektów, m. in. komór „Kazimierza Wielkie-

go” i „Skarbnika”, przyozdobionych wyrzeźbionymi w soli popiersiami króla i legendarnych postaci górniczego podziemia. Obecnie trwają przygotowania do otwarcia „groty kryształowej”.

Z. T.

REZERWAT W KRZEMIONKACH

Rezerwat neolityczny w Krzemionkach Opatowskich w województwie kieleckim został przekształcony w oddział Warszawskiego Muzeum Archeologicznego. Po uporzędkowaniu i zagospodarowaniu rezerwat zostanie udostępniony dla celów turystycznych. Kopalnia w Krzemionkach Opatowskich, powstała w drugiej połowie trzeciego tysiąclecia jeszcze przed naszą erą, należy do najlepiej zachowanych tego typu obiektów w Europie. Znajduje się tu około 700 sztybów głównych oraz pozostałości ówczesnych warsztatów kamieniarskich. Turystom przybędą więc do zwiedzania nowe niezwykle interesujące tereny.

SPŁYWY KAJAKOWE

Z okazji 25-lecia Ludowego Wojska Polskiego Komisja Kajakowa Okręgu Mazowieckiego PTTK i Kolo Wojskowe PTTK w Zegrzu zorganizowały (w ramach imprez „Szlakami Zwycięstw Ludowego Wojska Polskiego”) III Centralny Spływ Kajakowy Wodami Mazowsza — Narew 68. Spływ, w którym wzięło udział przeszło 250 uczestników odbył się na trasie z Łomży do Zegrzynka. Zakończenie spływu zbiegło się z organizowanymi w Zegrzynku obchodami X-lecia „Trybuny Mazowieckiej”, dzięki czemu uczestnicy spływu mieli możliwość wzięcia udziału w wielu atrakcyjnych imprezach.

Wielką frekwencją cieszył się także Międzynarodowy Spływ Kajakowy na Mazurach, zorganizowany latem 1968 r. Zgromadził on przeszło 400 uczestników, w tym ponad 100 osób z zagranicy.

OKRĘGOWA NARADA AKTYWU KRAJOZNAWCZEGO W KIELCACH

Znane ze swych walorów krajoznawczych województwo kieleckie zyskało ostatnio nowe atrakcje turystyczne w skali

krajowej, a nawet międzynarodowej. Składa się na nią odkryty przed kilku laty neolityczny ośrodek górniczy krzemienia pasiastego w Krzemionkach Opatowskich oraz uruchomione w 1967 r. w Słupii Nowej dymarki, ukazujące proces wytopienia rudy żelaza w okresie rzymskim i wczesnośredniowiecznym. Uruchomienie zespołu dymarek jest dziełem i zasługą aktywu krajoznawczego Kieleckiego Okręgu PTTK, którego praca stale zmierza do pomnażania i ukazywania turystycznych i krajoznawczych wartości województwa.

Problematyce tej poświęcona była m. in. narada kieleckiego aktywu krajoznawczego w dniu 26.XI.1967 r. Naradzie przewodniczył Stanisław Massalski.

Referat pt. *Kierunki i metody pracy krajoznawczej w Okręgu, Oddziałach i Kolach PTTK* wygłosił B. Cmela. Prelegent podkreślił, że krajoznawstwo jest kompleksową wiedzą o kraju, obejmującą zagadnienie fizjograficzne terenu, pomniki przyrody, zabytki architektury, szeroko pojętej sztuki i budownictwa ludowego, wiadomości z zakresu archeologii i historii oraz mieszca walki i męczeństwa narodu polskiego, przemiany społeczno-polityczne i gospodarcze, jakie po wyzwoleniu zachodzą aktualnie na naszych oczach i często z naszym udziałem. Mocno zostało zaakcentowane znaczenie krajoznawstwa w kształtowaniu naukowego światopoglądu turysty przy równoczesnym budzeniu uczuć patriotycznych, rozwijaniu świadomej postawy obywatelskiej, co razem wzięte przekute powinno być w czyn na rzecz podniesienia znaczenia regionu, w którym przypadło nam żyć i pracować.

Kilkugodzinna dyskusja ukazała wielostronną działalność aktywu krajoznawczego PTTK w poszczególnych ogniwach organizacyjnych Towarzystwa na terenie województwa kieleckiego. Generalnie ustalono, że stałe podnoszenie poziomu pracy krajoznawczej w terenie wymaga ciągłego uaktywnienia działalności Okręgowej i oddziałowych Komisji Krajoznawczych oraz sekcji krajowych w Kolach.

Poszczególni członkowie Okręgowej Komisji przyjęli opiekę nad Oddziałowymi Komisjami w Okręgu Kieleckim, co pozwoli na nadanie właściwego kierunku ich działalności. W myśl podjętych na naradzie uchwał pierwszy okres pracy poświęcił się wzmocnieniu Komisji Krajoznawczych w Oddziałach i nakreśleniu planów pracy w komisjach i sekcjach. W dalszej kolejności Okręgowa Komisja zajmie się szkoleniem aktywu krajoznawczego w Oddziałach i Kolach PTTK.

Okręgowa Komisja Krajoznawcza w

Kielcach kładzie duży nacisk na ścisłą współpracę ze Szkolnymi Kółkami Krajoznawczo-Turystycznymi mającymi te same cele i zadania co PTTK. W grudniu 1967 r. odbyła się w Kielcach Okręgowa Narada Aktywu Krajoznawczego i Opiekunów Szkolnych Kół Krajoznawczo-Turystycznych, na której omówione zostały metody i formy tej współpracy.

Postanowiono też ściślej niż do tej pory powiązać działalność Komisji zarówno na szczeblu Okręgu jak i Oddziałów z szeroką rzeszą przewodników PTTK, którzy z natury rzeczy są krajoznawcami, prowadzącymi bogatą działalność w zakresie informacyjno-popularyzacyjnym.

B. C.

„SŁOWNIK GWAR KASZUBSKICH NA TLE KULTURY LUDOWEJ”

Pod patronatem Komitetu Językoznawstwa PAN i Gdańskiego Towarzystwa Naukowego zaczęło się ukazywać w 1967 r. monumentalne i jedyne w swoim rodzaju dzieło — *Słownik* opracowany przez ks. dra Bernarda Sychtę.

Słownictwo kaszubskie ze względu na swoją oryginalność i liczne archaizmy już bardzo dawno zaginione w polszczyźnie ludowej jest od dawna przedmiotem zainteresowań naukowych. W XIX w. ukazało się kilka mniejszych i większych zbiorów wyrazów i słowników tego dialektu. Na początku bieżącego wieku F. Lorentz wydał słownik gwary Słowińców, a później pracował nad wielkim słownikiem kaszubskim. Pośmiertnie część tego słownika ukazała się w 1958 r. w NRD.

W przeciwieństwie do tego badacza zupełnie inne warunki ma ks. Sychta. Urodzony Kaszub, od dziecka mówiący gwara, doskonale zna z autopsji cały teren Kaszub, wszędzie uważany jest za „swojego”, któremu najmętniej udziela się informacji. Stąd jego słownik zawiera ogromne bogactwo ciekawych wyrazów, których istnienia nikt się dotąd nie spodziewał.

Drugą bardzo ważną zaletą słownika ks. Sychty jest ścisłe powiązanie materiału leksykalnego z kulturą ludową. Jak pisze w przedmowie prof. dr Zdzisław Stieber — *stąd roi się tu nie tylko od niezmiernie bogatej frazeologii, której tak mało daje słownik Lorentza, ale także od przysłów ludowych, zapadek, wierszyków, a*

nawet całych opowiadań ilustrujących znaczenie danego wyrazu. W ten sposób słownik jest kopalnią faktów także dla folklorystów. Warto również dodać, że autor słownika jest doktorem etnografii, co oczywiście bardzo dodatnio wpłynęło na wartość naukową zawartego w słowniku materiału dotyczącego kultury ludowej Kaszub.

W 1967 r. ukazał się tom I (s. XXVIII, 443). Następnie ukazywać się będą w odstępach rocznych. Całość obejmie prawdopodobnie pięć tomów.

(zb)

OBÓZ ARCHEOLOGICZNY

Staraniem Katedry Archeologii Polskiej Uniwersytetu Łódzkiego, Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy i Zrzeszenia Studentów Polskich w sierpniu 1968 r. zorganizowano we wsi Odry (pow. choj-

Grupa studentów przy pracy.

Fot. L. Gill

nicki) międzynarodowy obóz archeologiczny. Zgromadzili on 35-osobową grupę studentów polskich, radzieckich, niemieckich i skandynawskich. Terenem prac uczest-

ników obozu jest największy w Europie zespół cmentarzysk oraz miejsc kultu Pomorzan w okresie I—IV w. Prace w Odrach są częścią ogólnych badań mających na celu wyjaśnienie procesu kształtowania się społeczeństwa Pomorza. Badania dotychczas przeprowadzone w tej wsi doprowadziły w ubiegłych latach do odsłonięcia dwunastu kręgów kamiennych, kilkunastu kurhanów oraz setek grobów płaskich.

WYSTAWA ZNALEZISK

Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie urządziło we wrześniu 1968 r. w jednej z sal ekspozycyjnych warszawskiego Arsenalu, pokaz znalezisk starożytnych, zgłoszonych przez odkrywców i zabezpieczonych w ramach tzw. pogotowia archeologicznego.

Na pokazie przedstawiona została przykładowo dokumentacja polowa oraz podręczny zestaw wybranych narzędzi wykopaliskowych używanych podczas akcji pogotowia w terenie. W gablotach znalazły się wzory opracowań źródłowych zabezpieczonych znalezisk archeologicznych, artykuły popularnonaukowe i komunikaty prasowe popularyzujące działalność „pogotowia wykopaliskowego”.

Z. T.

X OGÓLNOPOLSKI ZŁOT W DUKLI

Do tradycyjnych ogólnopolskich imprez turystycznych o dużym znaczeniu krajowym i politycznym należy, organizowany od lat 10 przez Oddział PTTK w Krośnie, zlot turystyczny w Dukli.

Po raz pierwszy zorganizowany został w 1959 r. dla uczczenia XV-lecia Polski Ludowej. Lokalizacja zlotu w Dukli podyktowana została historycznym znaczeniem tej prastarej miejscowości, leżącej na przedpolu przełęczy karpackiej, zwanej Dukielską, o którą w 1944 r. toczyły się ciężkie boje. Brały w nich udział jednostki bojowe Armii Czerwonej i Czechosłowackiej Armii Ludowej. Jednym z celów, jaki stawiają sobie organizatorzy zlotu jest zapoznanie jego uczestników z przebiegiem tych walk i uczczenie pamięci żołnierzy poległych na polu chwały.

Zakończenie jubileuszowego zlotu od-

było się w dniu 21.VII.1968 r. w Dukli. Po uroczystym przemarszu uczestników złotu na cmentarz wojskowy, gdzie na grobach poległych złożono wieńce i kwiaty zebrani wysłuchali przemówienia płk. Jana Borguli. Mówca przedstawił przebieg operacji dukielskiej w II wojnie światowej, podkreślił fakt, iż przelana w tej bitwie krew żołnierzy Armii Czerwonej, Czechosłowackiej i Ludowego Wojska Polskiego scementowała przyjaźń i braterstwo naszych narodów. Wiele uwagi poświęcił również kwestii udziału Wojska Polskiego w rozgromieniu hitlerowskiego najazdźcy. Po przemówieniu przeprowadzony został quiz krajoznawczy, związany tematycznie z historyczną rolą Przełęczy Dukielskiej i walkami w okresie II wojny światowej.

W części artystycznej wystąpiły z własnym programem poszczególne drużyny biorące udział w zlocie. Niektóre grupy zaprezentowały dość wysoki poziom wykonania.

W uroczystym zakończeniu złotu, obok jego uczestników, mieszkańców Dukli i okolicy wzięli udział: sekretarz KP PZPR w Krośnie Emil Michna, zastępca przewodniczącego Prezydium PRN w Krośnie Zdzisław Kusiak, przewodniczący Prezydium MRN w Krośnie inż. Julian Kowalczyk, sekretarz Prezydium MRN w Dukli Wojciech Piróg, przewodniczący PKKFiT w Krośnie Julian Kawa i inni.

Uczestnicy X Ogólnopolskiego Złotu w Dukli otrzymali znaczek pamiątkowy, dyplom uczestnictwa, okolicznościowe widokówki, a także wykonane specjalnie szklanki z odpowiednimi napisami i ozdobami o motywach krajoznawczych.

Złot w Dukli uznać należy za poważną imprezę krajoznawczą, przyczyniającą się do aktywizacji kulturalnej małych miejscowości, położonych na południowych terenach Polski.

B. C.

DZIAŁALNOŚĆ KTP „BABELKI”

Od dziesięciu lat działa na terenie Gdańska bardzo popularny Klub Turystyki Pieszej „Babelki”. Przystawiona jest pomysłowość i różnorodność form działalności, pełna inwencja i ofiarność, niedużego zresztą grona działaczy tego Klubu, pod przewodnictwem inż. Wiesława Kargera. Pozwoliło to utrzymać „Babelkom” przez siedem lat prymat we współzawodnictwie międzyklubowym w kraju.

Podstawowym kierunkiem działalności Klubu jest, zgodnie ze słusznymi założeniami regulaminowymi, uprawianie czynnej turystyki, w szczególności przez organizowanie niedzielno-świętecznej akcji wycieczkowej. W okresie dziesięciu lat zorganizowano blisko 550 wycieczek ogólnodostępnych dla około 22 000 mieszkańców Gdańska, przyczyniając się do upowszechniania turystyki i krajoznawstwa wśród społeczeństwa. Ponadto zorganizowano 40 dużych imprez (rajdów, zlotów i zjazdów), w których udział wzięło blisko 11 000 turystów, w tym duży procent młodzieży. W 35 obozach wzięło udział około 1500 turystów kwalifikowanych, zaś w 7 marszach na orientację blisko 500 uczestników.

W działalności wycieczkowo-złotowej nie ograniczono się do tradycyjnych form ich programowania. Wiele spośród tych imprez miało charakter i oprawę wybitnie regionalną. Wiodły one szlakiem legend kaszubskich czy artystów ludowych, wykorzystując maksymalnie elementy folklorystyczne regionu Kaszub oraz nawiązując do zapomnianych już częstokroć obrzędów ludowych, jak np. „Scinanie Kani” czy „Topienie Marzanny”.

Celem wielu wycieczek były też miejscowości lub miejsca o oryginalnych nazwach, jak np. Kozia Góra, Wilczy Parów, Góra Poziomkowa lub Zajęcie Wzgórze. Dużą popularnością cieszyły się wycieczki lingwistów, prowadzone przez wybitnych językoznawców. Te ostatnie, dla większego ich uatrakcyjnienia, wiodły do odpowiednich miejscowości docelowych jak np. wsł Czechy, osady Brazylii czy grodziska Węgry.

Odkrywanie i inwentaryzacja grodzisk prehistorycznych, to dodatkowa pasja „Babelków”. Wynikiem tej pozytywnej akcji było odkrycie pięciu nie znanych dotąd grodzisk, sporządzenie pełnej ich dokumentacji i zebranie około tysiąca znalezisk, w większości odłamków ceramicznych, które wraz z dokumentacją przekazano Muzeum Archeologicznemu w Gdańsku. Celem wycieczek były też wielkie obiekty przemysłowe oraz miejsca martyrologii i chwały oręża polskiego. Szeroki rozgłos przyniosły „Babelkom” rajdy „na raty”: zimowy, księżycowy i inne. Śladem Klubu gdańskiego poszły i inne kluby w kraju, słusznie uznając tę formę wycieczkowania za bardzo udaną i popularyzatorską.

Nie było dosłownie ani jednej poważniejszej imprezy krajowej, w której by nie uczestniczyły drużyny „Babelków”, przywożąc każdorazowo trofea w postaci nagród lub dyplomów, budząc uznanie

swoją postawą i kwalifikacjami turystycznymi.

Wiele wysiłku i społecznego czasu poświęcili również działacze Klubu wytyczaniu nowych szlaków turystycznych i renowacji już istniejących o łącznej długości 270 km. Pod ich stałą opieką znajduje się szlak żółty „Wzgórzami Trójmiasta”. Dowodem troski o zasoby przyrody i stan zachowanych zabytków jest 19 strażników ochrony przyrody i 4 opiekunów zabytków, rekrutujących się spośród członków Klubu.

Własna klubowa odznaka, proporzeczek, talem i legitymacja a nawet hymn, uroczysty ceremonialny przyjmowania nowych członków — wszystko to świadczy o spójności i zbrataniu „Babelków”. Dowodem żywej reakcji aktywistów Klubu na wydarzenia polityczno-społeczne i problemy społeczne, była na przykład zbiórka pieniężna na dzieci wietnamskie, objęcie stałą opieką kulturalną sierocińca, odwiedzi-ny w szpitalach dziecięcych z repertuarem rozrywkowym i własnoręcznie wykonanymi prezentami itp. Świadczy to o dużym wyrobieniu społeczno-politycznym i stanowi piękną kartę w działalności Klubu.

Mimo usilnych starań „Babelki” nie dysponują własnym lokalem. W zajmowanym pomieszczeniu życziwego przedsiębiorstwa budowlanego, potrafiły jednak rozwinąć wszechstronną działalność. Poza wielokierunkową akcją szkoleniową, w wyniku której np. przeszkolono na 9 kursach ponad 400 organizatorów i przewodników turystyki, bujnie kwitło życie klubowe, przyciągając poza członkami, również i wielu sympatyków. Organizowano prelekcje, seanse filmowe i wystawy o tematyce krajoznawczej, spotkania z interesującymi ludźmi, konkursy fotograficzne, literackie, plastyczne oraz wieczornice turystyczne. Redagowano własne biuletyny i bogatą kronikę.

Za czynny udział i osiągnięte wyniki w Ogólnopolskim Konkursie Turystyczno-Krajoznawczym „Przez X wieków Polski”, otrzymał Klub zaszczytne wyróżnienie.

W całokształcie swej działalności opierano się na ścisłej współpracy z bratnimi klubami i komisjami również z innych województw, pozyskując też protektorat wielu wybitnych działaczy krajoznawczych, m. in. prof. dra J. Słizińskiego z Warszawy — zaprzyśięzonego sympatyka Klubu.

Klub Turystów Pieszyc „Babelki” dobrze zrozumiał i realizuje krzewienie idei krajoznawczo-turystycznych i w tym największą jego zasługą.

W. Ring

REZERWATY PRZYRODY

Na terenie województwa białostockiego znajduje się przeszło dwadzieścia rezerwatów przyrody. Ochrania się w nich faunę: losie, bobry, łabędzie, czaple oraz rzadkie gatunki drzew i roślin. Najcenniejsze i najbardziej popularne są rezerwaty losi na Czerwonym Bagnie, ostoje bobrów na rzece Marzysze i w Starym Folwarku oraz skupiska łabędzi na jeziorze Kolno. Interesujące są także chronione obszary w Puszczy Augustowskiej — Małym Borku, Kozim Rynku i Starożynie. Rezerwaty krajobrazowe znajdują się na Suwalszczyźnie. Należą do nich: piękne jezioro Hańcza oraz cmentarzysko jaćwieskie w Szajcarci.

Bardzo znane jest także jezioro Gorbacz w powiecie białostockim, stanowiące ciekawy rezerwat wodno-torfowiskowy.

Obecnie czynione są starania o objęcie ochroną dalszych terenów w Puszczy Augustowskiej, Białowieskiej, Knyszyńskiej oraz na Suwalszczyźnie.

ODZNACZENIA

Rada Państwa Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w uznaniu zasług na polu ochrony przyrody przyznała 16 pracownikom Parków Narodowych odznaczenia państwowe. Krzyże Kawalerskie Orderu Odrodzenia Polski otrzymali: mgr inż. Czesław Madeyski — zastępca dyrektora Tatrzańskiego Parku Narodowego oraz mgr Stanisław Wyszewski — zastępca dyrektora Wielkopolskiego Parku Narodowego. Aktu dekoracji dokonał minister Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego Roman Gesing.

40-LECIE LIGI OCHRONY PRZYRODY

Liga Ochrony Przyrody obchodzi jubileusz 40-lecia swego istnienia. Z okazji tej zasłużona na polu krzewienia idei ochrony przyrody społeczna organizacja, której współinicjatorem powstania i współtwórcą był Aleksander Janowski, rozporządzeniem Rady Ministrów PRL została uznana za stowarzyszenie wyższej użyteczności. Fakt ten jest wyrazem uznania rządu PRL dla działalności społeczno-kulturalnej Ligi. Aktualnie do LOP należy przeszło 700 000 osób.

NOWE WŁADZE LOP

W październiku 1968 r. odbył się VIII Krajowy Zjazd Ligi Ochrony Przyrody. W dyskusji zjazdowej, w której uczestniczyli przedstawiciele różnych środowisk społecznych zainteresowanych ochroną przyrody, wskazywano na nowe zadania organizacji w okresie szybko postępującej urbanizacji kraju.

Uczestnicy Zjazdu wystosowali list do I Sekretarza KC PZPR Władysława Gomułki. Liga Ochrony Przyrody — stwierdza się w liście — uważa za konieczny swój udział w realizacji zadań zawartych w Tezach na V Zjazd PZPR dotyczących zarówno rozwoju gospodarki narodowej i wiążących się z tym problemów ochrony przyrody i jej zasobów, jak i zagadnień kultury zdrowia i wypoczynku człowieka.

Zjazd dokonał wyboru 30-osobowego Zarządu Głównego LOP. Prezesem został mgr inż. Wiesław Janiszewski — wiceprezes Centralnego Urzędu Gospodarki Wodnej.

Z. T.

25-LECIE AKCJI POD ARSENAŁEM

W dniu 23.III.1968 r. w 25 rocznicę bravurowej akcji Szarych Szeregów pod Arsenalem, w wyniku której uwolniono 25 uczestników polskiego ruchu oporu (w tym dowódcę hufca harcerskiego Janka Bytnara „Rudego”), odbyła się uroczystość odsłonięcia przy ul. Długiej tablicy pamiątkowej. Wzięli w niej udział b. żołnierze Szarych Szeregów, b. więźniowie Pawiaka, rodzina Janka Bytnara, przedstawiciele ZBoWiD-u oraz harcerze mokotowskiego hufca harcerzy noszącego imię Szarych Szeregów. W czasie uroczystości przemawiał prezes warszawskiego Zarządu Okręgu ZBoWiD-u, gen. bryg. dr Tadeusz Pietrzak, który przypomniał zebranyemu dzieje walk narodu polskiego z hitlerowskim okupantem. Szczególnie wiele miejsca poświęcił mówca ukazaniu udziału młodzieży w walce o wolność Ojczyzny; podkreślił bohaterские czyny dokonywane przez młodych ZWM-owców i żołnierzy Szarych Szeregów.

Aktu odsłonięcia tablicy dokonał zastępca przewodniczącego Prezydium Rady Narodowej m. st. Warszawy Zygmunt Kaczyński.

Z. T.

PAMIĘCI NAUCZYCIELI

W dniu 26.XI.1968 r. na gmachu Związku Nauczycielstwa w Łodzi odsłonięto tablicę poświęconą pamięci nauczycieli łódzkich poległych w walce oraz pomordowanych przez hitlerowskiego okupanta w latach 1939—1945.

STULECIE URODZIN STANISŁAWA PRZYBYSZEWSKIEGO

Z okazji setnej rocznicy urodzin Stanisława Przybyszewskiego w maju 1968 r. odbyła się w Inowrocławiu uroczysta sesja naukowa poświęcona omówieniu do-

*Harcerska warta honorowa przy grobie
Stanisława Przybyszewskiego.*

Fot. L. Gill

robku pisarza. Uczestnicy sesji zwiedzili kujawskie miejscowości związane z jego imieniem: rodzinne Łojewo, Jaronty, gdzie zmarł oraz Górę, gdzie znajduje się jego pomnik. Otwarto również wystawę prac pisarza.

„W TRUDZIE I WALCE POKOLEŃ”

W Warszawskim Muzeum Historii Polskiego Ruchu Rewolucyjnego otwarto nową ekspozycję zatytułowaną „W trudzie i walce pokoleń. Rewolucyjne i patriotyczne tradycje PZPR”. Zorganizowano ją w dniach uroczystych obchodów 50-lecia Komunistycznej Partii Polski oraz w 20 rocznicę zjednoczenia polskiego ruchu robotniczego i powstania PZPR. Na otwarcie wystawy przybyli: zastępca członka Biura Politycznego, sekretarz KC PZPR Mieczysław Moczar, sekretarz KC PZPR Artur Starewicz, kierownik Wydziału Propagandy i Agitacji KC PZPR Tadeusz Wrębiak, sekretarz KW PZPR Stanisław Puchala, liczni historycy, weterani walk rewolucyjnych, działacze partyjni.

Wystawa poświęcona jest ukazaniu patriotycznych i rewolucyjnych tradycji walk narodu polskiego o społeczne i narodowe wyzwolenie. Myślą przewodnią nowej ekspozycji jest udokumentowanie wielkiego wpływu idei socjalistycznych na dzieje Polski w minionym stuleciu oraz podkreślenie nierozdzielnej jedności ideałów patriotycznych i rewolucyjnych.

Nowa ekspozycja przygotowana została w oparciu o bogaty materiał ikonograficzny i dokumentalny: fotografie, oryginalne ulotki, odezwy, gazety, wydawnictwa itp. Jednym z licznych walorów wystawy jest to, że obok dokumentów znajduje się tutaj wiele ciekawych eksponatów przyciągających uwagę widza: sztandary, medale i odznaczenia, transparenty itp.

Wystawę otwiera dział przedstawiający bohaterские zrywy narodu polskiego w walce z zaborcą od powstania kościuszkowskiego aż po I wojnę światową. Są to odezwy do ludu polskiego, kosy żołnierzy Kościuszki, kajdany powstańców. Odezwy i gazetki „Wielkiego Proletariatu”, PPS i SDKPiL ilustrują okres walk rewolucyjnych i niepodległościowych narodu polskiego.

Interesująco pokazane są również dzieje rewolucyjnych walk narodu polskiego w latach 1905—07 oraz okres kształtowania się niepodległego państwa polskiego. Pożółtkie odezwy i ulotki, gazety i książki ukazują działalność Komunistycznej Partii Polski w pierwszych latach niepodległości. Zachowały się m. in. unikalne już wydawnictwa „Uchwał II Zjazdu KPRP” z 1923 r. Statut KPRP opublikowany w 1924 r. Oryginalne transparenty, zdjęcia wieców i manifestacji przedstawiają lata walki klasy robotniczej przeciwko rządowi burżuazji w Polsce międzywojennej. Bogato ilustrowany jest okres walki KPP o stworzenie w Polsce sił demokratycznych i postępowych. Liczne materiały ukazują wysiłki KPP oraz lewicy socjalistycznej i ludowej w kierunku zjednoczenia wszystkich patriotycznych sił narodu polskiego do walki z niebezpieczeństwem hitlerowskiej agresji.

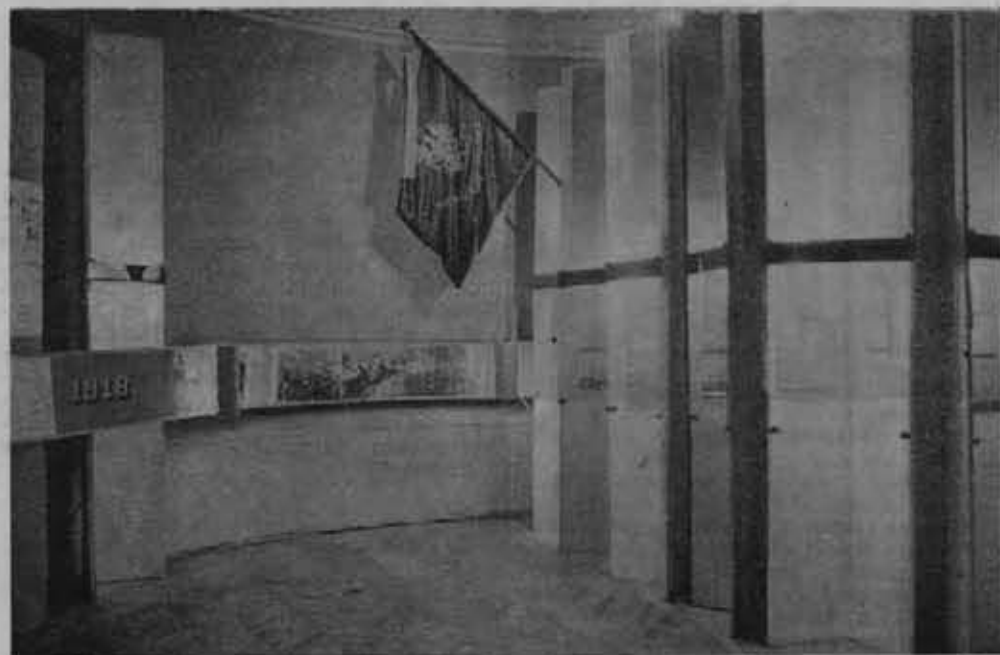
Film o walkach Gwardii i Armii Ludowej z okupantem hitlerowskim przedstawia okres, w którym na plan pierwszy wysunęła się walka o odzyskanie przez naród polski niepodległości. Dokumenty PPR odzwierciedlają dążenia partii do stworzenia ogólnonarodowego frontu walki z hitlerowskim najeźdźcą oraz ukazują wkład Gwardii i Armii Ludowej w dzieło wyzwolenia kraju spod okupacji hitlerowskiej.

Jest tu wiele zdjęć przywódców Polskiej Partii Robotniczej, dowódców GL i AL — dzisiejszych wybitnych działaczy politycznych, są plany sytuacyjne walk stoczonych z okupantem, zdjęcia przedstawiające martyrologię narodu polskiego i udział żołnierza polskiego w ostatecznym rozgromieniu hitlerowskiego najeźdźcy.

Zwycięstwo idei socjalizmu w Polsce, o które walczyły pokolenia rewolucjonistów, zostało przedstawione w bardzo interesującej formie widowiska filmowego. Wyświetlane jednocześnie filmy i przezroczka ukazują współczesne oblicze naszego kraju oraz — poprzez retrospekcję — wydarzenia historyczne, które poprzedzały powstanie Polski Ludowej: Wielka Rewolucja Październikowa, rok 1918 i wrzesień 1939, powstanie warszawskie, walki partyzanckie i udział Ludowego Wojska Polskiego o wyzwolenie kraju. Film, w którym sceny z życia dnia dzisiejszego przeplatają się z obrazami przedstawiającymi walkę narodu polskiego o niepodległość i socjalizm, kończy się fragmentami obrad V Zjazdu PZPR i końcowego przemówienia Władysława Gomułki.

Zastępca członka Biura Politycznego, sekretarz KC PZPR Mieczysław Moczar otwiera wystawę „W trudzie i walce pokoleń”.

Fragment wystawy.

Fragment wystawy.

nie i zagospodarowywanie piastowskich Ziemi Zachodnich i Północnych. Fotografiami ruin miast i fabryk zburzonych przez hitlerowskiego okupanta, zestawione z kontrastującymi z nimi zdjęciami przedstawiającymi współczesne oblicze naszego kraju (nowe zakłady przemysłowe, uczelnie, szkoły, placówki kultury itp.) budzą w widzach wiele refleksji.

Bogato udokumentowany jest dział poświęcony przedstawieniu wszechstronnego dorobku Polski Ludowej. Ta część wystawy zajmuje dużą oddzielną salę tzw. rotundę. Interesująco wykonane gabloty zawierające oryginalne dokumenty dotyczące najważniejszych problemów społeczno-gospodarczych i politycznych, fotografie, plansze, mapy i liczne wykresy ukazują rozwój przemysłu rolnictwa, oświaty i kultury w okresie 25-lecia istnienia Polski Ludowej.

Można sądzić, że nowa stała ekspozycja Muzeum Historii Polskiego Ruchu Rewolucyjnego w Warszawie, zarówno ze względu na swój ideowo-wychowawczy charakter, jak i nowatorstwo form ekspozycyjnych spotka się z dużym zainteresowaniem przewodników PTTK.

Z. Tomkowski

Fragment wystawy.

NOWA WYSTAWA W MUZEUM WOJSKA POLSKIEGO

W Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie otwarto nową wystawę pt. *Walka partyzancka w okupowanym kraju w latach 1939—1944*. Ekspozowane są tam mundury partyzantów GL i AL, BCh, AK, sztandary oddziałów partyzanckich, broń zdobyta przez partyzantów na hitlerowcach oraz produkowana w latach okupacji przez podziemie polskie. Prezentowany jest także bogaty zestaw narzędzi do rozkręcania zapalników do min kolejowych. Ekspozycja cieszy się dużym zainteresowaniem turystów oraz mieszkańców Warszawy.

Znaczną część ekspozycji poświęcono okresowi Polski Ludowej. Oryginalne zdjęcia, plakaty, ulotki i odezwy do społeczeństwa przypominają widzowi trudne lata walki o utrwalenie władzy ludowej, przeprowadzenie w wyzwolonej Polsce demokratycznych reform społecznych (reforma rolna, nacjonalizacja przemysłu), odbudowę zniszczonego kraju oraz zasiedla-

WYSTAWA W LUBACZOWIE

Nawiązując do obchodów 25-lecia powstania Ludowego Wojska Polskiego Oddział PTTK w Lubaczowie zorganizował

Fragment ekspozycji w Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie.

Fot. Rago

bardzo interesującą wystawę. Zgromadzone na niej eksponaty odnoszące się do powstania i historii Ludowego Wojska Polskiego w okresie minionego 25-lecia, uwypuklając zwłaszcza to, co w historii tej miało związek z ludźmi i ziemią lubaczowską. A związki te, jak ukazuje wystawa, były bardzo różnorodne i bogate.

W ekspozycji poświęconej walce narodu polskiego z hitlerowskim najeźdźcą w 1939 r. ukazana jest postać jednego z dowódców generała brygady Józefa Kustronia, który w dniu 16.IX poległ pod Kornejówką w powiecie lubaczowskim, 12.V. 1968 r. w zasadniczej szkole zawodowej w Lubaczowie odbyła się uroczystość nadania jej imienia Generała Józefa Kustronia¹.

Osobna gabłota jest poświęcona działalności konspiracyjnej kapitana Władysława Ważnego, pseudonim „Tygrys”, członka ruchu oporu we Francji. Władysław Ważny, nauczyciel w Rudzie Różanieckiej w powiecie lubaczowskim po przedostaniu się do Francji uczestniczył tam w działalności konspiracyjnej. Między innymi przekazywał aliantom szkice niemieckich wy-

rzutni rakietowych i plany ich rozmieszczenia w terenie. Fotokopie szkiców są eksponowane na wystawie. Działalność kpt. Ważnego wykryta została przez radiostację niemieckie w wyniku czego w dniu 19.VIII.1944 r. został wytropiony przez gestapo i podczas ucieczki zastrzelony. Na wystawie pokazano wycinek z gazety wychodzącej we Francji pt. *Nasze hasło* z lutego 1957 r., która omawia działalność i zastugi kpt. Ważnego oraz zamieszcza jego fotografię wykonaną bezpośrednio po śmierci. Wyeksponowana też została fotografia pomnika wzniesionego na cześć kpt. Wł. Ważnego w Lille we Francji.

Inna gabłota poświęcona jest działalności pułkownika Stanisława Dąbka, pochodzącego z powiatu lubaczowskiego. Obok dużej fotografii St. Dąbka wyeksponowano pracę omawiającą jego czyny bojowe².

W kilku gabłotach znalazły się pamiątki po uczestnikach walk od Lenino do Berlina, a wśród nich: dyplom Stanisława Skulimowskiego „Od Lenino do Berlina”, nadania medalu „Zwycięstwa i Wolności”, legitymacja Krzyża Walecznych Nr

1-69730, legitymacja medalu „Za Warszawę” Nr 003392, legitymacja odznaki grunwaldzkiej Nr 100782, legitymacja „Za Odrę i Nysę” 060700, a także jego książeczka wojskowa. Władysław Skulimowski był po powrocie z wojska długoletnim sekretarzem Powiatowego Komitetu ZSL w Lubaczowie. Podobnych pamiątek zgromadzono bardzo wiele. Uzupełniały je zdjęcia grupowe przekazane Muzeum PTTK w Lubaczowie przez uczestników walk o wyzwolenie kraju spod okupacji hitlerowskiej.

Wystawa spełniła dwa poważne zadania: przypomniła społeczeństwu jubileusz Ludowego Wojska Polskiego, a równocześnie pozwoliła na zebranie cennego materiału, dotyczącego udziału mieszkańców powiatu lubaczowskiego w walkach o społeczne i narodowe wyzwolenie.

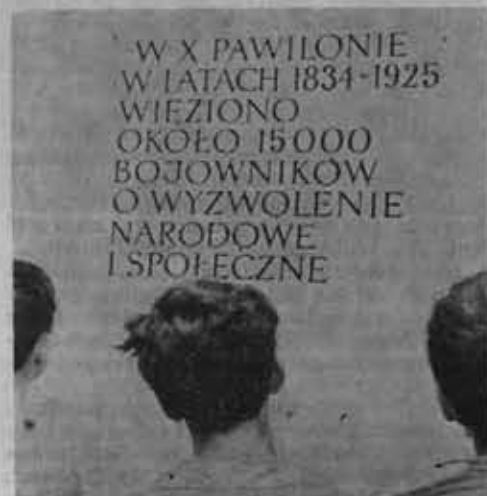
B. Cmela

PRZYPISY

1. „Nowiny Rzeszowskie” 15.V.1968 r.
2. *Pierwszy września na wybrzeżu*, „Bandera” LIX.1957 r. oraz *Pamięci dowódcy lądowej obrony ptk. Dąbka*, „Słowo Powszechne” 4.IX.1957 r.

W CYTADELI WARSZAWSKIEJ

W X Pawilonie Cytadeli Warszawskiej otwarta została w lipcu 1968 r. wystawa poświęcona przedstawieniu dziejów walki i katongi narodu polskiego z okresu zaboru carskiego. Interesująca ekspozycja,

Fot. Roślak

na której znajdują się 172 prace najwybitniejszych malarzy i rzeźbiarzy polskich zawiera trzy działy tematyczne: powstanie styczniowe, lata działalności Wielkiego Proletariatu oraz okres rewolucji 1905—1907 r.

Na wystawie znajdują się m. in. prace Artura Grottgera, Jacka Malczewskiego, Xawerego Dunikowskiego, Alfonsa Karnego, Andrzeja Strumiły. Do najbardziej interesujących, poprzez swój autentyzm należą płótna artysty malarza Aleksandra Sochaczewskiego, uczestnika powstania styczniowego zesłanego na katorgę syberyjską gdzie spędził przeszło 20 lat. Jego niezwykła spuścizna zawarta w cyklach „Pożegnanie Europy”, „Etapami na Sybir”, „Życie w katordze”, „Życie na zesłaniu” oraz „Ucieczka z katorgi” stanowią cenny dokument historyczny ukazujący losy polskich i rosyjskich rewolucjonistów.

Z. T.

OTWARCIE WYSTAWY „WALKA I ZWYCIĘSTWO”

W przeddzień 25 rocznicy powstania Krajowej Rady Narodowej i obchodów 25-lecia Polski Ludowej, we wrocławskim Muzeum Śląskim otwarta została wielka wystawa pod nazwą „Walka i zwycięstwo”.

Na wystawie zgromadzono ponad 1500 eksponatów przedstawiających walkę narodu polskiego z hitlerowskim najeźdźcą o wyzwolenie narodowe i społeczne. Ekspozycja obejmuje okres od 1939 do 1945 r. ze szczególnym uwzględnieniem roli PPR, jako inspiratorki i organizatorki walki zbrojnej z okupantem. Broń, umundurowanie i odznaczenia oraz liczne unikalne zdjęcia i dokumenty ukazują przebieg walk partyzanckich w kraju i szlak boju 1 i 2 Armii Ludowego Wojska Polskiego oraz walki Polaków na Zachodzie.

Wystawę przygotowało Muzeum Śląskie, Śląski Okręg Wojska Polskiego oraz Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej we Wrocławiu.

Z. T.

120 ROCZNICA WIOSNY LUDÓW

W salach krakowskiego Muzeum Historycznego w Krzysztoforach otwarto w kwietniu 1968 r. wystawę poświęconą 120 rocznicy Wiosny Ludów w Krakowie. Zgromadzono tu przeszło 200 eksponatów ukazujących walkę ludu polskiego o wy-

Przed obrazem Aleksandra Sochaczewskiego „Pożegnanie Europy”.

Fot. Rosiak

zwolenie narodowe i społeczne; ulotki, odezwy, obwieszczenia, pociski wydobyte z kościoła Mariackiego po zbombardowaniu miasta oraz sztandar jednego z przywódców Wiosny Ludów — Edwarda Dembowskiego.

Z DZIAŁALNOŚCI OKRĘGOWEJ KOMISJI KRAJOZNAWCZEJ W ŁODZI

W 1967 r. Okręgowa Komisja Krajoznawcza pracowała zgodnie z wytycznymi uchwalonymi na Walnym Zebraniu w dniu

30.IX.1966 r. Całokształt prac związany tematycznie z problematyką Międzynarodowego Roku Turystycznego obejmował m. in.:

— Współpracę ze Szkolnymi Wojewódzkimi Ośrodkami Turystyczno-Krajoznawczymi, a w szczególności ze SWOKT m. Łodzi. Współpraca ta dotyczyła głównie organizacji ruchu wycieczkowego oraz zapewnienia treści imprezom turystyczno-krajoznawczym.

— Zorganizowanie wspólnie z Łódzkim Domem Kultury 10-dniowej wystawy krajowych i zagranicznych publikacji o tematyce krajoznawczo-turystycznej. Ekspozycja kłasek, map, plakatów, folderów itp.

miała interesującą oprawę plastyczną i cieszyła się dużą popularnością. Zwiedziło ją kilkaset osób.

— Gromadzenie materiałów do kartoteki krajoznawczej zwłaszcza z terenów powiatu wieluńskiego.

— Opracowanie wersji roboczej trasy turystycznej „Śladem Walk nad Bzurą”.

W okresie 1968 r. członkowie Komisji uczestniczyli w różnego rodzaju pracach redakcyjnych i popularyzacyjnych. Współpracowano między innymi z komitetem redakcyjnym przewodnika turystycznego *Województwo łódzkie*, który zostanie wydany przez Wydawnictwo „Sport i Turystyka”, z komitetem honorowym obchodów 750-lecia miasta Piotrkowa Trybunalskiego itp.

Natomiast kontakty z Oddziałowymi Komisjami Krajoznawczymi były dość ograniczone. W Okręgu Łódzkim na 30 Oddziałów istnieje formalnie 11 Komisji, z których dobrze pracują Oddziałowe Komisje Krajoznawcze w Piotrkowie Trybunalskim, Łodzi i Warcie.

Stosunkowo słabo wypadła również współpraca z redakcją *Biuletynu Okręgu PTTK w Łodzi*.

W. Musiał

SKANSEN W POLICHNIE

13.X.1968 r. w miejscowości Polichno k. Piotrkowa, gdzie w maju 1942 r. pierwszy Oddział Gwardii Ludowej pod dowódz-

Ignacy Loga-Sowiński (z lewej) i Zenon Nowak (z prawej) zwiedzają muzeum w Polichnie.

Fot. W. Rozmysłowicz

Wnętrze jednego z bunkrów na terenie skansenu.

Fot. W. Rozmysłowicz

twem Franciszka Zubrzyckiego „Małego Franka” stoczył pierwszą krwawą walkę z hitlerowską żandarmerią — otwarto muzeum partyzanckie. Znajduje się w nim broń używana przez partyzantów, odznaki, emblematy, pamiątki osobiste, dokumenty.

Na skraju lasu powstał również skansen partyzancki, w którym znajdują się bunkry i ziemianki dające partyzantom schronienie w latach walki z okupantem.

Na uroczystość otwarcia muzeum i skansenu przybyli m. in. członek Biura Politycznego, przewodniczący CRZZ Ignacy Loga-Sowiński i wicepremier Zenon Nowak.

Z. T.

BUDOWNICTWO LUDOWE

W lutym 1968 r. z inicjatywy PTTK i Muzeum Wsi Opolskiej w gmachu PWRN w Opolu urządzono fotograficzną wystawę zabytkowego drewnianego budownictwa ludowego na Śląsku Opolskim. Fotogramy przedstawiają kryte strzechami domy mieszkalne, budynki, młyny-wiatraki, drewniane kościoły i in. Zdjęcia opatrzone są zwięzłymi informacjami dotyczącymi ludowego budownictwa drewnianego na Opolszczyźnie w rozwoju historycznym.

NARADA KRAJOZNAWCÓW W RZESZOWIE

Zarząd Okręgu PTTK w Rzeszowie zorganizował 2. X. 1967 r. naradę aktywu krajoznawczego. Wzięli w niej udział czelowi działacze-krajoznawcy, Społeczni Opiekunowie Zabytków oraz Strażnicy Ochrony Przyrody z terenu województwa rzeszowskiego.

Przewodniczącym narady wybrano jednomyślnie Stefana Stefańskiego — dyrektora muzeum w Sanoku, długoletniego działacza PTT i PTTK.

Na program narady złożyły się referaty: *Krajoznawstwo w poszczególnych ogniwach organizacyjnych PTTK* (B. Cmel), *Rozwój turystyki a sprawy ochrony przyrody* (inż. Ludwik Szydełko) i *Rola społecznego opiekuna zabytków w terenie* (mgr Kazimierz Moskwa).

Po referatach odbyła się nader interesująca dyskusja zakończona uchwaleniem kilku postulatów i wytycznych do pracy na najbliższą kadencję.

W dalszej części obrad przewodniczący poszczególnych Okręgowych Komisji Problemowych złożyli sprawozdania z działalności za okres ostatniej kadencji oraz przedstawili plany pracy na najbliższe lata.

Przewodniczącym Okręgowej Komisji Krajoznawczej został ponownie Bronisław Cmel, Komisji Ochrony Przyrody — inż. Ludwik Szydełko, Komisji Opieki nad Zabytkami — dr Franciszek Błoński.

Po zakończeniu narady uczestnicy zwiedzili Muzeum Okręgowe w Rzeszowie.

Naradą aktywu krajoznawczego omawiającą szeroki zakres działalności kulturalno-oświatowej, wydawniczej i naukowej w PTTK zainaugurowano otwarcie nowego roku kulturalno-oświatowego PTTK w województwie rzeszowskim oraz nawiązano do II Międzynarodowej Kampanii Muzealnej, zbiegającej się z Rokiem Międzynarodowej Turystyki, w którym należy szczególnie ukazywać piękno naszego regionu, jego zabytki, muzea jak też współczesne osiągnięcia PRL.

B. C.

II GDAŃSKIE SEMINARIUM WYDAWNICZE PTTK

Jednym z ważnych wydarzeń działalności PTTK w województwie gdańskim w 1968 r. było „II seminarium na temat

literatury krajoznawczej Pomorza Gdańskiego”. Zorganizowane zostało ono przez Okręgową Komisję Krajoznawczą PTTK, przy współudziale Zarządu Wojewódzkiego TRZZ i Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego w Gdańsku. W konferencji tej uczestniczyło około 40 osób; autorów opracowań krajoznawczych, działaczy turystycznych i regionalnych oraz przedstawicieli Wydawnictwa „Sport i Turystyka”, Wydawnictwa Morskiego, Redakcji *Poznaj swój kraj* i *MT Światowid*.

W ramach wspomnianej konferencji wygłosili referaty: M. Sobański z Warszawy — *Narodziny i tradycje literatury krajoznawczej* oraz Cz. Skonka z Gdańska *Stan i potrzeby literatury krajoznawczej Pomorza Gdańskiego*. Poza tym, w wyniku dyskusji ustalonych zostało 25 wniosków, dotyczących dalszego rozwoju i upowszechniania wydawnictw krajoznawczych o Pomorzu Gdańskim, adresowanych do zainteresowania wydawnictw i instytucji. A oto niektóre, najważniejsze:

— wydanie w pierwszej kolejności przewodników: *Elbląg i okolice, Starogard Gd. i okolice, Kwidzyn i okolice, Żuławy Wiślane, Chmielno, Szlak kopernikowski, Szlakami wyzwolenia Pomorza*;

— wydanie niezwykle potrzebnych map *Pojezierze Starogardzkie, Dolne Powiśle, Żuławy Wiślane* (w skali 1 : 220 000);

— kontynuowanie wydawania publikacji turystycznych o Pomorzu Gdańskim (3–5 pozycji rocznie), w pierwszej kolejności niezbędne jest wznowienie przew. *Szlaki turystyczne Pomorza Gdańskiego*;

— wydanie przynajmniej raz na 3 lata małej publikacji turystycznej o swoim powiecie, mieście czy ciekawej miejscowości (foldery, małe przewodniki i plany);

— kontynuowanie seminariów na temat literatury krajoznawczej oraz opracowywanie bibliografii tych wydawnictw;

— wydawanie publikacji na tematy regionalizmu i folkloru, mających również znaczenie turystyczne;

— okresowe wydawanie specjalnych monograficznych, turystycznych numerów poszczególnych periodyków *Litery, Poznaj swój kraj, Światowid, Przyroda Polska, Jantarowe Szlaki* poświęconych poszczególnym miastom i regionom Pomorza Gdańskiego;

— zwiększenie nakładu rocznika krajoznawczego PTTK *Ziemia*, z 5000 do 10 000 egz.;

— w większym stopniu nasycenie treścią krajoznawczą *Magazynu Turystycznego Światowid*;

— spowodowanie, by w każdym zakładzie pracy oraz w każdym zakładowym

ośrodkiem wczasowym znajdowała się najważniejsza literatura krajoznawczo-turystyczna;

— spowodowanie, by biblioteki publiczne wszystkich miast i miejscowości turystycznych oraz wczasowych w większym stopniu zaopatrywały się w wydawnictwa krajoznawczo-turystyczne;

— uwzględnienie w programie każdego szkolenia turystycznego tematyki literatury krajoznawczej;

— okresowe organizowanie wystaw publikacji krajoznawczo-turystycznych o Pomorzu Gdańskim;

— wznowienie dotychczasowych oraz wydanie nowych książek zawierających legendy, baśnie i bajki związane z danym regionem, co ma duże znaczenie dla uatrakcyjnienia ruchu turystycznego.

Wnioski przyjęte przez uczestników narady zostały rozesłane wszystkim zainteresowanym instytucjom, z prośbą o włączenie się do ich realizacji. Jak wykazała dotychczasowa praktyka uchwalone wnioski są w dość dużym stopniu realizowane. Organizatorzy mają więc nadzieję, że będzie to dotyczyło również „II gdańskiego seminarium wydawniczego PTTK”. Wspomniane wydawnictwa spełniają bowiem bardzo ważne funkcje społeczne, kulturalne i polityczne. Z jednej strony ułatwiają one organizację ruchu turystycznego i uprzyjemniają wypoczynek, a z drugiej zaś propagują piękno naszego kraju i wpływają na dalszy rozwój ruchu turystycznego. Ze względu na ich rolę niezbędne jest okresowe analizowanie stanu i potrzeb w dziedzinie wydawnictw, ich rodzajów, poziomu edytorskiego, treści, wielkości nakładów, tłumaczeń, opracowań bibliograficznych itp.

Należy to wprowadzić przede wszystkim do kompetencji przedsiębiorstw wydawniczych oraz WKKFIT, niemniej jednak niezbędna jest też inicjatywa społeczna zainteresowanych organizacji i działaczy.

Przykładem tej inicjatywy było wspomniane seminarium, które w sumie uznane zostało za bardzo pożyteczne i udane. Celowe jest organizowanie podobnych konferencji również w innych Okręgach PTTK.

C. S.

MANIFESTACJA W KAMPINOSIE

15.IX.1968 r. we wsi Kampinos odbyła się z udziałem przeszło trzydziestotysięcznej rzeszy mieszkańców województwa war-

szawskiego oraz licznych grup turystów wielka manifestacja antywojenna. Na uroczystość przybyli m. in.: zastępca członka Biura Politycznego, sekretarz KC PZPR Mieczysław Moczar, wiceminister Obrony Narodowej Bolesław Chocha, sekretarz generalny Zarządu Głównego ZBoWiD Kazimierz Rusinek, sekretarze WKW Stanisław Kania i Kazimierz Rokoszowski, przewodniczący PWRN Józef Pińkowski, przewodniczący Zarządu Okręgu ZBoWiD gen. Tadeusz Pietrzak.

Obecni byli również dawni dowódcy i partyzanci z oddziałów GL, AL i AK działających w latach okupacji na tym terenie.

Puszcza Kampinoska była niejednokrotnie w dziejach narodu polskiego widownią historycznych wydarzeń związanych z walką narodu polskiego o wolność i niepodległość. W czasie wyprawy grunwaldzkiej zachodnim skrajem puszczy maszerowały wojska Władysława Jagielli zmierzające do specjalnie zbudowanego wówczas mostu na Wiśle pomiędzy Kromnowem i Czerwińskiem. Puszczańskimi duktami przeciągały oddziały żołnierzy powstania listopadowego i styczniowego.

W okresie kampanii wrześniowej, po krwawej bitwie nad Bzurą, przez Puszcę Kampinoską przebijali się do Warszawy oddziały armii „Pomorze” i „Poznań”. Szlak ich znaczący jest mogiłami żołnierskimi rozsiyanymi po Puszczy.

W latach okupacji hitlerowskiej działały tutaj oddziały partyzanckie Gwardii i Armii Ludowej oraz Armii Krajowej. Puszcza Kampinoska była terenem wielu walk oddziałów partyzanckich z najeźdźcą hitlerowskim. Oddziały partyzanckie wielokrotnie opanowywały wsie i osady puszczańskie. Np. w 1943 r. wieś Kampinos była dwukrotnie (w lutym i sierpniu) zdobyta przez oddziały Gwardii Ludowej. Działające na terenie Puszczy zgrupowanie AK „Kampinos” stoczyło z nieprzyjacielem zwycięskie bitwy pod Marianowem, Pocięchą, Roztóką, Truskawiem, Truskawką i in. Dziś prowadzą tędy liczne szlaki turystyczne wyznakowane staraniem PTTK. Wędrując po nich turyści a zwłaszcza młodzież zwiedzają miejsca bitew, spotykają się z byłymi partyzantami, zapoznają się z dziejami walk narodu polskiego o wyzwolenie spod okupacji hitlerowskiej. Miejscem z którego wybiegali często wyruszają na szlak jest wieś Kampinos, której mieszkańcy, podobnie jak wielu innych osad puszczańskich udzielali partyzantom wszechstronnej pomocy wnosząc istotny wkład w dzieło wyzwolenia kraju.

Rada Państwa PRL w uznaniu zasług mieszkańców wsi Kampinos w walce z okupantem hitlerowskim odznaczyła ją Krzyżem Grunwaldzkim III klasy. Aktu dekoracji dokonał sekretarz KC PZPR Mieczysław Moczar. Uroczystość zakończył apel poległych. W części artystycznej zespół Teatru Klasycznego wystawił montaż piosenek „Dziś do Ciebie przyjść nie mogę”,
Z. T.

UROKI PUSZCZY ZIELONKI

Puszcza Zielonka jest zwyczajową nazwą kompleksu leśnego rozciągającego się wokół miejscowości Zielonka, na północny wschód od Poznania. Granice jej wyznaczają: od zachodu linia kolejowa Poznań — Wągrowiec, od północy linia kolejowa Sława — Gniezno, od wschodu droga Kiszkowo — Pobiedziska i od południa linia kolejowa Poznań — Gniezno. Pod względem krajobrazowym obszar ten należy do najciekawszych w Wielkopolsce. Duże zróżnicowanie wysokościowe (najwyższe wzniesienie — Góra Dzwiewicza 142,7 m n.p.m.), mnóstwo jezior, piękne i urozmaicone lasy, a także kilka interesujących rezerwatów przyrody powoduje, że okolice te mogą być dla turystów Poznania równie atrakcyjne, jak tereny Wielkopolskiego Parku Narodowego.

O ile jednak lasy WPN już w latach międzywojennych stanowiły cel licznych wycieczek, Puszcza Zielonka zdobyła swą dzisiejszą popularność dopiero przed niewielu laty. Przyczyniła się do tego długotrwała akcja propagandowa prowadzona przez Oddział Międzyuczelniany PTTK w Poznaniu. Studenci działacze popularyzując ten region zwrócili uwagę, że dzięki niewielkiej odległości od Poznania Puszcza może stać się terenem sobotnio-niedzielnego wypoczynku.

Z myślą o turystach Koło PTTK przy Politechnice Poznańskiej wyznakowało w 1958 r. kilka szlaków prowadzących przez najciekawsze pod względem krajobrazowym okolice Puszczy Zielonki. Ich ogólna długość wynosi około 120 km. Szlaki zaopatrzone w 10 tablic informacyjnych i 34 drogowskazy.

Najciekawsze z nich to: szlak czerwony, prowadzący z Czerwonaka przez Górę Dzwiewiczą, Zielonkę do Skoków, oraz szlak zielony, biegnący z Promna przez tamtejszy Park Natury do Pobiedzisk i dalej wzdłuż połodowcowej rynny jeziornej przez Wronczyn, Tuczno do Łopuchowa.

Po raz pierwszy zapoznano się z Puszcza Zielonką szersze grono turystów podczas III Wiosennego Zjazdu Turystycznego do Skoków w kwietniu 1959 r. Koło Uczelniane PTTK przy Politechnice w Poznaniu będące organizatorem Zjazdu wydało wówczas specjalną ulotkę informacyjną popularyzującą tereny Puszczy.

Od tego czasu minęło 8 lat. Dzisiaj Puszcza Zielonka jest znanym terenem wycieczkowym. Szczególną popularnością cieszy się jednak nadal wśród studentów. Dzięki ich inicjatywie utworzono I.VIII. 1966 r. we wsi Tuczno nad Jeziorem Kołatkowskim pierwszą w tej części Wielkopolski stację turystyczną.

Stacja administrowana przez Oddział Międzyuczelniany PTTK dysponuje 30 miejscami noclegowymi oraz wypożyczalnią kajaków. Nad jeziorem znajduje się plaża. Godny pochwały i naśladownictwa jest fakt, że wiele prac przy zorganizowaniu, urządzeniu stacji wykonali studenci w czynnie społecznym (około 1200 roboczogodzin).

Do stacji w Tucznie wytyczono nowy szlak turystyczny. Wszystkie szlaki Puszczy Zielonki zostały w 1967 r. odnowione, zaś w 1968 r. wymienione zostaną tablice informacyjne i drogowskazy. Wszystkich chętnych do wędrówek po jej szlakach Puszcza Zielonka gorąco zaprasza.

P. Maluskiewicz

I RECITAL ORGANOWY W LEŻAJSKU

W sobotę wieczorem dnia 10.IX.1967 r. w bazylice leżajskiej miała miejsce niedzielna impreza krajoznawcza: pierwszy publiczny koncert organowy. Recital miał na celu spopularyzowanie wspaniałego instrumentu z XVII w. należącego do największych i najpiękniejszych nie tylko w naszym kraju, dzieła polskiego budowniczego organów Jana Głowińskiego z Krakowa.

Punktualnie o godz. 17.15 w zabytkowym barokowym wnętrzu bazyliki rozbrzmiały dźwięki muzyki dawnych mistrzów: głównie Buxtehudego, Bacha i innych, w znakomitym wykonaniu i interpretacji prof. Józefa Chwedczuka, znanego krzewiciela muzyki organowej zarówno w Polsce jak i poza jej granicami. Mistrzostwo i wirtuozeria prof. Chwedczuka nadały koncertowi rangę imprezy na wysokim poziomie artystycznym.

Artystyczne przeżycia muzyczne spotęgowano przez doznania wizualne; dyskretnie podświetlone wnętrza ukazywało ogromne bogactwo rzeźb, malowideł i niezauważalnych na co dzień fragmentów niesłychanie bogatej architektury i wystroju jednej z najpiękniejszych świątyń południowo-wschodniej Polski.

Impreza zgromadziła ponad 1500 miłośników muzyki organowej przybyłych z Rzeszowa, Przemyśla, Jarosławia, Łańcuta, Stalowej Woli, Leżajska i innych miejscowości województwa rzeszowskiego.

Organizatorem tej pięknej imprezy był aktyw krajoznawczy Oddziału PTTK w Leżajsku.

Oddział ten idąc śladami innych ośrodków w kraju takich jak: Frombork, Oliwa, Wrocław, Kamień Pomorski posiadających podobne zabytkowe obiekty i organy przerwał dotychczasowe milczenie tego znakomitego instrumentu, organizując pierwszy publiczny recital organowy, za którym zapewne nastąpią dalsze połączone z występami solistów, żywym słowem, poezją.

Przewiduje się też w przyszłości druk nalezycie opracowanych programów ze szczególnym omówieniem utworów, epoki, twórców itp.

Zorganizowana przez Oddział PTTK w Leżajsku impreza świadczy o szerokim zakresie akcji krajoznawczych podejmowanych w trosce o dostarczenie turystom możliwie wszechstronnych przeżyć i doznań artystycznych i kulturalnych.

Staraniem aktywu PTTK w Leżajsku został specjalnie zaangażowany organista Tomasz Czapła, który będzie demonstrował zwiędającym bazylikę brzmienie tego wspaniałego instrumentu.

B. Cmela

XXV-LECIE LUDOWEGO WOJSKA POLSKIEGO

SZTAFETY SZLAKAMI ZWYCIĘSTW

W dniach od 17.IV. do 1.V.1968 r., w ramach obchodów 25 rocznicy powstania Ludowego Wojska Polskiego i Dnia Zwycięstwa, szlakami zwycięskich walk z hitlerowskim najeźdźcą wyruszyło pięć sztafet, w których składzie znajdowali się żołnierze WP, członkowie PTTK, LOK, ZMS, ZMW, ZHP oraz młodzież z oddziałów samoobrony. Trasa I sztafety, przebiegającej szlakiem walk 1 Armii Wojska

Polskiego, prowadziła z Cheima Lubelskiego przez Lublin, Dęblin, Wartę, Płock, Toruń, Bydgoszcz, Piłę, Mirosławiec, Gorzów Wlkp. do Ślubic.

Sztafeta Szlakiem Zwycięstw wzdłuż Odry i Nysy na ulicach Szczecina.

Fot. Witusz

Szlakiem walk 2 Armii Wojska Polskiego prowadziła trasa II sztafety z Lublina przez Stalową Wolę, Sandomierz, Skarżysko, Kielce, Częstochowę, Sieradz, Kalisz, Rawicz, Wrocław, Legnicę, Bolesławiec do Zgorzelca.

Sztafeta III przebyła szlak wiodący wzdłuż Nysy Łużyckiej i Odry — Granicy Pokoju, z Bogatyni przez Lubań, Żagań, Zieloną Górę, Międzyrzecz, Siekierki, Pyrzyce do Szczecina.

Powitanie sztafety Szlakiem Walk Armii Radzieckiej i Czechosłowackiej Armii Ludowej przez społeczeństwo Rabki.

Fot. T. Olszewski

Nadmorskim szlakiem walk Wojska Polskiego i Armii Radzieckiej prowadziła trasa IV sztafety, która wyruszyła z Białegostoku przez Elk, Kętrzyn, Olsztyn, Elbląg, Malbork, Gdańsk, Gdynię, Wejherowo, Słupsk, Koszalin do Kołobrzegu.

Trasa V sztafety, szlakiem walk Armii Radzieckiej i oddziałów Czechośłowackiej Armii Ludowej, prowadziła z Przemysła przez Duklę, Jasło, Nowy Sącz, Wadowice, Oświęcim, Bielsko-Białą, Racibórz, Kłodzko, Wałbrzych, Jelenią Górę do Zgorzelca.

W wielu miejscowościach znajdujących się na trasie sztafet odbywały się wiece ludności i uroczystości, na których składano meldunki o zobowiązaniach podejmowanych na cześć V Zjazdu PZPR i XXV-lecie WP, organizowano spotkania ludności z weteranami walk wyzwolenicznych, zawody sportowe, pokazy sprawności oddziałów samoobrony itp.

W uroczystościach, które odbyły się na zakończenie sztafet wzięli udział minister i wiceministrowie Obrony Narodowej; w Szczecinie — gen. dyw. Wojciech Jaruzelski, w Zgorzelcu — Główny Inspektor Obrony Terytorialnej, gen. dyw. Grzegorz Korczyński, w Kołobrzegu — Szef Głównego Zarządu Politycznego WP, gen. dyw. Józef Urbanowicz, w Słubicach — Główny Inspektor Szkolenia, gen. dyw. Tadeusz Tuczapski.

Z. T

Z DZIAŁALNOŚCI POZNAŃSKIEGO OKRĘGU PTTK

Poznański Okręg PTTK zrzesza ponad 20 000 członków w 36 Oddziałach (w tym 4 zakładowych i 2 młodzieżowych). Dwa oddziały (Trzcianka i Zbąszyń) są w trakcie rejestracji. Jedyne powiat słupecki nie posiada jeszcze oddziału terenowego.

W 32 Oddziałach działają oddziałowe komisje społeczne, kierujące działalnością programową oraz zajmujące się poszczególnymi dyscyplinami turystyki kwalifikowanej.

Duży nacisk kładzie się na pracę w środowisku młodzieżowym, w którym widzi się kadre przyszłych działaczy naszego Towarzystwa. 90 kół SKKT oraz 9 drużyn harcerskich zrzesza w naszych szeregach 2800 młodych ludzi na zasadzie członkostwa zbiorowego.

Należy podkreślić największą w Polsce liczbę Klubów PTTK na terenie Okręgu Poznańskiego. Jest ich 40, w tym także

specjalistyczne (np. żeglarskie, motorowe, górskie czy podwodne). Poznański Klub Podwodny dokonał szeregu odkryć, pracując w powiązaniu z władzami konserwatorskimi. Warto wymienić choćby odkrycie drewnianych filarów XI-wiecznych mostów wiodących na Ostrów Lednicki, starosłowińskich łodzi-dłubanek i wielu części pradawnego uzbrojenia. Odkrycia te rzuciły nowy snop światła na wiedzę o dawnych czasach i potwierdziły w wielu wypadkach ustne przekazy i legendy.

Obecnie największy nacisk kładzie się na organizowanie kursów i seminariów szkoleniowych dla działaczy Towarzystwa. 1631 organizatorów turystyki, 339 przewodników turystyki kwalifikowanej, 482 przewodników (w tym 102 władających językiem obcym) świadczą o wynikach tej akcji.

Podstawowe znaczenie dla kierunku działalności PTTK posiada praca Komisji Problemowych. Komisje Krajoznawcze w oparciu o systematycznie uzupełnianą bibliotekę i kartotekę zajmują się poradnictwem krajoznawczym o dużym zasięgu (np. opracowywanie lokalizacji młodzieżowych obozów stałych i tras obozów wędrownych). Ponadto dbają o wystrój krajoznawczy obiektów, treść krajoznawczą imprez („słowniki” poszczególnych haseł, quizy itp.). Rozpoczęto inwentaryzację kompleksową dwóch powiatów Wielkopolski. Przewiduje się także szeroko zakrojoną inwentaryzację profilowaną (np. „Powstanie wielkopolskie”, „Kampania wrześniowa 1939”, „Wiosna Ludów”, „Powstanie styczniowe”).

W 1967 r. OKK zorganizowała w Manieczkach seminarium poświęcone Józefowi Wybickiemu. To wzorowe seminarium wzbudziło duże zainteresowanie. W 1968 r. przewiduje się dalszych 6 seminariów, organizowanych jednak już przez Oddziały Komisje Krajoznawcze. Do współpracy przyciąga się również towarzystwa regionalne i Domy Kultury. Duże poparcie władz lokalnych i miejscowego społeczeństwa przyczynia się do zwiększenia zainteresowania działalnością PTTK w ośrodkach terenowych, do rozszerzenia działalności poza Towarzystwo. W perspektywie planuje się uwzględnianie czterech kierunków seminariów, zgodnie z przyjętymi hasłami: „Szlakiem zasłużonych Wielkopolan”, „Szlakiem historii Wielkopolski”, „Szlakiem wielkopolskiego folkloru” i „Szlakiem wielkopolskiego przemysłu”. W 1968 r. seminaria poświęcone zostaną Callierowi (Szamotuły), Henrykowi Dąbrowskiemu (Sroda-Winnogóra), Rożkowi (Wolsztyn), Reymontowi (Wrześ-

nia-Kolaczkowo), umowie między Przemysłem II i ks. gdańskim Mszczujem (Kępno) oraz Zakładom Metalurgicznym „POMET” (Poznań).

Komisje Opieki nad Zabytkami wykazują równie ożywioną działalność. Okręg posiada 417 społecznych opiekunów zabytków, skrupulatnie dobieieranych ze znacznie większej liczby kandydatów. Jako akcję o dużym znaczeniu wychowawczym zainicjowano powoływanie młodzieżowych opiekunów zabytków (np. poszczególne szkoły czy drużyny harcerskie), wpisanych zbiorowo do rejestru na nazwisko opiekuna grupy. Takich zbiorowych opiekunów jest obecnie 14. Liczne akcje interwencyjne pozwoliły na uratowanie wielu obiektów. Należy dodać, że Wydział Kultury Prezydium WRN powierza corocznie naszemu Towarzystwu organizowanie „Wielkopolskich Dni Opieki nad Zabytkami”. Wielkopolska Komisja Opieki nad Zabytkami w ramach tych Dni urządza szereg wystaw, prelekcji, objazdów zabytków, organizuje zjazdy społecznych opiekunów zabytków z całego województwa.

Podobną działalność wykazują Komisje Ochrony Przyrody. Mimo skreślenia z listy nieaktywnych i stosowania surowych wymogów przy nominacji (okres próbny, egzamin z zakresu znajomości przyrody i przepisów prawnych), liczba członków przekroczyła 125 i nadal się zwiększa.

O ożywionej działalności Komisji Turystyki Kwalifikowanej świadczy m.in. liczba 339 przodowników (w 90% czynnych działaczy) oraz zdobytych odznak (w 1967 r. ogółem 3762).

Czołowe miejsce zajmuje Okręgowa Komisja Turystyki Pieszej, która od wielu lat jest najlepiej pracującą komisją w skali krajowej. Od chwili ustanowienia OTP w Wielkopolsce zdobyto już ponad 11 000 odznak. Komisje Turystyki Pieszej opiekują się 2402 km szlaków znakowanych, przeprowadzają konserwację znaków i remont tablic, niekiedy świadomie niszczonej.

Warto wspomnieć, że w Boszkowie k. Leszna znajduje się Centralny Ośrodek Wyszkożenia Żeglarskiego PTTK. O rozwoju żeglarstwa w naszym Okręgu świadczy posiadanie drugiego w PTTK jachtu pełnomorskiego „Wagabunda”.

Działalność Komisji Turystyki Kajakowej wykracza poza granice naszego województwa („szkółki” w Drawnie i Morzynie w województwie szczecińskim, liczne imprezy popularyzujące piękno rzek Pomorza Zachodniego). Ciekawą inicjatywę stanowi coroczne organizowanie spły-

wów dla absolwentów szkółek kajakowych, stanowiących jedyną w Polsce próbę przedłużenia kontaktów i wspólnego uprawiania turystyki. Pionierską imprezą jest organizowany w 1967 r. już po raz czwarty „Karnawałowy spływ Welną”. Impreza ta o bogatej treści krajoznawczej budzi duże zainteresowanie w całej Polsce. W 1967 r. brało w niej udział 97 osób. Ponadto wobec trudności w zapewnieniu bezpieczeństwa większej liczbie uczestników (ratownicy, dwie karetki pogotowia), 76 zgłoszeń trzeba było odrzucić.

Ogółem w Okręgu Poznańskim wzięło udział w imprezach zorganizowanych w 1967 r. — 114 000 turystów. Należy podkreślić, że obecnie całkowicie zaniechano już imprez organizowanych przez Komisje Okręgowe, przerzucając punkt ciężkości działalności na tym odcinku na Komisje Oddziałowe, zapewniając im odpowiednią pomoc merytoryczną. Spośród wielu imprez o różnym zasięgu wymienić należy najważniejsze:

1) XVI Rajd Przyjaźni z zakończeniem w Kaliszu — najstarsza impreza PTTK o dużym znaczeniu politycznym, społeczno-wychowawczym, przypominająca od lat szlaki bojowe Armii Radzieckiej i Wojska Polskiego, miejsca postępowych walk. Jest to impreza o limitowanej od dawna liczbie uczestników. Bierze w niej udział 3000 — 3500 uczestników, obejmuje do 40 tras wszystkich dyscyplin (w tym także kajakowe, żeglarskie i lotnicze), przy jej organizacji współpracuje 120—130 działaczy społecznych.

2) Zachodnie Rajdy Studenckie po Ziemiach Zachodnich; organizowane wspólnie z Towarzystwem Rozwoju Ziemi Zachodnich, skupiają do 1800 uczestników. Popularyzują one mało znane tereny o wybitnych walorach turystycznych, posiadają bogatą treść krajoznawczą i urozmaicony program.

3) Wielkopolski Rajd Motorowy (w 1967 r. jedenasty) — impreza o specjalnie podkreślonej treści krajoznawczej (zadania do wykonania na trasie determinujące lokatę uczestnika). Udział bierze 100 pojazdów (liczba limitowana), w tym od lat delegacje zagraniczne.

Na zagospodarowanie turystyczne Okręgu Poznańskiego składa się jeden Dom Turysty (Poznań), 2 Domy Wycieczkowe (Chodzież i Kalisz), 3 ośrodki turystyczne, 1 camping, 7 stacji turystycznych i przystanie wodne. Zmierzają one do pełniejszego zagospodarowania szlaków turystycznych. Pomyślnie rozwijają się również 8 Biur Obsługi Ruchu Turystycznego. Nie-

stety brak odpowiedniej liczby autokarów nie pozwala na obsłużenie wszystkich zgłoszeń.

W rozwoju turystyki i krajoznawstwa w województwie poznańskim, popularyzowaniu wartości turystyczno-krajoznawczych Wielkopolski, Poznański Okręg PTTK posiada poważny udział.

A. Rakowicz

ODKRYCIA, ZNALEZISKA...

Podczas prac konserwatorskich prowadzonych na Zamku Książąt Pomorskich wody z roztopów podmyły część ziemi w wykopie odsłaniając wał ziemny oraz spalone drewniane konstrukcje z okresu wczesnośredniowiecznego.

Pracownicy brygady remontowej Pracownicy Konserwacji Zabytków w Toruniu podczas prac prowadzonych w zabytkowej kamienicy Pod Gwiazdą na Rynku Staromiejskim natrafili na schowek, w którym znajdowało się około 2,5 kg monet pochodzących z XV w. Zostały one przekazane do Muzeum Okręgowego w Toruniu.

W trakcie porządkowania piwnic znaleziono stary, gotycki kaganek służący mieszkańcom tej kamienicy do oświetlenia pomieszczeń. Jest to niezwykle cenne znalezisko, bowiem podobnych relikwów kultury materialnej średniowiecza mamy w kraju niewiele.

Pod warstwą tynku starej kamieniczki przy ul. Kanoniczej w Krakowie odkryto dwie warstwy polichromii: jedna z okresu renesansu (XVI w.), druga późniejsza z przełomu XVIII i XIX w. Polichromie zachowały się w stosunkowo dobrym stanie.

W trakcie prac konserwatorskich związanych z ratowaniem zabytkowego kościoła OO Filipinów w Gostyniu (województwo poznańskie) tzw. latarni wieńczącej kopułę osiemnastowiecznego kościoła, odsłonięto znakomite polichromie Neuhertza, przedstawiające zespół osiemnastu aniołów.

W czasie przeprowadzania kapitalnego remontu zabytkowej kamieniczki przy Rynku Głównym w Grudziądzu, w której mieści się apteka Pod Łabędziem dokonano przypadkowego odkrycia, które rzuciło nieco więcej światła na zamierzchnie dzieje tego zabytku. Odkryto bowiem stare, bardzo interesujące malowidła dekoracyjne na deskach i belkach stropowych. Na podstawie dobrze zachowanego napisu na jednej z nich „Anno 1762” można przypuszczać, że kamieniczka ucierpiała w czasie wojny siedmioletniej, została w tym czasie odbudowana. Datę drugiego remontu ustalić można na podstawie napisu wyrzytego w dachówce: 1868.

Obecnie wszystkie deski z malowidłami pochodzącymi z okresu baroku znajdują się w Grudziądzkim Muzeum.

Z. T.

GRÓB WIKTORA IGNACEGO GODLEWSKIEGO

W Jasienicy, w powiecie ostrowsko-mazowieckim, znajduje się na cmentarzu grób Wiktora Ignacego Godlewskiego, powstańca 1863 r., bliskiego współpracownika Benedykta Dybowskiego. Grób, otoczony żelaznymi prętami, położony jest w odległości około 50 m od bramy wejściowej, po lewej stronie alejki głównej. Wznosi się na nim granitowy krzyż z słabo czytelnym napisem:

Wiktor Godlewski
Ziemiańin, weteran-sybirak
1863 r. Żył lat 69
Zmarł dn. 17.XI.1900
w majątku Smolechy

Wiktor Godlewski urodził się 30 grudnia 1831 r. w Bogutach Wielkich w powiecie ostrowskim, jako syn Aleksandra i Karoliny z Ciołkowskich. Pochodził z drobnej szlachty. Z zamiłowania był rolnikiem i przyrodnikiem-amatorem.

W okresie powstania styczniowego zarządzał Kamioną (pow. łochowski). Rząd Narodowy mianował go naczelnikiem powstańczym powiatu stanisławowskiego. Podczas działalności powstańczej poznał Benedykta Dybowskiego oraz nawiązał kontakt z Władysławem Taczanowskim, kustoszem Gabinetu Zoologicznego w Warszawie, któremu dostarczał okazy ornitologiczne.

Za przynależność do organizacji powstańczej Godlewski został przez władze

carakie aresztowany i zesłany do ciężkich prac nad rzeką Ingodą na Syberii. Tu ponownie spotkał się z Dybowskim, który znalazł w nim wiernego współpracownika.

Godlewski badał faunę Bajkału i Wschodniej Syberii. Szczególnym przedmiotem jego zainteresowań były ptaki. Jako wnikliwy obserwator poczynił wiele obserwacji nad biologią i życiem ptaków syberyjskich. Zebrał wiele okazów ornitologicznych, które przesyłał Władysławowi Taczanowskiemu. Skonstruował też wiele przyrządów pomocniczych służących do przeprowadzania badań, jak ołowianka do pomiaru głębokości, przyrządy do łowienia fauny dennej, chatkę-laboratorium na Bajkale.

Po powrocie do kraju (w 1877 r.) zajął się ponownie rolnictwem. Pełnił również kilka funkcji społecznych. Był m. in. delegatem Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, prezesem Towarzystwa Zaliczkowego i członkiem rady Towarzystwa Dobroczynności. Kontynuował badania przyrodnicze i współpracował z Gabinetem Zoologicznym w Warszawie. Utrzymywał również kontakt z dawnymi zesłańcami oraz B. Dybowskim, osiadłym we Lwowie po powrocie z Kamczatki.

Podczas pobytu na Syberii Godlewski wspólnie z Dybowskim napisał kilka prac, które były publikowane w wydawnictwach Syberyjskiego Oddziału Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego.

Na wyniki obserwacji przyrodniczych Godlewskiego powoływali się bardzo często w swych pracach B. Dybowski, J. Czerski i Wł. Taczanowski. Nazwisko Godlewskiego zostało utrwalone w systematyce zoologicznej. Jego imieniem nazwano kilka nowo opisywanych gatunków zwierząt, w tym ptaków, ślimaków i ryb.

W 1891 r. Godlewski wydał książkę *O syceniu miodu*. Na rok przed śmiercią po kilku nieudanych dzierżawach różnych folwarków nabył zadłużony majątek w Smolechach, w powiecie ostrowsko-lomżyńskim (obecnie ostrowsko-mazowiecki), w którym zmarł 17.XI.1900 r. przeżywszy lat 69.

M. Bartniczak

HENRYK SIENKIEWICZ ZAMIESZKAŁ W MALBORKU

Przez długie lata zamek w Malborku uważany był za symbol bezprawia i przemocy krzyżackiej oraz naporu germań-

skiego na Słowiańszczyznę. Nic dziwnego, przecież w latach 1280—1457 przebywali tu zniechęceni Krzyżacy, zaś od 1309 r. do 1457 r. Malbork był stolicą państwa krzyżackiego. Okazuje się jednak, że w następnych latach, w okresie od 1457 r. do 1772 r. (przez ponad 300 lat) miejscowość ta należała do Polski i stanowiła stolicę województwa malborskiego, w której rezydowali polscy starostowie oraz którą odwiedzali królowie polscy.

Mianowicie, do starostów polskich tego województwa należą: Piotr Dunin (1478—83), Zbigniew Tęczyński (1485—95), Ambroży Pampowski (1504—10), Jan Kostka (1574—81), Jan Zamojski (1582—1605) oraz Gerhard Denhoff (1642—48). Spośród królów polskich Malbork odwiedzili już w 1365 r. — Kazimierz Wielki, a następnie — Kazimierz Jagiellończyk (1457 r.), Aleksander (1504 r.), Zygmunt I (1526 r.), Stefan Batory (lata 1577—78), Zygmunt III Waza (lata 1593 i 1623), Władysław IV (1637 r.), Jan III Sobieski (1677 r.), August II (lata 1703 i 1710) oraz Stanisław Leszczyński (1708 r.). W wyniku długotrwałej przynależności do naszego kraju Malbork został mocno z Polską związany. Miasto to nie powinno więc być traktowane jedynie jako dawne gniazdo zachłannego krzyżactwa, które pod płaszczykiem krzyża i wiary chrześcijańskiej dokonywało podbojów słowiańszczyzny i ziem pogańskich Prusów.

Zamek w Malborku kojarzy się nam również z dwoma naszymi wybitnymi pisarzami: Adamem Mickiewiczem i Henrykiem Sienkiewiczem. Oni tu bowiem, w swych wspaniałych utworach (*Konrad Wallenrod*, *Krzyżacy*) opisali wydarzenia odbywające się w Malborku, przypomnieli naszemu społeczeństwu o bezprawiu i barbarzyństwie najeźdźców krzyżackich oraz o bohaterkiej walce naszego narodu z Krzyżakami, którzy zapoczątkowali proces germanizacji ziem polskich.

Henrykowi Sienkiewiczowi społeczeństwo ziemi malborskiej ufundowało pomnik (wykonany z granitu, według proj. artysty rzeźbiarza z Gdańska — Anny Pietrowiec). 18.IX.1966 r. odbyła się uroczystość odsłonięcia popiersia, które zostało usytuowane nad Kanalem Juranda, przy ciągu turystycznym prowadzącym na zamek (ul. Hibnera), na pagórkowatym skwerze, z pięknym widokiem na zamek.

Tak więc autor *Krzyżaków* zamieszkał na stałe w Malborku i z dumą spogląda na dawną siedzibę krzyżacką, późniejsze miejsce pobytu starostów i królów polskich, w którym mieści się dziś znane Muzeum Zamkowe. Zwiedzając ten cieka-

wy zabytek (grupy zerowej) o znaczeniu międzynarodowym) odwiedźmy też Henryka Sienkiewicza i złożmy mu hołd za jego wielkie pisarskie zasługi.

Cz. S.

TARDA 1968

We wrześniu 1968 r. odbyła się w Tardzie doroczna konferencja przedstawicieli społecznych organizacji zajmujących się działalnością sportową i turystyczną: Związku Młodzieży Socjalistycznej, Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej oraz Związków Zawodowych. Celem konferencji było omówienie zadań społecznego ruchu turystycznego i sportowego w świetle tez na V Zjazd PZPR oraz w związku ze zbliżającym się 25-leciem Polski Ludowej. Na obrady przybyli: sekretarze CRZZ Wiesław Adamski i Wiesław Kos, przedstawiciel Wydziału Propagandy i Agitacji KC PZPR Zbigniew Kulczycki oraz zastępca dyrektora Departamentu WF i Sportu GKKFiT Stanisław Drążdżewski.

Organizatorów konferencji reprezentowali: sekretarz ZG ZMS Andrzej Majkowski, zastępca sekretarza generalnego PTTK Wojciech Militz, sekretarze Krajowej Rady OFSWFiT Jan Kręcielewski i Włodzimierz Wilczek oraz prezes Zarządu Głównego TKKF Feliks Kędziorek.

Podstawą ożywionej i wszechstronnej dyskusji były następujące referaty: W. Militza na temat: *Zadania PTTK w 1969 r. oraz zadania perspektywiczne w zakresie rozwoju organizacyjnego i szkolenia kadr turystycznych do 1972 r.*, W. Wilczka — *Zadania instancji związkowych i rad zakładowych w rozwoju wychowania fizycznego i turystyki w 1969 r.*, J. Kręcielewskiego — *Główne kierunki i zadania OFSWFiT w zakresie sportu kwalifikowanego w 1969 r.* i F. Kędziorka *Zadania TKKF w 1969 r. oraz zadania perspektywiczne w zakresie rozwoju organizacyjnego i szkolenia kadr wf do 1971 r.*

Podczas obrad przedyskutowano w Tardzie istotne problemy dotyczące dalszego rozwoju społecznego ruchu turystyczno-krajoznawczego i sportowego. Szczególnie wiele uwagi poświęcono problemowi doskonalenia form i metod współdziałania organizacji zainteresowanych rozwojem turystyki w zakładach pracy i wśród młodzieży.

W referatach i dyskusji — w oparciu

o tezy KC PZPR na V Zjazd — zwracano uwagę na konieczność opracowania perspektywicznego planu zagospodarowania turystyczno-wypoczynkowego kraju. Postulowano objęcie zadaniami Narodowego Planu Gospodarczego budownictwa bazy wypoczynkowej w największych skupiskach i rejonach przemysłowych oraz domaganie się zrównania w prawach budownictwa turystyczno-wypoczynkowego z budownictwem urządzeń socjalnych i komunalnych. Podkreślono potrzebę stałego polepszania form pracy wychowawczej mającej na celu kształtowanie: ... *ideowej, zaangażowanej w socjalistyczny rozwój Polski, patriotycznej postawy turystów, nacechowanej świadomością celów uprawiania turystyki, godnym postępowaniem i umiejętnościami niezbędnymi w uprawianiu turystyki.*

W przyjętym na konferencji programie sprecyzowane zostały główne kierunki pracy współdziałających organizacji po V Zjeździe PZPR oraz w okresie obchodów 25 rocznicy powstania Polski Ludowej.

Z. T.

SZCZYT „WALTER” W BIESZCZADACH

Realizując uchwałę IX Okręgowej Konferencji Delegatów Oddziałów PTTK w Rzeszowie z dnia 9.IV.1967 r. — Zarząd Okręgu podjął starania o nadanie szczytowi, na tle którego wznosi się w Jabłonkach pomnik generała Karola Świerczewskiego, nazwy „Walter”, dla uczczenia 20 rocznicy śmierci i 70 rocznicy urodzin wielkiego patrioty, bojownika o wyzwolenie narodowe i społeczne.

Uroczystość nadania nazwy „Walter” bezimiennemu dotychczas szczytowi odbyła się w Jabłonkach 23.VIII.1967 r. Przed monumentalnym obeliskiem zebrał się uczestnicy XIV Ogólnopolskiego Rajdu w Bieszczadach, liczne delegacje społecznych organizacji turystycznych i Wojska Polskiego.

Przy odsłonięciu udekorowanym pomnikowi jednostka Wojska Polskiego trzymała wartę honorową. Przed pomnikiem zapalono znicze, a na szczycie, który otrzymał nazwę „Walter” zatknięto biało-czerwony sztandar.

Uroczystego aktu nadania szczytowi nazwy dokonał I sekretarz Komitetu Powiatowego PZPR w Lesku — Kazimierz Ciombor, a okolicznościowe przemówienie

wyłosił przewodniczący Okręgowej Komisji Krajoznawczej w Rzeszowie B. Cmela.

Przybyłe na uroczystość delegacje złożyły u stóp obelisku wieńce i liczne wiązanki kwiatów, po czym sekretarz Zarządu Okręgu PTTK w Rzeszowie Jan Kalisz dokonał otwarcia nowego szlaku turystycznego Jabłonki-pomnik—szczyt Walter. Na nową trasę po raz pierwszy wyruszyło tego dnia kilka drużyn przybyłych na XIV Rajd w Bieszczadach z różnych stron kraju.

(bc)

ZJAZD TWÓRCÓW LUDOWYCH

W dniach 27—28.V.1968 r. obradował w Lublinie I Ogólnopolski Zjazd Twórców Ludowych. Wzięło w nim udział ponad 70 przedstawicieli różnych dziedzin twórczości ludowej z całego kraju.

Grupa uczestników zjazdu. Pierwszy z lewej Adam Pach z Zakopanego.

Fot. Trembecki

OŚRODEK W SOLINIE

Po zakończeniu budowy zapory wodnej i hydroelektrowni w Solinie na Sanie, osiedle mieszkaniowe zajmowane dotychczas przez budowniczych tych obiektów

zostało przekazane dla potrzeb turystyki. W oparciu o to osiedle, wyposażone w zaplecze gastronomiczne, powstaje wielki ośrodek turystyczno-wypoczynkowy. Będzie on dysponował 1700 miejscami, z czego 700 w obiektach trwałych i 1000 w domkach campingowych.

O GWARACH POMORZA GDAŃSKIEGO

W 1966 r. Wydział I Nauk Społecznych i Humanistycznych Gdańskiego Towarzystwa Naukowego rozpoczął wydawanie popularnonaukowej serii *Pomorze Gdańskie*. Pierwszy jej tomik nosi tytuł *Szkice polityczno-społeczne*, następny, wydany w tymże roku, *Kultura i sztuka*. W r. 1966 ukazał się tomik pt. *Zuławy Wiślane*.

Wydany w 1967 r. tomik 4 poświęcony jest literaturze i językowi. Zawiera siedem szkiców, z których cztery pierwsze dotyczą literatury, z tych zaś dwa — literatury regionalnej. Najpierw więc mamy artykuł znanego pisarza i publicyście kaszubskiego, Leona Roppla, pt. *Krótki rys literatury kaszubskiej do 1939 roku* (s. 7—45). W kolejnym artykule gdański literat Lech Będkowski pisze *O współczesnej literaturze kaszubsko-pomorskiej* (s. 47—73). Dwa następne szkice dotyczą marynistyki: Jan Tuczyński pisze na temat: *Zeromski a Bałtyk* (s. 75—105), a Zbigniew Pędziński: *Marynistyka w polskiej literaturze współczesnej* (s. 107—125).

Trzy pozostałe prace tomiku 4 *Pomorza Gdańskiego* zajmują się językiem: Bogusław Moron pisze o dialekcie kaszubskim (s. 125—146), Hubert Górnowicz o dwóch innych dialektach dzisiejszego Pomorza Gdańskiego: kocięwskim i malborskim (s. 147—172), zaś Bogusław Kreja przedstawił *Zniemczone formy nazwisk polskich na Pomorzu* (s. 173—202).

Niemal jednocześnie z przedstawionym ostatnio tomikiem, który nosi tytuł *Literatura i język*, ukazał się wydany przez Gdańskie Towarzystwo Naukowe tom I monografii H. Górnowicza *Dialekt malborski*, a więc pracy poświęconej dialektowi, którym mówią autochtoni w powiecie sztumskim, na części obszaru powiatu kwidzińskiego na północ od Kwidzyna, północno-zachodniej części powiatu suskiego i na części obszaru powiatu malborskiego. Dialekt ten zasługuje na szczególną uwagę między innymi z punktu widzenia praw Polski do ziemi malborskiej, czyli Powiśla, praw podważanych przez odwe-

towców niemieckich, szczególnie przez tzw. ziemkostwa Prus Wschodnich. Jako kontrargument jest u nas często powtarzane stwierdzenie, że Polacy w byłych Prusach Wschodnich mimo strasznego terroru i germanizacji zachowali polską mowę. Sąd ten jest słuszny w stosunku do Ostródzkiego, Warmii i Mazur. Jeśli zaś idzie o Malborskie, to po przeczytaniu monografii Górnowicza sąd ten należy zmodyfikować. Otóż Polacy w Malborskiem nie tylko zachowali i polską mowę, ale ją jeszcze rozwinęli. Mianowicie wytworzyli w niej z jednej strony specyficzne tendencje wewnętrznego rozwoju, a z drugiej przejęli z innych gwar polskich to, co najlepiej temu ciągiemu rozwojowi służyło.

Wędrując po ciekawej ziemi, na której jednym krańcu leży Kwidzyn, a na drugim Malbork, dwie „perły turystyczne” (jak te zabytkowe zespoły architektoniczne określił C. Skonka w artykule zamieszczonym w *Ziemi* 1966: *Sztum — zapomniane miasto dolnego Powiśla*), warto mieć w pamięci słowa, którymi H. Górnowicz kończy t. I swej monografii o dialekcie malborskim: *Obok krwi bohaterów spod znaku Rodła i obok chłopskiego potu, który od siedmiu wieków wsiąka w żywną ziemię Powiśla, ta wcięż żywa i wcięż doskonalsza w wyrażaniu myśli mowa jest największym wkładem ludu sztumskiego w jego walkę o utrzymanie polskości tej ziemi.*

(Z. Bro.)

DONIOSŁE POROZUMIENIE

W lutym 1968 r. Zarząd Główny PTTK i Federacja „Kolejarz” podpisały nowe porozumienie o współdziałaniu na polu krzewienia turystyki i krajoznawstwa.

Zapoczątkowana przed wielu laty współpraca PTTK z Federacją „Kolejarz” (pierwsze porozumienie podpisano przed 9 laty) przyniosła dobre rezultaty. Ogniwa PTTK i Związku Zawodowego Kolejarzy organizują wspólne imprezy turystyczne: rajdy, zloty, biwaki oraz prowadzą szkolenie organizatorów turystyki. W zakładach pracy PKP istnieją aktualnie 4 oddziały zakładowe i 182 koła PTTK.

Z okazji podpisania nowego porozumienia, Zarząd Główny PTTK przyznał zasłużonym dla rozwoju turystyki działaczom ZZZK złote odznaki PTTK. Otrzymali je: Stefan Wnuk — wiceprzewodniczący

ZG ZZZK, Mieczysław Waszak — sekretarz Federacji „Kolejarz” oraz Henryk Leoniak — przewodniczący Komisji Turystyki Federacji „Kolejarz”.

Również Zarząd Główny ZZZK przyznał kilku działaczom PTTK złote honorowe odznaki Federacji „Kolejarz”. Odnaczeni zostali: Piotr Gajewski — prezes ZG PTTK, Jerzy Przeździecki — wiceprezes ZG PTTK, Stefan Strogulski — sekretarz generalny Towarzystwa, Wojciech Millitz — zastępca sekretarza generalnego oraz M. Arczyński — członek Prezydium ZG PTTK.

Z. T.

NASZE HOBBY

Pod takim tytułem zorganizowana została wystawa w Klubie Turysty w Krośnie. Jej autorami jest trójka działaczy miejscowego Oddziału PTTK: dr Janina Petryńska, Jadwiga Warecka i Jan Gaj.

Wystawa ukazuje bardzo ciekawe zbiory korzeni i dziwacznych gałęzi przedstawiających w naturalnej formie podobizny ptaków, zwierząt, ludzi i różnych przedmiotów. Wszystkie eksponaty zebrane zostały przez twórców wystawy w czasie odbywanych przez nich wędrowek i wycieczek krajoznawczych.

Zgromadzone na wystawie przedmioty stanowią jeszcze jedno potwierdzenie, że turystyka i krajoznawstwo posiadają wielostronne walory społeczno-wychowawcze.

Zaprezentowane w Klubie Turysty eksponaty mówią o wielkiej wrażliwości obserwacyjnej i wysokim odczuciu estetycznym ich zbieraczy.

Zestaw oryginalnych eksponatów uzupełniony jest ciekawymi rysunkami, wykonanymi podczas wędrowek przez dr Janinę Petryńską, która posiada w tym zakresie bogaty dorobek.

Otwarcie wystawy miało charakter miłego spotkania autorów z członkami i sympatykami Oddziału PTTK w Krośnie. Dr Janina Petryńska wprowadziła zebranych w arkana poszukiwań wystawionych eksponatów i podzieliła się wrażeniami wiążącymi się z ich zdobywaniem i eksponowaniem.

Wystawę uznać należy za interesującą i miłą imprezę krajoznawczą. Świadczą one o dużej inicjatywie działaczy krajoznawców Oddziału PTTK i Klubu Turysty w Krośnie, któremu od lat kilku przewodzi, wykazując dużą inicjatywę, mgr Janina Merska.

Warto podkreślić, że naturalne formy

drewna, gałęzi, korzeni a także kamienia stosowane są w rzeźbach nie tylko przez amatorów ale i przez artystów plastyków. Naturalne formy kamienia wyzyskuje na przykład do swoich artystycznych kompozycji znany rzeźbiarz mgr Bronisław Chromy w Krakowie, którego prace z tego zakresu uzyskiwały wysoką ocenę zarówno w kraju jak i za granicą. Inni artyści wykorzystują do swoich kompozycji naturalne formy gałęzi i korzeni, a wśród nich mieszkający w Lesku artysta plastyk Jan Romaszkan.

B. Cmeła

PROBLEMY ROZWOJU TURYSTYKI NA WSI

Z inicjatywy Zarządu Głównego ZMW i Rady Głównej LZS odbyła się w październiku 1968 r. w Warszawie pierwsza ogólnopolska narada radnych młodzieżowych, członków prezydiów i przewodniczących niektórych rad gromadzkich, powiatowych i wojewódzkich oraz aktywów ZMW i LZS poświęcona sprawom rozwoju kultury fizycznej i turystyki na wsi. W naradzie wzięli udział wicepremier Zenon Nowak, przewodniczący Zarządu Głównego ZMW Zdzisław Kurowski i zastępca przewodniczącego GKFFIT Józef Rutkowski.

Referaty wygłosili: sekretarz Rady Głównej LZS Edward Górski *O kierunkach rozwoju sportu i turystyki w gromadach* oraz przewodniczący Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie Paweł Dąbek *Z doświadczeń województwa lubelskiego w zakresie udziału rad narodowych rozwoju turystyki i kultury fizycznej na wsi*.

Doświadczenia rad narodowych województwa lubelskiego w tej dziedzinie pracy są bardzo bogate. W styczniu 1958 r. na sesji GRN w Grabowcu, powiat hrubieszowski powołano pierwszy w Polsce Społeczny Gromadzki Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki. Do 1962 r. powstało na Lubelszczyźnie 114 komitetów, w skład których powołano doświadczonych działaczy społecznego ruchu turystycznego i sportowego, radnych i aktywistów młodzieżowych. Aktualnie na 386 gromad województwa lubelskiego w 326 istnieją Społeczne Gromadzkie Komitety Kultury Fizycznej i Turystyki. Do podstawowych kierunków działania tych komitetów należy:

— koordynacja działalności oraz udzielanie pomocy instytucjom i organizacjom

zainteresowanym rozwojem turystyki i kultury fizycznej na wsi;

— ustalanie planu rozwoju turystyki i kultury fizycznej na wsi, w oparciu o możliwości i potrzeby terenu;

— ustalanie projektów wysokości środków przeznaczonych w budżetach GRN na rozwój turystyki i kultury fizycznej;

— wnioskowanie w zakresie potrzeb budownictwa obiektów i urządzeń sportowych i turystycznych.

Zagadnienie rozwoju turystyki i kultury fizycznej na wsi stanowiło przedmiot obrad plenarnych Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie. Na sesji przeanalizowano dotychczasową działalność Społecznych Gromadzkich Komitetów Kultury Fizycznej i Turystyki oraz nakreślono kierunki pracy na lata najbliższe. Uchwała WRN zobowiązywała powiatowe i gromadzkie rady narodowe do powołania SG KKFIT we wszystkich gromadach, dokonywania na sesjach GRN analiz i ocen rozwoju i turystyki i kultury fizycznej na wsi. Po sesji WRN odbyły się sesje terenowych rad narodowych, na których sprecyzowane zostały zadania dla poszczególnych środowisk. Województwo lubelskie wyróżnia się również dynamicznym rozwojem sekcji turystycznych Ludowych Zespołów Sportowych. Podczas gdy w 1962 r. istniało na Lubelszczyźnie 196 sekcji turystycznych LZS zrzeszających 3592 osoby, to w pięć lat później, w 1967 r. były już 744 sekcje skupiające prawie 15 000 osób. We wszystkich powiatach działają Społeczne Komisje Turystyki Wiejskiej.

W czasie dwudniowej dyskusji, w której głos zabrało ponad 20 osób, podkreślono dynamiczny rozwój turystyki na wsi. Dzięki współdziałaniu ZMW, LZS, PTTK i rad narodowych przeszło 2,5 mln. mieszkańców wsi brało udział w ponad 100 000 imprez turystycznych. Sekcje turystyczne Ludowych Zespołów Sportowych zrzeszają już 350 000 osób. Coraz większą popularnością cieszą się na wsi krajoznawcze wycieczki rowerowe i rajdy motorowe, wśród których na szczególną uwagę zasługuje „Złoty kask”. Zwiększa się również co rok ilość uczestników szkolnych obozów wędrownych pod hasłem „Szlakiem wiedzy i przygód”.

Wiele uwagi poświęcono w dyskusji problemom współdziałania Społecznych Komisji Turystyki Wiejskiej z odpowiednimi ogniwami PTTK.

Zabierający głos w dyskusji wicepremier Zenon Nowak wysoko ocenił dotychczasowy dorobek ZMW i LZS na polu krzewienia turystyki na wsi. Wskazując na

potrzebę dalszego rozwoju turystyki wiejskiej, zwłaszcza wśród młodzieży, powiedział on m. in.: *Trzeba dołożyć wszystkich sił, aby wychowanie fizyczne i turystyka nie były na wsi jedynie problemem młodzieży, lecz wszystkich obywateli. A więc nie tylko działaczy ZMW i LZS, ale radnych gromadzkich i powiatowych rad narodowych, Komitetów FJN, gromadzkich organizacji partyjnych i ZSL, wszystkich instytucji i organizacji społecznych działających na wsi...*

Na zakończenie narady przyjęta została uchwała określająca główne kierunki działalności ZMW, LZS i rad narodowych w zakresie dalszego rozwoju kultury fizycznej i turystyki na wsi.

Z. Tomkowski

SEMINARIUM NA TEMAT KOCIEWIA

Malowniczy region etnograficzny Kociewie, reprezentuje bogaty potencjał turystyczny. Dotyczy to szczególnie powiatu starogardzkiego, który wchodzi w skład Pojezierza Starogardzkiego (dawniej Pojezierza Kaszubskiego). O malowniczości tego regionu i przydatności dla celów turystycznych świadczy m. in. fakt, że aż 40% powiatu starogardzkiego stanowią lasy. Poza tym w powiecie znajduje się 135 większych jezior oraz interesujące wodne szlaki turystyczne — rzeki: Wda (Czarna Woda), Wierzyca, Kałębnica, Więcisa.

Do tego dochodzą ciekawe zabytki architektury (Starogard, Borzechowo), obiekty przyrodnicze (Ogród Dendrologiczny w Wirtach i rezerwat cisów nad jez. Kałębie), klimat cieplejszy niż w paśmie nadmorskim i piaszczyste brzegi jezior wraz z piękną oprawą lasów sosnowych. Mimo jednak bogatych walorów krajoznawczych i rekreacyjnych region ten za mało był dotychczas wykorzystywany dla celów turystycznych. Niedostateczną była dotychczas informacja i popularyzacja Pojezierza Starogardzkiego, za mało jeszcze zagospodarowanie turystyczne. Kociewie jest więc terenem przyszłości turystycznej Pomorza Gdańskiego.

W końcu 1967 r. w celu poprawy aktualnej sytuacji, Okręgowa Komisja Krajoznawcza PTTK w Gdańsku zorganizowała wyjazdowe seminarium krajoznawcze na temat popularyzacji walorów krajoznawczych i aktywizacji turystycznej

Kociewia. Ze względu na znaczenie tej konferencji, do współpracy w jej organizowaniu włączyli się: ZW TRZZ i Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie w Gdańsku, PTTK przy Marynarce Wojennej w Gdyni oraz PKKFIT i PTTK w Starogardzie Gdańskim. Zebrani wysłuchali 5 ciekawych referatów (archeologia, dzieje i zabytki, aktywizacja turystyczna, walory przyrodnicze, szlaki turystyczne) i dokonali penetracji krajoznawczej terenu na trasie: Starogard Gdański — Wirty — Borzechowo — Lubichowo — Skórcz — Owidz — Starogard Gdański. W wyniku dyskusji, wysunięte zostały najważniejsze wnioski i postulaty, dotyczące zwiększenia stopnia popularyzacji walorów krajoznawczych i wzmocnienia procesu aktywizacji turystycznej Kociewia. Do najważniejszych należą:

— ożywienie działalności miejscowego oddziału PTTK, którego obecny stan organizacyjny i aktywność, nie są proporcjonalne do zadań;

— wydzielenie 2—3 pomieszczeń na stałą wystawę muzealną w Starogardzie (są tu bogate zbiory etnograficzne, ale w ciągu 20 lat władze miejscowe nie potrafiły wygospodarować odpowiedniego lokalu na ten cel);

— wydzielenie z nadwyżki budżetowej prezydium PRN odpowiedniej kwoty na wydanie przewodnika pt. *Starogard Gdański i okolice*;

— utworzenie sieci szkolnych schronisk turystycznych, gdyż na tym terenie wcale ich nie ma, a są bardzo potrzebne;

— budowa hotelu w Starogardzie oraz zorganizowanie tu sezonowego schroniska PTTK;

— organizowanie na Kociewiu dorocznego, masowego wielodyscyplinowego rajdu turystycznego, o zasięgu ogólnopolskim;

— opracowanie przebiegów i wyznaczenie najważniejszych szlaków turystycznych Kociewia;

— wydanie specjalnych, monograficznych numerów prasy turystycznej (*Poznaj swój kraj, Światowid, Przyroda Polska* i in.);

— otwarcie szlaku autokarowego po Kociewiu;

— zorganizowanie kursu przewodników PTTK i organizatorów turystyki dla potrzeb Kociewia;

— powołanie w Starogardzie Gdańskim Koła Społecznych Opiekunów Zabytków;

— wystąpienie do Wyd. „Sport i Turystyka” o wydanie albumu krajoznaw-

czego pt. *Kociewie* oraz do PPWK o wydanie mapy pt. *Pojezierze Starogardzkie*.

Na pewno nie wszystkie z tych wniosków zostaną szybko zrealizowane. Ale fakt sprecyzowania tych potrzeb, zgłoszenia konkretnych inicjatyw i włączenie się miejscowego społeczeństwa do ich realizacji, będą miały niewątpliwie wpływ na rozwój turystyczny Kociewia. Twierdzenie to uzasadnia fakt, że już niektóre instytucje poinformowały o uwzględnieniu w swych planach spraw dotyczących Kociewia (Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, Okręg PTTK, Redakcja *Poznaj swój kraj* i inne).

Cz. Skonka

MANIFESTACJA W SZTUTOWIE

W Sztutowie odbyła się w maju 1968 r. wielka manifestacja w związku z 23 rocznicą wyzwolenia byłego obozu koncentracyjnego Stutthof oraz odsłonięcia na terenie obozu pomnika „Walka i Męczeństwo”. W manifestacji udział wzięło około

50 000 osób. Przybyli na nią m. in. członek Biura Politycznego KC PZPR Zenon Kliszko, minister Spraw Wewnętrznych, gen. dyw. Mieczysław Moczar, przewodniczący Rady Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa minister Janusz Wieczorek, około 600 byłych więźniów obozu, delegacje z ZSRR, CSRS, NRD i Danii. Po przemówieniu Zenona Kliszki odbył się alertowy apel przeszło 8000 harcerzy. Autorem pomnika jest artysta-rzeźbiarz Wiktor Tolkin.

POMNIK PARTYZANTÓW, ŻOŁNIERZY I WIĘŹNIÓW

W dniu 5.V.1968 r. w parku miejskim w Krasnymstawie odbyła się uroczystość odsłonięcia pomnika partyzantów, żołnierzy i więźniów. Na uroczystość przybyli m. in.: Główny Inspektor Obrony Terytorialnej, gen. dyw. Grzegorz Korczyński, przewodniczący Prezydium WRN Paweł Dąbek oraz około 20 000 mieszkańców po-

Pomnik na terenie byłego hitlerowskiego obozu zagłady w Stutthofie dłuta artysty-rzeźbiarza W. Tolkina.

Fot. Z. Grabowiecki

Moment odsłonięcia pomnika przez wiceministra Obrony Narodowej, generała broni Grzegorza Korczyńskiego.

Fot. CAE

wiatu krasnostawskiego. Okolicznościowe przemówienie wygłosił gen. dyw. Grzegorz Korczyński. Inicjatorami budowy pomnika byli kombatanCI II wojny światowej z województwa lubelskiego. Twórcą pomnika jest Józef Ciechan.

Z. T.

MIEJSCA WALK W POWIECIE OSTROWSKO-MAZOWIECKIM

W powiecie ostrowsko-mazowieckim znajduje się wiele miejsc, gdzie w różnych okresach naszych dziejów miały miejsce bitwy i potyczki z nieprzyjacielem. Pochodzą one z okresu powstania listopadowego, powstania styczniowego i kampanii wrześniowej 1939 r. Nie są jeszcze w pełni zlokalizowane wszystkie miejsca bitew partyzanckich w okresie okupacji hitlerowskiej, walk stoczonych w 1944 r. przez wojska radzieckie z jednostkami hitlerowskimi oraz miejsca walk z reakcyjnymi bandami w okresie utrwalania władzy ludowej.

Oto niektóre miejsca walk.

ANDRZEJEWO-LĘTOWNICA. W dniach 12—13 września 1939 r. rozegrał się tu ostatni epilog 18 dywizji piechoty, która po kilkudniowych ciężkich walkach z hitlerowskim najeźdźcą zmuszona była skapitulować. Został tu ciężko ranny płk Stefan Kossecki. Polegli między innymi płk Aleksander Hertel, kpt. Ludwik Hodakowski, kpt. Mieczysław Wilczewski. Wydarzenie to upamiętnia zbiorowa mogiła koło cmentarza w Andrzejewie.

ANTONOWO. 14 marca 1863 r. oddziały powstańcze, dowodzone przez Wiriona Wilkoszewskiego, stoczyły tu bitwę z kozakami. Został ciężko ranny Ludomir Benedyktynowicz, któremu amputowano obie ręce i nogę, późniejszy — jak go nazywano — „malarz bez rąk”. W okresie międzywojennym leśnicy wystawili tu pomnik z kamieni polnych odnowiony przez Leona Winogradowa w okresie obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego.

BROK. 9 września 1939 r. Podlaska Brygada Kawalerii stoczyła z wojskami hitlerowskimi bój o opanowanie miasta, zajętego przez Niemców. Mimo bohaterstwa żołnierza polskiego plan nie powiódł się.

Pod koniec sierpnia 1944 r. jednostki 65 armii radzieckiej dowodzone przez gen. P. Batowa nawiązały tu walkę z oddziałami niemieckimi o Brok, który został w rezultacie wyzwolony 28 sierpnia 1944 r.

KIETLANKA. 13 maja 1863 r. oddział

powstańców pod dowództwem Ignacego Mystkowskiego stoczył tu niepomyślną bitwę z kolumną carską gen. Tolla. Śmiertelnie ranny został dowódca oddziału I. Mystkowski.

NAGOSZEWO. 3 czerwca 1863 r. oddziały dowodzone przez Maksymiliana Broniewskiego stoczyły bitwę z połączonymi kolumnami carskimi Suchotina, Zassa i Tolla. Na pomoc powstańcom przyszedł oddział nagoszewskich chłopów. W 1917 r. na miejscu bitwy wzniesiono pomnik, który staraniem Leona Winogradowa w okresie obchodów setnej rocznicy powstania styczniowego został odrestaurowany.

NUR-STREKOWO. 22—23 maja 1831 r. w rejonie położonym między wsiami Nur i Strękowo, oddział gen. Henryka Łubieńskiego stoczył bitwę z wojskami gen. Dybicza. Poprzedziła ona pamiętną bitwę pod Ostrołęką.

OSTRÓW MAZOWIECKA. W końcu sierpnia 1944 r. jednostki 48 armii radzieckiej, dowodzone przez gen. P. Romanienkę, nawiązały z oddziałami 2 armii niemieckiej, dowodzonej przez gen. Weisa, bitwę o Ostrów Mazowiecką i po zwyciężonych bojach wyzwoliły miasto w dniu 28 sierpnia 1944 r.

POREBA. 12 listopada 1863 r. oddziały Józefa Zduńczyka i Walentego Lasockiego stoczyły bitwę z oddziałami carskimi. Wydarzenie to upamiętnia drewniany krzyż stojący po prawej stronie gościńca Poreba — Udrzyn.

STOK. 4—5 maja 1863 r. oddział Ignacego Mystkowskiego dokonał udanej zasadki na kolumnę carską ks. Tichomirowa i odniósł zwycięstwo. W 1908 r. mieszkańcy Stoku wzniesli na polu bitwy kamienny krzyż.

WĄSEWO. 13 lipca 1863 r. oddziały powstańcze Konstantego Ramotowskiego („Wawra”) stoczyły bitwę z bliżej nieznanymi oddziałami carskimi.

M. Bartniczak

SYMPOZJUM MŁODZIEŻY WARSZAWSKIEJ

Z okazji 25 rocznicy powstania Ludowego Wojska Polskiego oraz 50-lecia odzyskania przez naród polski niepodległości odbyło się w Warszawie sympozjum młodzieży warszawskiej. Wzięli w nim udział przedstawiciele akademickich kół naukowych, ZBoWiD-u oraz delegacje młodzieży szkół średnich.

Uczestnicy zespołu problemowego sympozjum obradującego na Uniwersytecie Warszawskim wysłuchali kilku referatów na temat zbrojnego wysiłku Polaków w latach II wojny światowej. Zostały one przygotowane przez koło naukowe historyków Uniwersytetu Warszawskiego na podstawie materiałów zgromadzonych w czasie trwania obozów naukowych na Podhalu, zorganizowanych przez koło w okresie dwóch ostatnich wakacji. Szczególnie wiele miejsca poświęcono w referatach na ukazanie sytuacji społeczno-politycznej i gospodarczej na Spiszu i Orawie w okresie okupacji hitlerowskiej oraz udziału ludności Podhala, a zwłaszcza wsi Waksmund i Chochołów w walce z hitlerowskim najeźdźcą.

Uczestnicy sympozjum biorący udział w obradach zespołu problemowego w SGPiS wysłuchali referatu *Bohaterstwo Warszawy jako symbol walk narodowo-wyzwoleńczych w okresie 50-lecia*.

Podczas sympozjum odbyły się również spotkania młodzieży z uczestnikami walk o narodowe i społeczne wyzwolenie. Około 150-osobowa grupa uczestników sympozjum — członków ZMS, zwiedziła również kilka miejsc walki narodu polskiego o wolność i niepodległość. Oddała ona hołd bohaterom poległym w walce z faszyzmem składając wieńce pod partyzanckim pomnikiem w Polichnie k. Piotrkowa oraz w miejscu, gdzie zginął „Mały Franek” — Franciszek Zubrzycki, student Politechniki Warszawskiej, dowódca pierwszego oddziału partyzanckiego Gwardii Ludowej. Grupa ta zwiedziła też Muzeum Czynu Partyzanckiego w Polichnie.

Z. T.

SPIS NAZW MIEJSCOWOŚCI WOJEWÓDZTWA SZCZECIŃSKIEGO

W 1966 r. Instytut Zachodniopomorski w Szczecinie wydał pracę Magdaleny Mazurkiewicz *Zmiany w nazewnictwie topograficznym na terenie województwa szczecińskiego w okresie od 1945 do 1960 roku* (s. 288).

Mimo takiego tytułu książka ma szerszy zasięg, zawiera ona bowiem nie tylko wykazy miejscowości, których nazwy się zmieniały (s. 14—89), ale również wykaz wszystkich nazw dzisiaj obowiązujących, tj. urzędowo ustalonych. Wykaz ten składa się z dwóch części. W pierwszej (s. 90—215) podano kolejno: nazwę aktual-

nie obowiązującą, powiat i gromadę, następnie, jeśli miejscowość początkowo miała inne nazwy, podano owe nazwy przejściowe, w następnej kolumnie podano dawną nazwę niemiecką, wreszcie zaznaczono zmiany przynależności administracyjnej danej miejscowości do powiatu. Część druga (s. 217—285) zawiera dawne nazwy niemieckie, obecnie obowiązujące, przynależność do powiatu.

(zb)

REJS PRZYJAŹNI STUDENTÓW POLSKI I NRD

W dniach od 27.VIII. do 3.IX.1968 r. odbył się V Rejs Przyjaźni studentów Polski i NRD po Odrze zorganizowany przez ZSP, ZMS, ZMW, TRZZ i FDJ (Wolna Młodzież Niemiecka). Trasa Rejsu prowadziła z Wrocławia do Szczecina.

Statek „Agata” z uczestnikami Rejsu Przyjaźni Młodzieży NRD i Polski na Odrze.

Fot. E. Wołozczuk

Program V Rejsu Przyjaźni zorganizowanego w 25 rocznicę hitlerowskiego najeźdu na Polskę, przewidywał wspólne zwiedzanie miast polskich (Wrocław, Górzów, Szczecin) i niemieckich (Frankfurt n. Odrą) leżących po obu stronach Odry, spotkania studentów z ludnością i władzami powiatów, przez które przebiegała trasa Rejsu oraz składanie wieńców w miejscach upamiętnionych walką narodu polskiego z hitlerowskim najeźdźcą. W dniu 1.IX. w rocznicę wybuchu II wojny światowej studenci wzięli udział w

wielkiej manifestacji pokojowej społeczeństwa Gorzowa Wielkopolskiego.

Podczas Rejsu Przyjaźni odbyło się również kolejne seminarium z cyklu *Polska — Niemcy, wczoraj i dziś* na temat: *Wzrost tendencji neonazistowskich i neofaszystowskich w NRF — groźbą dla pokoju*.

W Rejsie Przyjaźni wzięło udział przeszło 80 osób, aktywistów ZSP, ZMS, ZMW oraz działaczy studenckich FDJ.

Z. T.

ROK 1943

5 kwietnia w pobliżu Ostrowi Mazowieckiej oddział AK stoczył walkę z Niemcami zabijając 3 hitlerowców, a jednego raniąc.

25 maja grupa bojowa AK wykonała w Ostrowi Mazowieckiej wyrok śmierci na niemieckim landracie, dr. Eckercie.

W lipcu grupa GL pod dowództwem „Władka” i drużyna „Białego Janka” wykończyła w pobliżu stacji Dalekie niemiecki pociąg wojskowy.

20 sierpnia, w ramach akcji „Taśma” polegającej na niszczeniu niemieckich posterunków, partyzanci dokonali napadu na posterunek żandarmerii w Sieczkach. W czasie akcji poległ por. Tadeusz Zawadzki („Zośka”), jeden z organizatorów oddziałów dywersyjnych AK. Wydarzenie to upamiętnia kamień położony na dziedzińcu szkolnym.

24 sierpnia we wsi Wielatki, powiat wyszkowski, oddziały GL zniszczyły urządzenia rozlewni mleka i zbiornicy jaj.

10 listopada grupa „Władka”, współdziałając z oddziałem „Czarnego Michała”, wysadziła tor kolejowy między Dalekiem a Przetyczką.

ROK 1944

24 marca grupa AL stoczyła we wsi Leszczydół—Nowiny zacięłą walkę z hitlerowcami i zmusiła ich do wycofania się.

14 kwietnia we wsi Leszczydół—Nowiny w walce z przeważającymi siłami niemieckimi, które otoczyły wieś poległo 13 żołnierzy Armii Ludowej.

12 lipca grupa bojowa BCH i AK dokonała akcji na urząd gminny w Długosiodle. Zniszczono wiele akt, wśród nich nakazy kontyngentowe.

9 lipca partyzanci 3 batalionu 13 pp. AK w czasie akcji na transport niemiecki w pobliżu Dębienicy spalili 3 samochody i zabili kilku Niemców. Ta sama grupa wykonała akcję na niemieckie magazyny amunicyjne w lesie koło Komorowa i Popielarni, zdobywając 150 granatów ręcznych.

25 sierpnia ostrzelano pod Długosiodłem niemiecki samochód wojskowy. Przy ciężko rannym kapitanie saperów znaleziono plan niemieckich umocnień obronnych nad Narwią w rejonie Różana.

28 sierpnia we wsi Jarząbka oddział AK dokonał śmiałego uderzenia na niemieckie frontowe tabory amunicyjne. Akcją dowodził Alfred Wieczorek („Tatar”).

31 sierpnia partyzanci z oddziału „Tatara” stoczyli w pobliżu Ieśniczówki Pecynka nierówną walkę z przeważającymi

Z KRONIKI WALK PARTYZANCKICH W PUSZCZY BIAŁEJ

Puszcza Biała, ziemia o bogatych tradycjach walk narodowowyzwoleńczych w okresie zaborów, była w latach 1939—44 terenem ożywionych działań partyzanckich przeciwko okupantowi hitlerowskiemu.

Działania bojowe rozwijały tu oddziały partyzanckie Gwardii Ludowej, Armii Ludowej, Batalionów Chłopskich i Armii Krajowej.

Do głównych form walki z hitlerowcami należało niszczenie niemieckich transportów wojskowych na linii kolejowej Wyszaków — Ostrołęka oraz drogowych na szosie Ostrów Mazowiecka — Wyszaków, rozbrajanie niemieckich posterunków policyjnych i wojskowych, niszczenie akt w urzędach gminnych, akcje zamachowe i odwetowe.

W walkach z okupantem brały tu udział m. in. oddziały: im. M. Anielewicza, „Michała Osetyńca”, „Michała Dziobatego”, „Czarnego Michała”, „Siemiona”, „Władka” (Władysława Ponichtery), „Leśnego” (Władysława Laskowskiego), ugrupowanie dowodzone przez „Brzeskiego”.

Oto kilka wydarzeń z kalendarium puszczańskiego ruchu oporu.

ROK 1942

12 lutego grupa „Leśnego” zdemolowała urząd gminny w Wąsewie. Zniszczono dokumenty kontyngentowe i zarekwirowano na potrzeby oddziału maszynę do pisania oraz 60 000 zł.

W czerwcu we wsi Brzuza oddział „Michała Osetyńca” stoczył potyczkę z niemiecką żandarmerią, w wyniku której zginęło 3 żandarmów.

15 października grupa „Leśnego” rozbroiła w Wyszakowie 10 żandarmów (3 zabito). Uwolniono 5 więźniów oraz zdobyto 10 pistoletów i 15 granatów.

siłami wroga. Do walki z partyzantami hitlerowcy użyli działa pancerne, które wspierały oddziały niemieckiej piechoty.

Walkę partyzantów z okupantem hitlerowskim w Puszczy Białej upamiętnia pomnik wzniesiony w 1958 r. na polu bitwy pod Pecynką.

M. Bartniczak

PTTK W SŁUŻBIE CAŁEJ ZAŁOGI

Rok 1967 jest pierwszym rokiem działalności Oddziału PTTK przy hucie „Warszawa”. Okres ten odznacza się przede wszystkim działalnością organizacyjną Oddziału, przy jednoczesnym stopniowym przejmowaniu działalności turystycznej w zakładzie, znajdującej się do 1967 r. w gestii Rady Zakładowej. Działalność Zarządu, ciesząca się uznaniem i poparciem władz PTTK, mimo rozlicznych trudności doprowadziła do znacznego rozwoju Oddziału PTTK na terenie huty. Istniejące w hucie organizacje społeczno-polityczne jak PZPR, Rada Zakładowa i Rada Robotnicza wykazują wiele zainteresowania pracą nowo powstałego Oddziału PTTK. Doceniają jego działalność powierzając mu organizację imprez o charakterze turystyczno-krajoznawczym i rekreacyjnym. Załoga huty „Warszawa” odczuwała brak organizacji turystycznej o profilu Towarzystwa, czego dowodem jest szerokie zainteresowanie załogi formami pracy PTTK oraz wzrost liczby członków Oddziału. Blisko 700 członków PTTK w hucie w 1967 r., co stanowi około 10% całej załogi huty jest niewątpliwie dużym sukcesem. Pracą Oddziału kieruje Zarząd w składzie wybranym na Walnym Zebraniu członków założycieli: Fr. Kaczmarek — prezes, J. Wiśniewski i Zb. Królak — wiceprezesa, J. Kwiecień — sekretarz, J. Zielińska — skarbnik oraz 8 członków Zarządu. W skład Zarządu wchodzi przedstawiciele Rady Zakładowej, ZMS, HKS, szkoły przyzakładowej i pracownicy administracji huty. Zgodnie ze statutem Zarząd Oddziału, po przeprowadzeniu akcji rekrutacyjnej, przystąpił do zakładania kół terenowych skupiających członków PTTK według ich miejsca pracy w hucie.

Początkowo powstały dwa koła zrzeszające członków PTTK w przyzakładowej szkole zawodowej. Obecnie istnieje już 15 Kół PTTK. Przyjęto zasadę, że w 1968 r. przy każdej Radzie Oddziałowej ZZ i Kole ZMS powstanie terenowe koło PTTK. Na terenie huty istnieje również ORT, który przejawia ożywioną działal-

ność. Oddział poprzez działalność ORT-u, w ścisłym porozumieniu z Radą Zakładową zorganizował kilka imprez wypoczynkowych dla załogi, w ośrodku nad Zalewem Zegrzyńskim w Nieporęcie. Udział w nich wzięło 1332 osoby. Podkreślenia wymaga fakt, że ta forma wypoczynku cieszyła się niesłabnącym powodzeniem. W 1968 r. chcemy rozszerzyć tę formę wypoczynku na dwa dalsze ośrodki podwarszawskie. Wycieczki na grzyby i przejażdżki statkiem objęły dalsze 1600 osób. Ten rodzaj czynnego wypoczynku zaczyna się rozwijać i stopniowo wykazuje tendencje wzrostowe.

Oddział PTTK dąży do organizowania przede wszystkim wycieczek i imprez o charakterze krajoznawczym, ogólnie dostępnych dla pracowników huty „Warszawa”, pozwalających poza wypoczynkiem po pracy, poznać piękno kraju, regionu, jego zabytki, odbudowę, rozbudowę i historię. Tego rodzaju turystyka nie wymagająca od uczestników szczególnego przygotowania turystycznego cieszy się niezmienną popularnością.

Dużym zainteresowaniem załogi cieszyły się np. organizowane przez Oddział wycieczki po mieście, do innych zakładów pracy, muzeów i zabytkowych budowli Warszawy. Ogółem w 1967 r. zorganizowano 221 wycieczek, w których wzięło udział 6029 osób. Ponadto zorganizowano 9 autokarowych wycieczek zagranicznych dla 232 osób. Obsługa i organizacja tych wycieczek spoczywała na zakładowym ORT. Kierownikami wycieczek byli członkowie naszego Oddziału PTTK. Zwiedzano wiele miast i regionów NRD, Rumunii, Jugosławii, Węgier.

W 1968 r. przy pełnym poparciu Dyrekcji i wszystkich organizacji społecznych działających w hucie oraz przy szerokim zainteresowaniu poważnej części załogi ruchem turystycznym pragniemy naszą działalność rozwinąć jeszcze bardziej w kierunku dalszego wzrostu liczebności naszej organizacji. Zamierzamy zorganizować komisje turystyki kwalifikowanej. Organizować kursy szkoleniowe. Uruchomić wypożyczalnię sprzętu turystycznego. Pragniemy zorganizować odpowiednią liczbę wycieczek pozwalającą na objęcie prawie całej załogi huty i młodzieży szkoły przyzakładowej. Oddział zamierza również zorganizować punkt informacji turystycznej, rozwinąć akcję propagandową poprzez gazetę zakładową i radiowęzeł. Oto niektóre tylko najważniejsze kierunki działalności naszego Oddziału w najbliższym okresie.

J. Wiśniewski